

Nr 50

Kungl. Maj:ts proposition angående medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m.; given Stockholms slott den 23 februari 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

ERIC HOLMQVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

Med utgångspunkt i riksdagens beslut under hösten 1972 om ett regionalpolitiskt handlingsprogram läggs i propositionen fram förslag om medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m.

En vidareutveckling av det regionalpolitiska stödet föreslås. Företagsinriktad partihandel och uppdragsverksamhet med mer än lokal betydelse föreslås bli stödberättigade vid investeringar i det allmänna stödområdet. Företag som bedriver uppdragsverksamhet skall i särskilda fall kunna få lånegaranti för anskaffning av omsättningstillgångar. I undantagsfall skall Kungl. Maj:t kunna bevilja förhöjt lokaliseringsbidrag med högst 65 % av kostnaderna för byggnader vid investeringar i det inre stödområdet. Vidare föreslås att i undantagsfall även avskrivningslån skall kunna beviljas industriföretag vid investeringar i maskiner, arbetsredskap och verktyg inom det inre stödområdet. Beloppsgränsen för arbetsmarknadsstyrelsens beslutanderätt i lokaliseringsstödärenden föreslås höjd till 5 milj. kr.

Sysselsättningsstöd föreslås kunna utgå också till företag med industri- liknande verksamhet, industriserviceföretag, partihandelsföretag och företag med uppdragsverksamhet. Sysselsättningsstödet höjs till 7 000 kr. per årsarbetskraft under första och andra året och till 3 500 kr. under det tredje året.

På grundval av betänkande av kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden föreslås i fråga om lokaliseringsstödet till turistanläggningar att kommun som ett undantag från vad som eljest gäller — skall kunna få lokaliseringsstöd i vissa fall.

I propositionen föreslås vidare en effektivisering av lokaliseringssamrådet.

Organisationen på regional nivå av uppföljning och bevakning av utvecklingen inom stödföretag behandlas. Länsstyrelserna föreslås leda verksamheten på det regionala planet.

Med utgångspunkt i betänkande av industricentrautredningen läggs förslag fram om utbyggnaden och utformningen av de två industricentra, som enligt riksdagens beslut i höstas skall anläggas i Lycksele och Strömsund. Förslaget omfattar också organisationen och finansieringen av verksamheten.

Särskilda stödåtgärder i glesbygder föreslås. Förslagen grundas i huvudsak på glesbygdsutredningens betänkande om sysselsättning i glesbygder. Företagareföreningarna föreslås få medel för punktinsatser i fråga om rådgivning och service till småföretag i glesbygder. Verksamheten med kommunala sysselsättningsinsatser byggs ut till att omfatta ytterligare kommuner i det inre stödområdet. Hemarbetsverksamheten föreslås fortsätta.

Slutligen redovisas vidtagna, beslutade och planerade åtgärder för att främja utvecklingen i Vindelälvsområdet. Ca 600 nya permanenta arbetstillfällen beräknas tillföras området genom industrietableringar m. m. Förhöjt statsbidrag föreslås till tidigareläggning av utbyggnaden av vissa reningsverk i området. Under anslaget Särskilda stödåtgärder i glesbygder anvisas 10 milj. kr. för utbyggnad av bl. a. väg 363.

I propositionen föreslås att riksdagen fastställer en ram för regionalpolitiskt stöd under en femårsperiod på 2 500 milj. kr. Av detta belopp beräknas 450 milj. kr. för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, 325 milj. kr. för utbildningsstöd, 150 milj. kr. för sysselsättningsstöd och 1 550 milj. kr. för lokaliseringslån. För kreditgarantier till rörelsekapital bestäms för nästa budgetår en ram av 25 milj. kr.

Anslagen till Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet och Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån tas för nästa budgetår upp till 189 milj. kr. resp. 250 milj. kr.

Anslaget till Särskilda stödåtgärder i glesbygder beräknas till 25 milj. kr.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970:725) om lokaliseringssamråd

Härigenom förordnas, att 2 § lagen (1970:725) om lokaliseringssamråd skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

Den som planerar byggnadsåtgärd som omfattas av förordnande enligt 1 § skall så snart det kan ske skriftligen anmäla sina planer till lokaliseringsmyndigheten. Myndigheten upptager överläggningar i lokaliseringsfrågan med den som gjort anmälan.

Myndigheten skall utfärda bevis om att samrådsskyldigheten fullgjorts. Sådant bevis skall utfärdas senast fyra månader efter det anmälan gjordes hos myndigheten, om den anmälningsskyldige begär det. Myndigheten får dock förlänga denna tid med högst ett år, om den anmälningsskyldige vägrar att lämna *nödvändiga uppgifter* eller på annat sätt uppenbart undandraget sig att medverka i samrådet.

Den som planerar byggnadsåtgärd som omfattas av förordnande enligt 1 § skall, så snart det kan ske, skriftligen anmäla sina planer till lokaliseringsmyndigheten. *Myndigheten får förelägga den som gjort anmälan att komplettera anmäningen med utredning om förutsättningarna att förlägga verksamhet som lokalerna är avsedda för utanför område som omfattas av förordnande enligt 1 §.*

Myndigheten upptager överläggningar i lokaliseringsfrågan med den som gjort anmälan.

Myndigheten skall utfärda bevis om att samrådsskyldigheten fullgjorts. Sådant bevis skall utfärdas senast fyra månader efter det anmälan gjordes hos myndigheten, om den anmälningsskyldige begär det. Myndigheten får dock förlänga denna tid med högst ett år, om den anmälningsskyldige vägrar att lämna *nödvändig uppgift eller utredning* eller på annat sätt uppenbart undandraget sig att medverka i samrådet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973 men gäller ej anmälan som gjorts före ikraftträdandet.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 23 februari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, NILSSON, LUNDKVIST, ODHNOFF, MOBERG, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m.* och anför.

1 Inledning

Statsmakterna har hösten 1972 antagit ett regionalpolitiskt handlingsprogram för hela landet, varigenom riktlinjerna för det fortsatta regionalpolitiska arbetet har lagts fast (prop. 1972:111 bil. 1, InU 1972:28, rskr 1972:347). Enligt dessa riktlinjer skall regionalpolitiken syfta till en sådan geografisk spridning av de tillgängliga resurserna att människorna i de olika regionerna kan erbjudas likvärdiga sysselsättningsmöjligheter och en likvärdig tillgång till social, kommersiell och kulturell service samt god miljö. Inom de olika regionerna skall resurserna koncentreras i den utsträckning det är nödvändigt för att skapa så differentierade arbetsmarknader och sådan servicekvalitet som motsvarar medborgarnas önskemål och behov.

För att nå dessa regionalpolitiska syften har statsmakterna fastställt dels ramar för lärens och de regionala statliga organens planering, dels en plan för utvecklingen av den regionala strukturen. Planeringsramarna för lären har uttryckts i befolkningstal som anger intervall, inom vilka den troliga utvecklingen kan väntas ligga (prop. 1972:111 bil. 1 s. 474). Befolkningstalen skall ligga till grund för planeringen för resten av 1970-talet och tills vidare vara vägledande för planeringen även för början av 1980-talet. På skilda nivåer skall finnas en planeringsberedskap för att möta de problem som uppstår, om utvecklingen tar andra vägar än talen visar.

Planen för utvecklingen av den regionala strukturen bygger på en funktionsfördelning mellan olika kommuner eller områden. För detta ändamål har fyra ortskategorier fastställts, nämligen storstadsområden, primära centra, regionala centra och kommuncentra. Orter inom var och en av dessa kategorier skall fullgöra vissa funktioner, som beskrivs närmare i propositionen (s. 477--483). Samtliga landets kommuner har hänförts till någon av de fastställda ortskategorierna.

I anslutning till statsmakternas beslut i fråga om planeringsramar och planen för utveckling av den regionala strukturen har Kungl. Maj:t den 26 januari 1973 utfärdat cirkulär till statsmyndigheterna om iakttagande av

beslutet (SFS 1973:24). I cirkuläret föreskrivs att statlig myndighet skall inom sitt verksamhetsområde följa de antagna riktlinjerna för regionalpolitiken och verka för att de regionalpolitiska målen nås. Vidare åläggs statlig myndighet bl. a. att lägga den i statsmakternas beslut antagna befolkningsutvecklingen fram t. o. m. år 1980 och den fastställda planen för utvecklingen av den regionala strukturen till grund för sin planering och för beslut som har betydelse för samhällsutvecklingen i länen.

Det antagna regionalpolitiska handlingsprogrammet innefattar, utöver planeringsramarna och planen för utveckling av den regionala strukturen, ett program som uppftar en rad åtgärder i syfte att nå de regionalpolitiska målen. Åtgärdsprogrammet omspannar skilda yttringar av samhällsaktivitet som har betydelse för den geografiska fördelningen av näringsliv och befolkning i landet. Statsmakternas beslut i fråga om åtgärder inom skilda samhällssektorer har skiftande innebörd och innebär på flera punkter endast principiella ställningstaganden som kräver fortsatta överväganden. Sådana överväganden görs inom resp. departement.

På flera punkter innefattar statsmakternas beslut rörande åtgärdsprogrammet principiella ställningstaganden i frågor som faller inom inrikesdepartementets verksamhetsområde. Det gäller medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten samt utredningsförslag, som har lagts fram av kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m. i betänkandet (Ds Jo 1971:7) Statligt lokaliseringstöd till rekreationsanläggningar, av industricentrautredningen i betänkandet (Ds In 1972:13) Industricentra samt av glesbygdutredningen i bl. a. betänkandena (Ds In 1972:8) Sysselsättning i glesbygder och (SOU 1972:56) Glesbygder och glesbygdspolitik. I prop. 1972:111 har anmälts att slutliga förslag i alla dessa frågor skall föreläggas riksdagen våren 1973.

I skrivelse 1972:188 (InU 1972:7) har riksdagen hos Kungl. Maj:t begärt att en interdepartemental arbetsgrupp tillsätts för att bereda sysselsättningsfrågor m. m. i Vindelälvsområdet. Dessa frågor har beretts inom Kungl. Maj:ts kansli.

I prop. 1973:1 (bil. 13 s. 149) har anmälts att en expertgrupp har inrättats inom inrikesdepartementet med uppgift att på central nivå samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd och arbeta fram förslag till åtgärder också i enskilda uppföljningsärenden. I fråga om utveckling av verksamheten på det regionala planet anmälde i propositionen att beredningsarbete pågick. Beredningen är nu avslutad.

Genom beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:75, SU 1970:103, rskr 1970:270) fastställdes ramen för regionalpolitiskt stöd för den treårsperiod som inleddes med budgetåret 1970/71 och avslutas med innevarande budgetårs utgång. Ramen bestämdes till 1 200 milj. kr. Härav beräknades för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån 200 milj. kr., för lokaliseringsslån 800 milj. kr., för utbildningsstöd 100 milj. kr., för

sysselsättningsstöd 25 milj. kr. samt för transportstöd 75 milj. kr. Härutöver fick Kungl. Maj:t för beslut om lokaliseringsstöd disponera det belopp om sammanlagt 87 milj. kr. som kvarstod outnyttjat vid utgången av den föregående stödperioden.

Inom ramen för det regionalpolitiska stödet har Stiftelsen Norrlandsfonden under vart och ett av budgetåren 1971/72 och 1972/73 erhållit ett tillskott på 5 milj. kr. Anslag för detta ändamål har anvisats under trettonde huvudtiteln.

Den nämnda treårsperioden utgår sålunda den 30 juni 1973. Riksdagen bör därför nu ta ställning till dels huruvida en flerårsram skall fastställas, dels medelsbehovet för budgetåret 1973/74.

Till särskilda stödåtgärder i glesbygder har anslagits 5 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1970/71–1972/73.

I prop. 1973:1 (bil. 1 s. 150 och 278) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1973/74 beräkna

på driftbudgeten

a) till *Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet* ett förslagsanslag av 131 125 000 kr.,

b) till *Särskilda stödåtgärder i glesbygder* ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,

på kapitalbudgeten

till *Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån* ett investeringsanslag av 250 000 000 kr.

2 Regionalpolitiskt stöd m. m.

2.1 Bakgrund

Genom statsmakernas beslut år 1964 (prop. 1964:185, BaU 1964:48, rskr 1964:408) infördes statligt lokaliseringsstöd som medel i en aktiv lokaliseringspolitik. År 1970 förstärktes och vidareutvecklades de regionalpolitiska medlen. Det lokaliseringspolitiska investeringsstödet och utbildningsstödet byggdes ut. Vidare infördes regionalpolitiskt sysselsättningsstöd och transportstöd (prop. 1970:75, SU 1970:103, BaU 1970:40, rskr 1970:270 och 304 samt prop. 1970:84, SU 1970:105, rskr 1970:271). Vidare infördes efter beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:154, BaU 1970:69, rskr 1970:446) lagen (1970:725) om lokaliseringsområden, vilken enligt kungörelsen (1971:51) om lokaliseringsområden tillämpas i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna fr. o. m. den 1 april 1971.

Det regionalpolitiska stödet i form av lokaliseringsstöd, utbildningsstöd, sysselsättningsstöd och flyttningsstöd samt lokaliseringsområden och transportstöd utgör de särskilda medel som används i regionalpolitiken för att direkt påverka näringslivets regionala utveckling. I det följande behandlas det regionalpolitiska stödet och lokaliseringsområdet. Frågor om det fortsatta transportstödet kommer att anmälas av chefen för kommunikationsdepartementet inom kort.

Som ett led i beredningen av förslaget till regionalpolitiskt handlingsprogram har inom inrikesdepartementet gjorts en översyn av det regionalpolitiska stödet och lokaliseringsområdet. Översynen har syftat till att sammanfatta de erfarenheter som tillämpningen av dessa medel har gett och pröva i vad mån medlen behöver ändras eller kompletteras. Resultaten av översynen har i sina huvuddrag redovisats i prop. 1972:111 (bil. 1 s. 152–165 och 169–171) tillsammans med ett omfattande statistiskt material. I anslutning till redovisningen har i propositionen (s. 501–509) lagts fram förslag i fråga om allmänna riktlinjer för användningen av det regionalpolitiska stödet och lokaliseringsområdet samt utformningen av dessa medel. Riksdagen har i allt väsentligt biträtt förslagen (InU 1972:28, rskr 1972:347).

I nyss nämnda utlåtande 1972:28 har inrikesutskottet med anledning av motion berört fråga om viss delegering till länsstyrelserna av beslutanderätten i ärenden om lokaliseringsstöd. I sitt av riksdagen godkända uttalande i denna fråga har utskottet inte velat uttala någon bestämd uppfattning men har utgått från att Kungl. Maj:t i samband med översynen av de regionalpolitiska medlen överväger frågor av denna art. Frågan bereds nu inom inrikesdepartementet.

Med anledning av förslag i prop. 1972:111 (bil. 1 s. 509–510) har riksdagen (InU 1972:28, rskr 1972:347) antagit grunder i fråga om

regionalpolitiskt stöd till turistanläggningar m. m.

De ställningstaganden som riksdagen sålunda har gjort under hösten 1972 med anledning av förslag i prop. 1972:111 utgör utgångspunkt för de förslag som läggs fram i det följande. I anslutning härtill behandlas vidare vissa uppföljnings- och bevakningsfrågor beträffande stödföretagen. Frågorna tas upp i följande ordning, nämligen regionalpolitiskt stöd utom stöd till turistanläggningar (2.2), regionalpolitiskt stöd till turistanläggningar (2.3), lokaliseringssamråd (2.4) samt uppföljnings- och bevakningsfrågor (2.5).

2.2 Regionalpolitiskt stöd utom stöd till turistanläggningar

2.2.1 Beslut vid 1972 års riksdag

I huvudsaklig överensstämmelse med förslagen i prop. 1972:111 bil. 1 har riksdagen (InU 1972:28, rskr 1972:347) godkänt allmänna grunder för utformningen av de fortsatta regionalpolitiska stödåtgärderna.

Riksdagen har sålunda till en början beslutat att det även i fortsättningen skall finnas ett allmänt stödområde för att styra det regionalpolitiska stödet till områden som har de största behoven (prop. 1972:111 bil. 1 s. 501–504, InU 1972:28 s. 56–59). I fråga om det allmänna stödområdets omfattning innebär beslutet att det skall ha ungefär samma omfattning som tidigare. Dock skall även Avesta och Hedemora kommuner ingå i området. Vidare har betonats att nuvarande bestämmelser medger att punktinsatser görs i orter utanför stödområdet, när avsevärda svårigheter förutses eller har uppkommit till följd av industrinedläggningar eller när särskilda skäl talar för att ett område med ensidigt näringsliv eller isolerat läge bör tillföras ytterligare industri. I fråga om lokaliseringstöd till företag i regioner som gränsar till det allmänna stödområdet bör som hittills ske en smidig tillämpning av stödbestämmelserna för att undvika vissa tröskelproblem. I övrigt förutsätts att Kungl. Maj:t även i framtiden tar till vara möjligheterna till en smidig tillämpning av bestämmelserna utanför det allmänna stödområdet.

I fråga om de regionalpolitiska medlen innebär statsmakternas ställningstaganden att den framtida regionalpolitiken bör kunna genomföras med i huvudsak de medel som finns i dag. Någon genomgripande förändring i avgränsningen av stödberättigad verksamhet anses inte motiverad. Viss utvidgning bör emellertid övervägas, främst för att förbättra förutsättningarna för näringslivets utveckling i primära och regionala centra.

I anslutning till vissa motionsyrkanden har i riksdagens beslut (InU 1972:28 s. 62) anförts att det kan finnas skäl att utöver nuvarande stödformer överväga ytterligare stöd till marknadsföringsåtgärder. Andra stödformer än sådana som är knutna till de nuvarande regionalpolitiska medlen kan därvid komma i fråga, t. ex. stöd till vissa branscher. Det påpekas emellertid att frågan är komplicerad, inte minst med hänsyn till konkurrensfaktorn.

Beträffande lokaliseringsstödet storlek har uttalats (prop. 1972:111 bil. 1 s. 506, InU 1972:28 s. 62) att nuvarande bestämmelser har visat sig i huvudsak lämpliga. I vissa fall när det gäller att få till stånd angelägna industrilokaliseringar kan det dock vara motiverat med något generösare regler. Med hänsyn till framför allt det större risktagande som en etablering eller utbyggnad i vissa inlandsregioner innebär bör övervägas att öppna en möjlighet att i speciella fall erbjuda ett kraftigare lokaliseringsstöd, nämligen i fall då ett sådant stöd utgör en oundgänglig förutsättning för att en från samhällets synpunkt angelägen industrietablering i det inre stödområdet skall komma till stånd.

2.2.2 Nuvarande ordning

Det regionalpolitiska stödet utgår f. n. i form av lokaliseringsstöd, investeringsstöd vid utflyttning av privat förvaltning från storstadsområdena, utbildningsstöd, sysselsättningsstöd och flyttningsstöd till arbetskraft med kvalificerad yrkesutbildning.

För stödverksamheten finns ett allmänt stödområde, vars gränser fastställs av riksdagen, och ett inre stödområde, vars gränser bestäms av Kungl. Maj:t. Det allmänna stödområdet omfattar Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands och Gotlands län samt de delar av Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands, Älvsborgs, Göteborgs och Bohus samt Kalmar län som framgår av kungörelsen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd (ändrad senast 1972:831). Det inre stödområdet omfattar Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län, utom kommunblocken utmed kusten fr. o. m. Luleå kommunblock och söderut, samt Jämtlands län, nordvästra Gävleborgs län och norra Kopparbergs län.

Lokaliseringsstöd

Lokaliseringsstöd utgår i form av lokaliseringsbidrag, avskrivningslån, lokaliseringslån, lånegaranti och ersättning vid flyttning av företag. Stöd utgår i första hand inom det allmänna stödområdet. I särskilda fall kan stöd lämnas i övriga delar av landet, dock endast i sådant fall som när avsevärda sysselsättningsvärigheter förutses eller har uppkommit till följd av industrinedläggning i samband med omfattande branschrationalisering eller av liknande orsak eller när särskilda skäl talar för att område med ensidigt näringsliv eller isolerat läge bör tillföras ytterligare industri.

Som allmänna förutsättningar för stöd gäller bl. a. att verksamheten skall bedömas medföra varaktig sysselsättning för arbetskraften, få tillfredsställande lönsamhet och utövas i ort där goda förutsättningar finns för verksamheten.

Stöd kan inom det allmänna stödområdet lämnas till industri, industriliknande verksamhet och industriserviceverksamhet. Utanför stödområdet kan stöd utges endast till företag med industriell eller industriliknande verksamhet. Företag som flyttar sin verksamhet till ort inom det allmänna stödområdet kan få ersättning för kostnader för flyttning av maskiner, arbetsredskap och verktyg.

I särskilda fall kan lokaliseringsstöd lämnas vid investering i industriell eller industrilikhande verksamhet som sker i rationaliseringssyfte, även om investeringen inte medför ökad sysselsättning. Speciella krav är uppställda för stöd i sådana fall.

Bidrag, avskrivningslån och lokaliseringslån utgår vid ny-, till- eller ombyggnad av lokal eller annan anläggning som är nödvändig för verksamheten. Lokaliseringslån kan dessutom erhållas vid anskaffning av maskiner, arbetsredskap och verktyg samt, om särskilda skäl föreligger, vid förvärv av fabriksbyggnad. För anskaffning av omsättningstillgångar i inledningsskedet av verksamhet för vilken lokaliseringsstöd har utgått kan, om särskilda skäl föreligger, lånegaranti beviljas industriföretag och företag med industrilikhande verksamhet inom det allmänna stödområdet.

Stödtagare kan beviljas tidsbegränsad ränte- och amorteringsfrihet beträffande lokaliseringslån. Vidare kan lämnas lånegaranti för byggnadskreditiv, när stöd har beviljats för ny-, till- eller ombyggnad.

Lokaliseringsbidrag och avskrivningslån får uppgå till sammanlagt högst 35 % eller, om särskilda skäl föreligger, 50 % av stödunderlaget. Bidrag, avskrivningslån och lokaliseringslån får, såvida inte särskilda skäl föranleder annat, uppgå till högst två tredjedelar av stödunderlaget. Lånegaranti utgår med högst 50 % av det rörelsekapital som behövs under verksamhetens inledningsskede. Ersättning vid flyttning av företag lämnas med belopp som motsvarar skälig kostnad för nedmontering, transport och uppmontering av maskiner, arbetsredskap och verktyg.

Ärenden om lokaliseringsstöd prövas av AMS. När stödet avser verksamhet utanför det allmänna stödområdet eller när den sammanlagda kostnaden för de investeringar och omsättningstillgångar stödet avser uppgår till minst 3 milj. kr., skall styrelsen hänskjuta ärendet till Kungl. Maj:t.

Investeringsstöd vid utflyttning av central privat förvaltning från storstadsområde

Kungl. Maj:t kan bevilja företag som flyttar sin centrala administration från storstadsområde till annan del av landet, stöd vid investeringar i byggnader efter motsvarande grunder som gäller för lokaliseringsstödet (prop. 1970:75 s. 208, SU 1970:103, rskr 1970:270). Detta stöd riktar sig till försäkringsbolag, koncerner, riksorganisationer m. fl. och syftar till att stimulera till utflyttning av centrala förvaltningsenheter inom den privata sektorn från storstadsområdena. Stödet får sålunda inte lämnas när fråga är om att öppna filialkontor eller starta annan lokal verksamhet.

Utbildningsstöd

Utbildningsstöd utgår antingen som s. k. schablonstöd eller som individuellt stöd till mer kvalificerad utbildning. Stödet lämnas företag som nyanställer personal i samband med nyetablering eller utvidgning av

verksamhet under förutsättning att verksamheten bedöms medföra varaktig sysselsättning för arbetskraften och få tillfredsställande lönsamhet i ort, där goda förutsättningar för företagets verksamhet föreligger.

Schablonstödet utgår med fem kr. för varje nyanställd och arbetstimme under högst sex månader. Det utges endast till företag inom det allmänna stödområdet.

Den andra formen av utbildningsstöd är ett individuellt bestämt stöd vid egentlig yrkesutbildning och utgår i första hand inom stödområdet för en tid av högst ett år. Stödbeloppet per elev och arbetstimme bestäms från fall till fall med hänsyn till utbildningskostnaderna och utbildningstiden.

Ärenden angående utbildningsstöd för verksamhet inom det allmänna stödområdet avgörs av AMS eller såvitt gäller schablonstöd, efter styrelsens bestämmande, av länsarbetsnämnden. Fråga om utbildningsstöd för verksamhet utanför det allmänna stödområdet och om utbildningsstöd med högre belopp än tio kr. för arbetstimme prövas av Kungl. Maj:t.

Sysselsättningsstöd

Sysselsättningsstöd utgår endast till företag med industriell verksamhet i det inre stödområdet. Stödet omfattar enbart ökning av arbetskraften och utgår under begränsad tid, tre år. Stöd utgår till såväl företag som nyetablerar verksamhet i området som befintliga företag som utökar sin arbetsstyrka. Som förutsättning gäller bl. a. att företaget i fråga utger löneförmåner till de anställda enligt tillämpligt kollektivavtal.

För varje kalenderår, under vilket sysselsättningen i ett företags verksamhet har ökat i förhållande till närmast föregående kalenderår, utgår sysselsättningsstöd i form av förstaårsstöd. Har förstaårsstöd utgått, får företaget stöd i ytterligare högst två år i den mån sysselsättningsökningen har kvarstått, s. k. fortsatt stöd.

Förstaårsstödet är 5 000 kr. för varje årsarbetskraft varmed sysselsättningen har ökat. Andra året utgår ytterligare 5 000 kr. och tredje året 2 500 kr. Har investeringsfond för konjunkturutjämning tagits i anspråk för investering i verksamheten utgår stöd inte för det år då investeringen avslutas och inte heller för året närmast därefter.

Ärende om sysselsättningsstöd prövas av AMS, och stödbelopp betalas ut kalenderårsvis i efterskott.

Flyttningsstöd till arbetskraft med kvalificerad yrkesutbildning

Fr. o. m. den 1 juli 1970 utgår flyttningsbidrag i form av respension, bortavistelsebidrag och starthjälp till den som har kvalificerad yrkesutbildning och har fått stadigvarande anställning vid sådant nyetablerat eller utvidgat företag i ort inom det allmänna stödområdet som bedriver industriell eller industriliknande verksamhet. Som

förutsättning gäller dock att arbetskraft med den behövliga utbildningen inte kan erhållas i orten. I fråga om stödets storlek äger bestämmelser i arbetsmarknadskungörelsen (1966:368) motsvarande tillämpning. Stöd får vägras eller nedsättas under vad som eljest hade kunnat utgå om sökanden nyligen har flyttat och därvid har fått flyttningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen eller flyttningsstöd.

Ärenden om flyttningsstöd prövas av AMS eller, efter styrelsens bestämmande, av länsarbetsnämnden.

2.2.3 Erfarenheter av stödverksamheten

En utförlig redogörelse för det regionalpolitiska stödets omfattning och regionala fördelning under perioden den 1 juli 1965—den 31 december 1971 samt effekterna därav har lämnats i prop. 1972:111 (bil. 1 s. 155-163). I det följande kompletteras redogörelsen med uppgifter om stödverksamheten under det senaste året.

Under år 1972 har ytterligare 175 industriföretag beviljats *lokaliseringsstöd*. Motsvarande antal var 153 år 1971 och 118 år 1970. Det beviljade lokaliseringsstödet under år 1972 har uppgått till sammanlagt 317 milj. kr., varav 62 milj. kr. i lokaliseringsbidrag och 255 milj. kr. i lokaliseringslån.

Under hela perioden den 1 juli 1965—den 31 december 1972 har lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån beviljats 870 företag med sammanlagt 1 877 milj. kr. Stödet fördelar sig med 374 milj. kr. i bidrag och 1 503 milj. kr. i lån. Uppgifterna omfattar inte de 57 företag som har upphört med verksamheten. Dessa företag hade beviljats stöd med sammanlagt 42 milj. kr. Av det beviljade stödet har 75 % tillfallit företag inom det allmänna stödområdet.

Omfattningen och fördelningen på län av lokaliseringsstödet till industriföretag under den nämnda perioden framgår av tabell 1.

Genom inrikesdepartementets försorg har en undersökning gjorts om den faktiska utvecklingen av antalet sysselsatta i stödföretagen från ansökningstillfället fram till årsskiftet 1972-1973. Huvudparten av företagen uppvisar en positiv sysselsättningsutveckling. I dessa företag, som uppgår till 613, har antalet sysselsatta ökat med 20 700 personer. För 160 stödföretag redovisas en minskning med totalt 2 700 personer. För samtliga stödföretag är nettoresultatet således en ökning av antalet sysselsatta med 18 000 personer.

I de företag inom det allmänna stödområdet som har haft en positiv utveckling har från ansökningstillfället fram till årsskiftet 1972-1973 tillkommit 14 800 nya arbetstillfällen. I de företag där sysselsättningen minskat har antalet sysselsatta reducerats med 2 000 personer. Nettoökningen inom stödområdet uppgår således till 12 800 personer.

Under perioden den 1 juli 1965--den 31 december 1972 har lokaliseringsstöd beviljats drygt 200 företag i *det inre stödområdet* med sammanlagt 334 milj. kr., därav 124 milj. kr. i bidrag och 210 milj. kr. i lån. Detta motsvarar 24 % av det beviljade stödet inom det allmänna stödområdet.

Tabell 1. Lokaliseringsstöd till industriföretag beviljat under perioden 1.7.1965--31.12.1972 (tusental kr.)

Län ¹	Beviljat stöd					Fördelning %	Planerad sysselsätt.-ökning oml. ansökan	Faktisk ökning fram till 31.12.1972
	Antal företag	Beräknad in- vesterings- kostnad	Bidrag	Län	Summa			
Uppsala	1	1 349	—	930	930	0,1	+ 15	+ 7
Södermanlands	4	22 436	—	5 403	5 403	0,3	+ 30	+ 16
Östergötlands	26	163 868	2 009	86 713	88 722	4,7	+ 1 827	+ 920
Jönköpings	5	12 652	—	8 208	8 208	0,4	+ 317	+ 337
Kronobergs	12	14 701	—	10 830	10 830	0,6	+ 188	+ 110
Kalmar	11	70 362	3 546	35 070	38 616	2,0	+ 736	+ 593
därav utom stödområdet	10	70 162	3 546	34 940	38 486	2,0	+ 726	+ 593
Gotlands	7	8 100	1 231	4 585	5 816	0,3	+ 71	+ 56
Blekinge	2	57 000	—	36 000	36 000	1,9	+ 845	+ 327
Kristianstads	2	1 250	—	1 000	1 000	0,1	+ 25	+ 16
Malmöhus	1	2 091	—	1 163	1 163	0,1	+ 25	+ 66
Hallands	1	1 720	—	1 150	1 150	0,1	—	—
Göteborgs och Bohus	17	51 710	2 949	30 209	33 158	1,8	+ 635	+ 529
därav utom stödområdet	3	21 596	—	9 087	9 087	0,5	+ 192	+ 292
Älvsborgs	60	258 161	16 555	116 963	133 518	7,1	+ 2 741	+ 1 805
därav utom stödområdet	29	106 782	—	39 039	39 039	2,1	+ 1 409	+ 1 209
Skaraborgs	2	43 063	—	12 700	12 700	0,7	+ 150	+ 210
Värmlands	119	389 725	49 596	197 187	246 783	13,1	+ 3 448	+ 2 908
därav utom stödområdet	27	79 186	1 267	48 979	50 246	2,7	+ 614	+ 543
Örebro	8	134 139	—	19 227	19 227	1,0	+ 125	+ 83
Västmanlands	6	16 035	—	8 836	8 836	0,5	+ 107	+ 27
Kopparbergs	144	402 629	44 549	186 215	230 764	12,3	+ 2 585	+ 1 701
därav utom stödområdet	17	169 743	2 481	87 948	90 429	4,8	+ 620	+ 375
Gävleborgs	85	256 069	34 942	127 437	162 415	8,7	+ 2 094	+ 1 777
därav utom stödområdet	14	81 875	—	48 196	48 196	2,6	+ 167	+ 37
Västernorrlands	88	655 311	58 818	249 129	307 947	16,4	+ 2 555	+ 1 867
Jämtlands	68	150 659	33 409	63 933	97 342	5,2	+ 1 606	+ 1 444
Västerbottens	106	352 968	71 106	135 757	206 863	11,0	+ 3 091	+ 1 973
Norrbottnens	95	516 936	55 430	164 068	219 498	11,7	+ 1 107	+ 1 205
Totalt	870	3 582 934	374 140	1 502 749	1 876 889	100,0	+ 24 298	+ 17 977
Därav:								
inom stödområdet	700	2 583 286	364 837	1 042 400	1 407 237	75,0	+ 16 931	+ 12 809
utom stödområdet	170	999 648	9 303	460 349	469 652	25,0	+ 7 367	+ 5 168

1 S. k. kommunblocksfän.

Beträffande *sysselsättningsstödet* kan nämnas att sådant stöd har beviljats med 7,4 milj. kr. för en ökning under år 1971 med 1 479 årsarbetskrafter. Från ökningen under år 1970 av 1 505 årsarbetskrafter kvarstod under år 1971 en ökning med 1 224, för vilken stöd beviljades med 6,1 milj. kr.

2.3 Regionalpolitiskt stöd till turistanläggningar

2.3.1 Utredningsmaterial

Genom beslut den 13 juni 1969 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga¹ för planering av turistanläggningar och friluftsområden. De sakkunniga antog benämningen kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden.

Den 27 maj 1970 fick kommittén enligt tilläggsdirektiv i uppdrag att utreda frågan om utformningen m. m. av det statliga lokaliseringsstödet till turistnäringen.

Kommittén har i september 1971 lagt fram betänkandet (Ds Jo 1971:7) Statligt lokaliseringsstöd till rekreationsanläggningar. Till betänkandet har fogats reservation av ledamoten Åkerlund.

Yttranden över betänkandet har avgetts av överbefälhavaren, statens järnvägar, statens vägverk, luftfartsverket, kammarkollegium, statskontoret, riksrevisionsverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, kommerskollegium, AMS, statens vattenfallsverk, domänverket, riksbanksfullmäktige, samtliga länsstyrelser, expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU), glesbygdsutredningen, Företagareföreningarnas förbund, Hotell- och restauranganställdas förbund, Kooperativa förbundet (KF), LO, Sveriges riksidsrottsförbund (RF), Skid- och friluftsförbundet, SAF, Svenska bankföreningen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska naturskyddsföreningen, Svenska resebyråföreningen, Svenska turistföreningen, Svenska turisthotellens riksförbund med instämmande av Sveriges hotell- och restaurangförbund, Svenska turisttrafikförbundet, TCO och Sveriges centrala restaurangaktiebolag (SARA).

Överbefälhavaren har bifogat yttrande från militärbefälhavaren för Övre Norrlands militärområde. Kommerskollegium har bilagt yttranden från Sveriges riksbanks kontor i Östersund, Stockholms handelskammare, Handelskammaren för Gävleborgs, Kopparbergs och Uppsala län, vidare

¹ Riksdagsman S. Arne Pettersson, ordförande, utredningssekreteraren W. Bernt Carlsson, utredningssekreteraren Sven M. Dahlin (t. o. m. den 18 juni 1971), riksdagsmannen Thorbjörn Fäldin (t. o. m. den 12 november 1970), redaktören Göran K. Holmberg, kanslirådet Ulf R. Lönnqvist och byråchefen Hans Åkerlund. Följande har som experter biträtt kommittén: byråchefen G. Bertil Burman, avdelningsdirektören Erik Casten Carlberg, avdelningsdirektören E. Gerhard H. Ericsson, direktören J. Arne Fladvad, direktören Erland Fredén, byråchefen Sven Rune Frid, direktören B. E. Gert Karlsson, lektorn E. Anders Nordlund samt renägaren Per Henrik Omma.

Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare samt från företagarföreningarna i de sju skogslänen. AMS har överlämnat yttranden från länsarbetsnämnderna i det allmänna stödområdet. Länsstyrelserna har bifogat yttranden från länsarbetsnämnder, kommuner, landsting, företagareföreningar, handelskamrar, lokala och regionala sammanslutningar inom turistväsendet, m. fl.

2.3.2 Beslut vid 1972 års riksdag

I prop. 1972:111 (bil. I s. 509--510) har jag redogjort för kommitténs förslag till riktlinjer för lokaliseringsstöd till turistanläggningar. Riksdagens beslut med anledning av propositionen innebär bl. a. att riksdagen har anslutit sig till de allmänna riktlinjer för lokaliseringsstöd till turistanläggningar som har förordats i propositionen. Dessa riktlinjer innebär följande.

Lokaliseringsstödet är ett regionalpolitiskt medel och bör därför liksom vad det gäller annan stödberättigad verksamhet utgå för investeringar i rekreationsanläggningar endast när regionalpolitiska motiv föreligger för statligt stöd. Kan lokaliseringsstöd inte anses motiverat från regionalpolitisk synpunkt, bör andra stödformer utnyttjas. Å andra sidan bör turistnäringen så till vida jämföras med andra stödberättigade näringar i fråga om möjligheterna att få lokaliseringsstöd att utöver lån ett visst bidrag bör kunna utgå.

Förutsättningarna för en utbyggnad av turistanläggningar i skogslänen är ännu inte klarlagda. De väl kända ekonomiska svårigheterna för företag inom turistnäringen i allmänhet och den svaga lönsamheten för hotellanläggningarna i fjällområdena i synnerhet tyder på att det inte finns något större utrymme för en expansion av befintliga hotellanläggningar. Med hänsyn härtill bör försiktighet iaktas vid prövningen av ansökningar om lokaliseringsstöd. Det kan dock tänkas att regionalpolitiskt stöd i vissa situationer kan bidra till att eliminera akuta ekonomiska problem för turistföretag i samband med en utbyggnad eller omläggning av verksamheten.

Ett väsentligt målområde för regionalpolitiken är de relativt sett mera glesbefolkade regionerna. En satsning på rekreationssektorn från regionalpolitisk utgångspunkt bör därför i huvudsak inriktas på anläggningar för fjärrrekreation. Lokaliseringsstödet bör liksom hittills syfta till att främja sysselsättningen i första hand i områden där det inte finns förutsättningar för industriell expansion men väl för turism, dvs. i mer utpräglade glesbygdsområden. Detta gäller främst fjällregionerna, men situationen kan i undantagsfall vara likartad i andra delar av landet. Utanför de nordligare delarna bör stöd lämnas i form av punktinsatser i särskilda fall. Från allmän regionalpolitisk synpunkt och från resurssynpunkt bör det regionalpolitiska stödet till turistnäringen koncentreras till ett begränsat antal orter.

Med utgångspunkt i dessa fastlagda allmänna riktlinjer behandlas i det följande kommitténs förslag i övrigt i fråga om regionalpolitiskt stöd till turistanläggningar.

2.3.3 Nuvarande ordning, stödets omfattning, fördelning och sysselsättningseffekter

Stödformer

Den statliga stödgivningen till turism och friluftsliv sker i olika former. Lokaliseringsstöd är endast en av dessa stödformer. I övrigt lämnar staten stöd i form av bidrag från anslag till stöd till idrotten, statlig garanti för lån till turisthotell, beredskapsarbeten och förhöjt bidrag till vissa vägar. Hit kan räknas också de s. k. vattenregleringsmedlen.

Statligt lokaliseringsstöd utgår till turistanläggningar inom det allmänna stödområdet, om stödet kommer glesbygden till godo. Stöd utgår i regel i form av lokaliseringslån men, om särskilda skäl föreligger, kan också bidrag eller avskrivningslån beviljas. Enligt ett uttalande hösten 1966 av lokaliseringsberedningen bör stöd emellertid utgå endast i form av lån. Ränte- och amorteringsfrihet kan beviljas i samma utsträckning som för industriföretag.

Lokaliseringsstöd utgår endast till verksamhet som bedöms medföra varaktig sysselsättning för arbetskraften och få tillfredsställande lönsamhet. Vidare krävs att verksamheten utövas eller kommer att utövas i ort med goda förutsättningar för verksamheten. De möjligheter till stöd i vissa fall vid rationalisering utan samband med ökad sysselsättning och till stöd för anskaffning av omsättningstillgångar som finns i fråga om industriföretag och företag med industriliknande verksamhet föreligger inte beträffande turistföretag. Däremot kan turistföretag som flyttar sin verksamhet till ort inom stödområdet formellt få lokaliseringsstöd i form av ersättning för kostnader för flyttning av maskiner m. m.

Lokaliseringsstöd utgår vid ny-, till- eller ombyggnad av lokal eller annan anläggning som är nödvändig för verksamheten. Till turistanläggning räknas hotellbyggnad med personalutrymmen och andra anläggningar som behövs för att turistanläggningen skall tjäna sitt syfte samt större campingbyar, semesterbyar och skidliftar. Stödets storlek bestäms från fall till fall. Bidrag och avskrivningslån får uppgå till högst 35 eller, om särskilda skäl föreligger, högst 50 % av stödunderlaget. Det sammanlagda stödet (bidrag, avskrivningslån och lokaliseringslån) får i regel uppgå till högst två tredjedelar av stödunderlaget. Endast turistföretag i enskild ägo kan få stöd. AMS är i regel beslutsmyndighet i stödärenden, där investeringskostnaderna (i byggnader) uppgår till högst tre milj. kr. Kungl. Maj:t avgör övriga stödärenden.

Förutom lokaliseringsstöd kan turistföretag få *utbildningsstöd* enligt samma regler som gäller för övriga stödföretag. Däremot kan sysselsättningsstöd inte beviljas företag inom turistnäringen.

Lokaliseringsstödet omfattning, fördelning och sysselsättningseffekter

T. o. m. utgången av år 1972 har lokaliseringssöd beviljats för investeringar i turistanläggningar med sammanlagt 34,8 milj. kr. för beräknade investeringar på ca 54,7 milj. kr. Två av de 38 företag som har beviljats stöd har inte utnyttjat det. Fördelningen av stödet till de övriga 36 företagen framgår av tabell 2.

Tabell 2. Lokaliseringssöd till turistanläggningar 1.7.1965–31.12.1972.

Län	Antal företag	Investeringar (milj. kr.) totalt därav byggn.		Beviljat lokaliseringslån (milj. kr.)	Antal anställda vid ansökn.-tillfället	Planerad personalökning
Göteborgs och Bohus	1	1,0	1,0	0,6	5	5
Värmlands	3	2,9	2,5	2,1	18	21
Kopparbergs	10	6,7	5,3	4,4	120	29
Jämtlands	18	36,8	30,9	23,4	129	142
Västerbottens	2	2,4	2,2	1,0	13	6
Norrbottnens	2	2,8	2,4	1,9	–	20
Summa	36	52,6	44,3	33,4	285	223

Tabellens siffror över sysselsättningen bygger på de uppgifter som företagen har lämnat vid ansökningstillfället. Hur de har beräknats i varje enskilt fall framgår inte av det statistiska materialet. Siffrorna torde i allmänhet avse medelantalet sysselsatta under säsong. En jämförelse kan göras med vissa uppgifter som kommittén har redovisat i sitt betänkande.

Kommittén har våren 1971 gjort en undersökning av sysselsättningen vid de 26 företag som har fått stöd t. o. m. budgetåret 1969/70. Undersökningen visar att företagen vid ansökningstillfället hade 180 heltidsanställda och 366 deltidsanställda. Utbyggnaden av anläggningarna har medfört ett tillskott på 109 heltidsanställda och 183 deltidsanställda. Enligt kommittén finns det inte några säkra uppgifter om den sysselsättning som anläggningsarbetena har skapat.

Av tabellen framgår att lokaliseringssstödet geografiskt har koncentrerats till Jämtlands och Kopparbergs län under den studerade perioden. Närmare tre fjärdedelar av stödet har gått till 18 företag i Jämtlands län. Endast tre ärenden om lokaliseringssöd till turistanläggningar i Gävleborgs och Västernorrlands län har förekommit under perioden. I ett av dessa återkallades ansökan och i de båda övriga avslogs ansökningarna.

Antalet nyetablerade företag är sex. Därvid har företag som har rekonstruerats efter konkurs eller eljest ombildats inte räknats som nya. De sex nyetablerade företagen har beviljats lokaliseringssöd med sammanlagt 12,4 milj. kr. Den planerade sysselsättningen i dessa företag har i ansökningarna angivits till 86 personer.

Lokaliseringsbidrag har hittills inte lämnats till investeringar i turistanläggningar. Ränitebefrielse och amorteringsfrihet under viss tid har beviljats i flertalet fall. Stödet har nästan helt gått till turishotellanläggningar, några kombinerade med stugbyar. Endast en ringa del av stödet har använts för särskilda stugbyar.

2.3.4 Kommittén

Allmänna synpunkter

I prop. 1972:111 (bil. 1 s. 407--412) har tämligen utförligt redogjorts för kommitténs allmänna synpunkter på lokaliseringssöd till rekreationsanläggningar. I det följande redovisas de ytterligare synpunkter som utgör underlag för kommitténs förslag i fråga om formerna för söd till turistanläggningar och utformningen av det regionalpolitiska södet.

För finansieringen av uppbyggnaden av olika rekreationsanläggningar inom särskilt utpekade och vissa andra områden erfordras enligt kommittén ett statligt ekonomiskt söd. Kommitténs slutsatser beträffande utformningen av det statliga finansiella södet baseras på en sammanställning och utvärdering av de erfarenheter 1960-talets södgivning har gett.

Kommittén har studerat den totala statliga södgivningen till anläggningar för turism och friluftsliv under budgetåren 1959/60–1969/70. Sammanlagt 176 milj. kr., fördelat på sju olika södformer, nämligen bidrag från friluftsfonden, bidrag till fritidsbåttrafiken, hotellgarantilån, lokaliseringssöd, beredskapsarbeten, vattenregleringsmedel och förhöjt bidrag till skogshuvudvägar, har utgått till rekreationsanläggningar. Av beloppet har nära 120 milj. kr. beviljats för finansiering av anläggningar avsedda i första hand för turism. Något mer än 135 milj. kr. har utgått i form av bidrag och 40 milj. kr. som lån eller länegarantier. De genomförda investeringarna under perioden 1959/60–1969/70 uppgår till totalt 435 milj. kr.

Södets storlek har ökat från 4 milj. kr. per år i början av redovisningsperioden till 25 å 30 milj. kr. per år under de senaste åren. Totalt 55 milj. kr. i bidrag och lån eller länegarantier har utnyttjats för ny-, om- och tillbyggnad av turishotell med deras serviceanordningar. Drygt 90 milj. kr. av det totala södbeloppet har beviljats för anläggningar i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Kommittén framhåller att de olika södformerna kompletterar varandra. Det innebär t. ex. att södorganen genom att spela på registret av finansieringsformer och genom att utnyttja olika anslag för olika slags anläggningar eller anläggningsarbeten har kunnat medverka till lösningar som från rekreativa synpunkter varit funktionellt tillfredsställande. Lokaliseringssödet och beredskapsarbetena har enligt kommittén i praktiken varit de södformer som främst har kompletterat varandra. Det beror på beredskapsarbetenas flexibilitet och på att båda södformerna

har en och samma huvudman. Genom sysselsättningsskapande åtgärder – lokaliseringsstöd och beredskapsarbeten – har också allt fler och större rekreativa anläggningar kunnat åstadkommas under 1960-talet.

Den faktiska geografiska fördelningen av de statliga stödinsatserna tyder enligt kommittén på att de regionala olikheterna i arbetsmarknads-situationen i utpräglad grad har avgjort lokaliseringen av den utbyggnad inom turism och friluftsliv som har skett med statligt finansiellt stöd under 1960-talet. De sysselsättningspolitiska strävanden har i varje fall gått att förena med uppfattningen att just de tre nordligaste länen och Kopparbergs län – framför allt fjällkommunerna – också har haft de bästa naturliga förutsättningarna för en utbyggnad av friluftaktiviteter inom landet.

Kommittén anför att verkningarna av de statliga stödinsatserna för friluftsliv och turism är svåra att i detalj ange och utvärdera. De regionalpolitiska verkningarna är enligt kommittén oklara. Det gäller framför allt de indirekta regionalpolitiska effekterna, t. ex. förbättringen eller stabiliseringen av det lokala underlaget för handel och kommunikationer, genom att en ort utrustas med nya turist- och friluftsanläggningar. Men inte heller de direkta effekterna, sysselsättningsresultaten, kan preciseras på grundval av något uttömmande statistiskt primärmaterial.

Kommittén konstaterar att var och en av de nämnda stödformerna har sitt speciella användningsområde. Specialiseringen är enligt kommittén delvis en följd av en medveten styrning.

Med ökad samordning, som bl. a. förutsätter nära samarbete mellan AMS och statens naturvårdsverk, bör enligt kommittén stödet till rekreationsanläggningar även i fortsättningen utgå med utnyttjande av de finansieringsformer som hittills brukats. Det är angeläget att man undviker att skapa ytterligare stödformer utan i stället söker fullfölja de hittillsvarande strävandena att rationalisera och förenkla anslagsstrukturen. Det kan liksom hittills ske genom att stödgivningen från de olika anslagen i största möjliga utsträckning specialiseras efter anläggningstyper och ändamål. Det innebär bl. a. att de praktiska erfarenheter som olika stödorgan har gjort kan tas till vara på ett mer rationellt sätt.

Kommittén har diskuterat möjligheterna att genom ett marknadsföringsstöd stimulera utvecklingen inom friluftssektorn och har också övervägt ett socialt rekreationsbidrag för stugsemester vid sidan av anläggningstödet i syfte att göra det möjligt för fler individer att mer regelbundet få rekreation i lämplig miljö. Kommittén överblickar emellertid ännu inte alla konsekvenserna av sådana åtgärder – det gäller bl. a. följderna för olika slag av rekreationsutbud – och lägger inte fram något förslag.

Det statliga ekonomiska stödet till rekreationsanläggningar bör enligt kommittén även i fortsättningen lämnas som anläggningstöd. Som hittills bör stödgivningen ske i former som innebär att olika intressenters ambitioner att utveckla sina företag tillvaratas. Kravet att så långt möjligt lika villkor skall erbjudas bör inte få hindra att åtgärder som från sociala

synpunkter bedöms som särskilt angelägna skall kunna stimuleras genom extraordinära insatser — t. ex. speciellt handikappanpassade enheter eller särskilt eftersträfvade lokaliseringar. Principen om lika villkor får då vika för de "överordnade" målsättningar samhället genom punktvisa speciella insatser vill realisera.

Kommittén föreslår allmänt sett vidgad användning av lokaliseringsstöd för turistanläggningar. Sälunda förordar kommittén förmånligare regler i fråga om stödberättigad verksamhet, stödssubjekt, stödformer och stödunderlag.

Stödberättigad verksamhet och stödssubjekt

Kommittén föreslår att som f. n. lokaliseringsstöd skall kunna beviljas vid både nyetablering och utvidgning av turistanläggningar.

Kravet på direkt sysselsättningsskapande effekter och en eftersträvd specialisering av stödgivningen får enligt kommitténs mening inte begränsa möjligheterna att vid behov utnyttja lokaliseringsstödet för sådana serviceanordningar som tjänar endast ett företags gäster eller utgör gemensamma nyttigheter för flera närliggande enheter och drivs i samverkan. För att undvika risker för snedvridning av konkurrensen mellan företagen anser kommittén att det bör prövas, huruvida lokaliseringsstöd i det enskilda fallet kan beviljas enbart för gemensamhetsanordningar, om dessa investeringar bedöms som tillräckliga för att olika intressenter utan statligt finansiellt stöd skall tillhandahålla de bäddplatser i hotell och stugbyar som den socialt rekreativa målsättningen ställer krav på. Lokaliseringsstödet kan då vara den lämpligaste stödformen, om man av praktiska skäl väljer att driva serviceverksamheten kommersiellt och i ett fristående företag. Det kan gälla skidlift, tempererat bad eller andra nyttigheter som utan praktiska eller sociala hinder kan avgiftsbeläggas.

Tveksamhet kan enligt kommittén råda, vilket framgår av hittillsvarande praxis vid lokaliseringsstödgivningen, huruvida bidrag bör beviljas för kommersiella projekt med hänsyn till konkurrensfrågorna och riskerna för förmögenhetsöverföringar till företagarna själva. Ställningstagandena till bidragsansökningarna måste bli beroende av hur man bedömer marknaden och konsekvenserna på både kort och längre sikt. Leder bidrag till ett förbättrat rörelseresultat, som företagsägaren använder för ökad privat konsumtion, föreligger inget motiv för bidrag. De senaste årens erfarenheter av turisthotell i Sverige och deras utveckling anser kommittén inte ge underlag för någon större optimism om det ekonomiska utbytet. Kommittén säger sig vara medveten om att bidrag till turistföretag, om de utgår som en "generell rättighet" inom ett stödområde, kan få negativa konsekvenser. Med en omsorgsfullt avvägd stödgivning blir emellertid också de positiva effekterna väsentliga. Bidrag kan möjliggöra att anläggningar blir mer marknadsanpassade och leder till ökad beläggning, vilket i sin tur kan medföra ökad helårssysselsättning eller högre löner. Vidare kan bidragsgivningen medverka till att förverkli-

ga från samhällets synpunkt angelägna regionalpolitiska och socialt rekreativa strävanden, såsom en speciell lokalisering eller en speciell utformning av anläggningar. Motiv för bidrag finns t. ex. också när samhället vill stimulera till gruppsamverkan och fusioner mellan företag och till en mera offensiv och framsynt intern företagspolitik. Enligt kommitténs mening är det vidare nödvändigt att samhället, inför en omfattande utbyggnad av rekreationsanordningar i särskilt utpekade områden, inte avhänder sig den stimulans ett bidrag utgör.

Kommitténs krav på ett från socialt rekreativa synpunkter riktigt utbud av rekreationservice kommer att fordra ett starkt samhälleligt inflytande i uppbyggnaden. Kommittén förutsätter att stödgivningen kan ske till ett "övergripande" organ – stiftelse, bolag – med starka kommunala intressen för exploatering av olika rekreationsområden. Det övergripande organet skall i sin tur kunna arrendera ut vissa anläggningar, driva andra i egen regi och helt eller delvis överlåta somliga anläggningar men – för prissättningens skull – med bibehållen insyn i de stödmottagande företagens drift. Kravet på samhälleligt delägarskap och ansvar eller andra former av insyn gör sig speciellt gällande när lokaliseringsbidrag utgår för finansiering av arbetena.

I fråga om stödsu b j e k t föreslår kommittén utvidgningar. Kommittén erinrar om att en särskild lag infördes genom beslut av 1968 års riksdag – lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet – enligt vilken det är möjligt för kommun att vidta åtgärder för uppförande och drift av turistanläggningar, i den mån det är påkallat för att främja turistväsendet inom kommunen. Kommun kan enligt kommittén med stöd av lagen tillgodose den ökande rekreationsverksamhetens behov av campingplatser och semesterbyar också för andra än kommuninvånare. Riksdagsbeslutet motiverades enligt kommittén av de starkt stigande kommunala ambitionerna inom turism och friluftsliv under 1960-talet.

Enligt kommitténs mening är ett direkt kommunalt engagemang nödvändigt, om 1970-talets utbyggnad av turistanläggningar skall få den volym och den utformning som kommittén har bedömt som angelägen och ändamålsenlig. Som en följd av detta och i konsekvens med 1968 års särskilda lag om den utvidgade kommunala kompetensen på rekreationsområdet föreslår kommittén, att kommun skall kunna vara mottagare av statligt lokaliseringssöd till rekreationsanläggningar.

Stödformer

Kommittén föreslår att nuvarande praxis som innebär att inte bidrag utan endast lån beviljas för investeringar i turistanläggningar skall ändras. Stöd bör kunna utgå både som bidrag (avskrivningslån) och som lokaliseringsslån. Kommittén föreslår vidare att stöd skall kunna beviljas också i form av statlig lånegaranti för anskaffning av rörelsekapital både vid nyetablering och övertagande av turistföretag.

Bidragsgivningen bör ske selektivt med utgångspunkt i de allmänna motiv och krav som kommittén förut har angett. Kommittén tillägger att bidraget inte i första hand skall syfta till att underlätta driften under de första känsliga åren efter en etablering eller utbyggnad. Ränkebefrielse och amorteringsansstånd kan som hittills användas i detta syfte. Lokaliseringsbidrag till boeandanläggningar bör enligt kommittén utgå endast om särskilda skäl föreligger. Ett sådant skäl är att behovet av billiga inkvarteringsformer — stugbyar och lägenheter för självhushåll — skall tillgodoses. Garantier bör så långt möjligt finnas för att lokalisering bidraget slår igenom i prissättningen på de tjänster som kommer att bjudas ut. Lokaliseringsbidrag bör varken inom eller utom det allmänna stödområdet utgå enligt schablonmässiga grunder. Bidrag bör inte heller beviljas för förvärv av befintliga anordningar.

Kommittén påpekar att ett av lokalisering bidragets syften är att kompensera för den eventuella förlust ett företag gör vid en nödvändig realisation av sina fasta anläggningar, om det har valt en ort för sina investeringar med en relativt sett begränsad ekonomisk aktivitet och därmed en förhållandevis svag efterfrågan på företagets anläggningar.

I detta sammanhang framhåller kommittén att kravet på lönsamhet bör hävdas vid prövningen av projekten. Om bidrag bör utgå eller inte måste avgöras med utgångspunkt i praktiska bedömningar av möjligheterna att stimulera olika intressenter att realisera ett från regionalpolitiska och socialt rekreativa synpunkter angeläget anläggningsmönster. Risker för snedvridning av konkurrensförutsättningarna genom en mer eller mindre selektiv bidragsgivning får enligt kommittén vägas mot de resultat som eftersträvas. Det är vidare väsentligt att bidragsgivningen så långt möjligt utnyttjas för att stimulera till praktiska lösningar som tillgodoser också de anställdas behov av ett stabilt sysselsättningsunderlag. Enligt kommittén bör samråd ske med personalorganisationerna.

Stödunderlag

Kommittén föreslår att stödunderlaget för bidrag och lån utvidgas. I investeringskostnader för byggnad vill kommittén räkna in även kostnader för vatten- och avloppsledning, el-ledningar, vägar, uppställningsplatser och markberedning. Stöd bör kunna utgå också för kostnader för anskaffning av inventarier, t. ex. möbler, textilier och konferensutrustning.

Det fordras ett mer preciserat ställningstagande än hittills beträffande inventarier, framhåller kommittén. Av praktiska skäl kan det vara svårt att avgöra vad som är inventarier och vad som är förbrukningsartiklar inom ett hotellföretag. Viss återhållsamhet kan vara motiverad när man för beräkningen av stödunderlaget fastställer inventariebegreppet, om man därmed begränsar anskaffningen av en alltför kostnadskrävande utrustning som företagaren kan ha ambitioner att erbjuda sina gäster. Det kan ske genom att lokaliseringlånet till vissa inventarieinköp får kortare

amorteringstid eller genom att en del av inventarieanskaffningen finansieras genom statlig kreditgaranti för anskaffning av rörelsekapital. Sådan garanti för att underlätta anskaffandet av vissa inventarier bör kunna lämnas antingen företaget finansierar det reguljära rörelsekapitalet genom statlig borgensmedverkan eller inte.

Kommittén föreslår ett undantag från gällande regel att kostnad för markförvärv inte får räknas in i stödunderlaget. Förslaget innebär att sådan kostnad i enstaka fall skall få räknas in i stödunderlaget för lån, t. ex. när det krävs mycket omfattande arealer för att effektivt kunna ta till vara de möjligheter som ett större projekt erbjuder. Kommittén erinrar i detta sammanhang om att naturvårdsverkets anslag för bidrag till markförvärv kan utnyttjas, om det finns skäl att i god tid säkra vissa arealer för rekreatiönsändamål.

Enligt kommitténs förslag skall lokaliseringsslån kunna utgå till förvärv av befintliga anläggningar, i synnerhet om överlåtelsen innebär en fusion mellan olika företag eller ett bättre utnyttjande av gemensamma resurser eller är ett led i en angelägen förändring av företagsstrukturen. Stödorganen bör i sin prövning av stödet ta hänsyn till om bidrag/lån redan har utgått för etablering eller utbyggnad. Från samhälls- synpunkt ändamålsenliga förvärv bör kunna möjliggöras genom övertagande av beviljat stöd.

Stödets storlek m. m.

Kommittén föreslår att statligt lokaliseringsbidrag till rekreatiönsanläggningar skall kunna utgå med högst 35 % av investeringarna i byggnader. Bidrag och lokaliseringsslån skall få uppgå tillsammans till högst 2/3 av det sammanlagda stödunderlaget. Statlig kreditgaranti vid anskaffande av rörelsekapital bör kunna beviljas med en andel av stödunderlaget som anges från fall till fall. Kommittén anger som generell regel att det sammanlagda stödet inte skall vara större än vad som fordras för att anläggningen, med samhällets krav på socialt anpassat utbud, skall komma till stånd.

I fråga om reglerna för ränte- och amorteringsbefrielse för lokaliseringsslån föreslår kommittén inga ändringar men rekommenderar en flexibel användning av dessa instrument.

Beslut i alla ärenden om lokaliseringsbidrag till turistanläggningar skall enligt kommitténs förslag fattas av Kungl. Maj:t.

Utbildningsstöd och sysselsättningsstöd

Kommittén utgår från att möjligheterna till utbildningsstöd inom regionalpolitikens ram också kommer rekreatiönsverksamheten till del.

Behovet av ett utbildningsstöd gäller enligt kommittén rekreatiönsföretag lika väl som industriföretag. Utvecklingen inom hotellföretagen mot en högre grad av mekanisering ställer ökade krav på de anställda. Den nuvarande svaga lönsamheten bland företagen beror till en del på

förändringar i efterfrågan men sannolikt också till en del på svårigheterna att finna arbetskraft med rätta kvalifikationer, bl. a. en ändamålsenlig grundutbildning. Serviceförmågan hos personalen kan bli en avgörande konkurrensfaktor företagen emellan.

En organiserad utbildning med statligt ekonomiskt stöd kan enligt kommitténs mening öka intresset för olika arbeten inom den rekreativa verksamheten och kan sannolikt medverka till att ett antal individer får ett mer omfattande, stabilt arbete under året och högre inkomster. Det föreligger såvitt kommittén har kunnat bedöma ett ackumulerat behov av en sådan utbildning, som därför bör kunna organiseras också utan att företagen nyligen har genomfört eller genomför någon utbyggnad.

Enligt kommitténs mening bör utbildningsstöd till rekreationsföretag inte utgå enligt schablonregeln. Utbildningen är för de anställda och för företagen en så viktig fråga att den dels kräver aktiva åtgärder och alltså inte kan ersättas av ett bidrag som närmast har karaktären av sysselsättningsstöd, dels sannolikt fordrar en samhällelig ekonomisk medverkan ovanför schablonstödet nivå. Enligt kommitténs åsikt saknas f. n. tillräckliga erfarenheter och underlag för en rationell, från de anställdas och företagets synpunkt angelägen utbildning. En förutsättning för att utbildningsstöd skall utgå bör vara att en effektiv utbildning ordnas i samarbete med personalorganisationerna. Kommittén avser att återkomma i sitt slutliga betänkande till dessa frågor.

Kommittén anser att ett generöst stöd till utbildning av personal vid nya och äldre rekreationsanläggningar i viss mån kan ersätta sysselsättningsstöd av det slag som f. n. utgår till industriföretag i det inre stödområdet. Den låga andelen helårssysselsatta inom rekreationssektorn gör det fortfarande svårt att praktiskt administrera sysselsättningsstödet. Enligt kommitténs mening är det av större betydelse för det ekonomiska resultatet att personalen blir utbildad för att handha kvalificerade servicearbeten och att ett generöst utbildningsstöd kan beviljas för detta ändamål.

I och för sig skulle helårssysselsättningen i rekreationsverksamheten kunna öka genom ett permanent sysselsättningsstöd. Kommittén har övervägt frågan men anser att konsekvenserna ännu inte kan överblickas. Redan de samlade planeringsövervägandena och övriga ekonomiska stödåtgärder bör kunna medverka till en fortsatt ökande helårssysselsättning. Kommittén anser därför att de närmaste årens erfarenheter bör avvaktas innan ställning tas till frågan.

Organisationsfrågor

AMS och naturvårdsverkets samarbete i stödärendena bör vidgas. Kommittén framhåller att det längre fram kan visa sig nödvändigt med en fastare samordning verken emellan, t. ex. i form av en särskild delegation för hela den statliga stödgivningen.

Reservation

En ledamot av kommittén (Åkerlund) har anmält skiljaktig mening beträffande lokaliseringsstödet användningsområde. Liksom kommittén anser reservanten att ett omfattande statligt stöd i form av investeringsbidrag till rekreationsanläggningar är en nödvändig förutsättning för att rekreationslivet i landet skall kunna utvecklas på önskvärt sätt. Sådana statliga stödinsatser bör emellertid i första hand syfta till att skapa de grundläggande förutsättningarna för olika rekreationsverksamheter i form av gemensamhetsanordningar av olika slag, vägar, va-anläggningar o. d. och därför främst inriktas på att främja en uppbyggnad av infrastrukturen inom de primära rekreationsområdena. Med en sådan inriktning av bidraget till rekreationsanläggningar borde det vara möjligt att undvika att ge bidrag till enskilda, kommersiellt drivna företag och i princip förbehålla det kommuner, kooperativa organ e. d. som bör kunna vara huvudmän för sådana investeringar. Enligt reservantens mening har kommittén underskattat de svårigheter och olägenheter som kan hänga samman med att lokaliseringsbidrag i större omfattning ges till kommersiellt drivna inkvarteringsanläggningar. Endast i undantagsfall bör lokaliseringsstöd till sådana anläggningar utgå i form av bidrag. Lokaliseringsbidrag bör eljest i enlighet med vad som förut har sagts kunna lämnas till kommuner o. d. för investeringar i sådana gemensamhetsanordningar som kan anses vara av särskild betydelse för rekreationslivets utveckling, i första hand inom de primära rekreationsområdena.

2.3.5 Remissyttrandena

Nästan samliga remissinstanser är positiva till att de statliga insatserna också i fortsättningen får i huvudsak formen av anläggningsstöd. *Kommerskollegium* anser däremot att möjligheterna att nå kommitténs mål inte ligger i vidgad användning av lokaliseringsstöd utan snarare i generella åtgärder, t. ex. generella räntesubventioner, stöd för uppbyggnad av infrastrukturen, stöd till marknadsföring och utbildning. Ökad användning av generella medel på bekostnad av anläggningsstöd förordas även av *SAF*, *Svenska turisthotellens riksförbund* och *SARA*. *SAF* anser dock att förslaget om förbättrade möjligheter till lokaliseringsstöd är ett steg i rätt riktning. Det är rimligt att turistnäringen från lokaliseringssynpunkt behandlas på principiellt samma sätt som industriell näringsverksamhet. Sysselsättningseffekten bör dock inte överskattas. *Svenska kommunförbundet* och *Svenska landstingsförbundet* anser att anläggningsstöd är otillräckligt för att få effekt på driftkostnaderna. *Riksidrottsförbundet* menar att insatserna kommer att få begränsad effekt om de inte kombineras med subventioner av resekostnader.

Kommitténs förslag att nuvarande bidragsformer bibehålls men att fortsatt samordning mellan dem eftersträvas får instämmande av flertalet remissinstanser. Den nuvarande stödstrukturen är dock komplex och svår att överblicka, anser *statskontoret*. Fortsatt

rationalisering och förenkling av bidragsstrukturen är nödvändig enligt vad bl. a. *fiskeristyrelsen* och *länsstyrelsen i Stockholms län* anför.

Det övervägande antalet remissinstanser menar att ytterligare stödformer inte bör tillskapas. Samtidigt understryks från flera håll nödvändigheten av samhälleliga insatser med avseende på *infrastrukturen*. Förutom av *kommerskollegium*, *SAF*, *Svenska turisthotellens riksförbund* och *SARA* framhålls detta av bl. a. *statskontoret*, *KF*, *Företagareföreningarnas förbund*, *Svenska turisttrafikförbundet*, *länsstyrelserna i Gotlands* och *Jämtlands län* samt *flera företagareföreningar* och *regionala turistorganisationer*. Stöd till *marknadsföring* förordas av ett stort antal remissinstanser, bl. a. *Svenska kommunförbundet*, *Svenska landstingsförbundet*, *Företagareföreningarnas förbund* och *flera länsstyrelser*. En sänkning av *transportkostnaderna* anser åtskilliga remissinstanser nödvändig.

Flertalet remissinstanser, bl. a. *lantbruksstyrelsen*, *naturvårdsverket*, *AMS*, *Företagareföreningarnas förbund*, *KF*, *LO*, *Svenska kommunförbundet* och *Svenska landstingsförbundet*, *Svenska turistföreningen*, *SAF*, *Svenska turisthotellens riksförbund*, *TCO* och *de flesta länsstyrelserna* är positiva till förslaget att *lokaliseringsstöd till turistnäringen* bibehålls och utvidgas. En mera tveksam inställning framkommer i remissyttrandena från bl. a. *statskontoret*, *riksbanksfullmäktige*, *ERU*, *glesbygdsutredningen* samt *länsstyrelserna i Kopparbergs* och *Jämtlands län*. Några remissinstanser är negativa till förslaget. Till dessa hör *kommerskollegium*, *riksbankens kontor i Östersund* samt *handelskammaren för Gävleborgs*, *Kopparbergs* och *Uppsala län*.

Förslaget att stödet skall inriktas i huvudsak på *gemensamma hetsanläggningar* tillstyrks av de remissinstanser som har behandlat frågan, dvs. *statskontoret*, *naturvårdsverket*, *kommerskollegium*, *glesbygdsutredningen*, *Svenska kommunförbundet*, *Svenska landstingsförbundet*, *Svenska turisttrafikförbundet* och *nio länsstyrelser*.

Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget att bidrag skall kunna utgå till *kommersiellt drivna boendeanläggningar*. Hit hör *riksrevisionsverket*, *lantbruksstyrelsen*, *AMS*, *KF*, *Svenska kommunförbundet*, *Svenska landstingsförbundet*, *Svenska turisthotellens riksförbund* med instämmande av *SAF* och *Sveriges hotell- och restaurangförbund*, *TCO*, *SARA* samt *tio av de 16 länsstyrelser* som uttryckligen har angett någon uppfattning i frågan. Förslaget lämnas utan erinran av bl. a. *ytterligare tre länsstyrelser*, *riksbanksfullmäktige* och *LO*.

Naturvårdsverket, *glesbygdsutredningen* och *Företagareföreningarnas förbund* anser att bidrag skall utgå i första hand till *gemensamhetsanläggningar*. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* menar att bidrag endast i undantagsfall och endast om Kungl. Maj:t beslutar därom skall utgå till boendeanläggningar.

Negativa till förslaget på denna punkt är *statskontoret*, *kommerskollegium* samt *länsstyrelserna i Hallands* och *Gävleborgs län*. *Statskontoret* anser att stöd till gemensamma nyttigheter för att förbättra infrastruktur och förutsättningarna för turism och rekreation är att föredra framför

stöd till enskilda anläggningar.

Flera remissinstanser, både av dem som här nämnts och av de övriga, framhåller vikten av att hänsyn tas till befintliga anläggningars situation. Svenska turisthotellens riksförbund m. fl. anser att stödet i första hand bör inriktas på dessa.

Förslaget att övergripande organ skall få vara stödmottagare tas upp endast av länsstyrelsen i Gotlands län, som tillstyrker förslaget. Länsstyrelsen i Blekinge län föreslår att folkrörelseorganisationer, t. ex. Reso, skall kunna vara stödtagare.

Praktiskt taget samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan har tillstyrkt att kommuner skall kunna få lokaliseringsstöd. Hit hör bl. a. statskontoret, AMS, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Företagareföreningarnas förbund, Svenska turistföreningen och de 16 länsstyrelser som har yttrat sig i ämnet. Riksrevisionsverket vill inte motsätta sig att stöd ges till kommun men pekar på de negativa följder för kommuner som i vissa fall har uppstått till följd av engagemang i anläggningar som har blivit olönsamma.

Vissa remissinstanser är positiva till bidragsgivning över huvud taget, dvs. oavsett om det gäller kommersiellt drivna enskilda anläggningar eller gemensamhetsanläggningar och oavsett ägarintresse. Hit hör dels de som allmänt har tillstyrkt utredningens förslag, t. ex. riksrevisionsverket, lantbruksstyrelsen, domänverket, Svenska turistföreningen och några länsstyrelser, dels vissa remissinstanser som har behandlat frågan särskilt, såsom AMS, KF, LO, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska turisthotellens riksförbund och åtta länsstyrelser. AMS anser att, mot bakgrund av att investeringar i turisthotell är tunga och inte utan hjälp av bidrag kan bli lönsamma, lokaliseringsbidrag skall kunna utgå i alla de situationer där lokaliseringsstöd över huvud taget kan lämnas.

Länsstyrelsen i Örebro län anser att avskrivningslån skall användas i stället för direkt bidrag till kommersiellt drivna anläggningar. Utanför stödområdet bör endast lån förekomma, anser länsstyrelsen i Norrbottens län. Mest negativa till bidrag är statskontoret, kommerskollegium och länsstyrelsen i Jämtlands län. Denna länsstyrelse avvisar punkt för punkt de av kommittén anförda motiven för bidrag. Om bidrag ändå skall utgå bör de förbehållas speciella fall av investeringar i gemensamhetsanläggningar, dock endast efter beslut av Kungl. Maj:t.

Flertalet av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan instämmer i kravet på lönsamhet. Till dem hör bl. a. kommerskollegium, AMS, riksbanksfullmäktige, Företagareföreningarnas förbund, KF, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet och Svenska turisthotellens riksförbund.

Länsstyrelserna i Västmanlands och Västernorrlands län vill anlägga ett samhällsekonomiskt lönsamhetskriterium och godta att turistanläggning går med förlust, om projektet sammantaget innebär vinst i kommunen i fråga. Länsstyrelsen i Västerbottens län anser att man inte kan kräva lönsamhet i alla projekt på kort sikt och länsstyrelsen i Kristianstads län

vill göra undantag för enklare friluftsanläggningar.

Förslaget om lånegaranti för anskaffning av rörelsekapital har inte mött någon erinran vid remissbehandlingen.

Endast ett mindre antal remissinstanser behandlar frågorna om stödunderlag och stödets storlek särskilt och i de fall så sker föreslås i allmänhet utvidgningar. Flera övriga remissinstanser tillstyrker rent allmänt förslagen i betänkandet, t. ex. *luftfartsverket*, *lantbruksstyrelsen*, *AMS* och *domänverket* samt ett par *länsstyrelser*. *Riksrevisionsverket* förordar en anpassning till vad som gäller för industri. Förslaget att kostnader för vägar och va-anläggningar skall ingå i stödunderlaget tillstyrks av *länsstyrelsen i Gotlands län* samt av *Svenska kommunförbundet*, som anser att bidrag härför bör lämnas med 100 %. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* förordar beredskapsarbeten för nyss nämnda anläggningar och menar att lokaliseringsbidrag i stället bör ges till vissa aktivitetsanläggningar, särskilt om stöd i annan form inte kan erhållas. *Svenska turisthotellens riksförbund* förordar större bidrag i de områden som kommittén betecknar som primära rekreationsområden och föreslår att tiden för räntefrihet förlängs till fem år. *Länsstyrelserna i Jönköpings, Gotlands, Älvsborgs, Västerbottens och Norrbottens län* föreslår en maximigräns för bidrag på 50 % i särskilda fall, t. ex. i det inre stödområdet. Några av dessa remissinstanser förordar också större sammanlagt stöd i vissa fall. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att lånegaranti skall maximeras till vad som gäller för andra näringar.

Flera remissinstanser anser att frågan om stöd till marknadsföring borde ha tagits upp eller bör utredas. Hit hör *kommerskollegium*, *SARA*, *länsstyrelserna i Kalmar, Göteborgs och Bohus, Jämtlands och Västerbottens län*. Kostnader för marknadsföring bör ingå i stödunderlaget, säger *Svenska kommunförbundet* och *Svenska turisthotellens riksförbund*.

Förslaget att Kungl. Maj:t skall besluta i alla bidragsärenden behandlas av *AMS*, *Svenska turisthotellens riksförbund* och *länsstyrelsen i Gotlands län*, vilka är negativa till förslaget. *AMS* framhåller att förslaget i realiteten betyder att alla ärenden går till Kungl. Maj:t. Riksförbundet befarar långsammare handläggning om Kungl. Maj:t skall pröva alla bidragsärenden. *Länsstyrelsen* anser att en enhetlig behandling bör eftersträvas. Övriga remissinstanser framställer inga erinringar mot förslaget.

Kommitténs förslag rörande utbildningsstödet tillstyrks av *kommerskollegium*, *Svenska turisthotellens riksförbund*, *SAF* och *Sveriges hotell- och restaurangförbund*, *länsstyrelserna i Gotlands, Jämtlands och Norrbottens län*. *Svenska turisttrafikförbundet* anser att också schablonstöd skall utgå. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* vill att även befintliga företag som inte bygger ut skall kunna få utbildningsstöd till utbildning enligt plan.

Länsstyrelserna i Gotlands, Jämtlands och Norrbottens län föreslår att

sysselsättningsstöd skall kunna utgå också till turistföretag. Svenska turisthotellens riksförbund förordar utredning härom.

Kravet på ökad samordning mellan de beslutande myndigheterna stöds av flertalet remissinstanser. Statskontoret anser att frågan bör utredas närmare. Naturvårdsverket pekar på att en utvidgning av lokaliseringssstödet till anordningar i närheten av större tätorter, vilket verket föreslår, leder till ett ökat samordningsbehov mellan i första hand arbetsmarknadsstyrelsen och naturvårdsverket. De berörda myndigheterna bör även erhålla personella resurser för att fullgöra dessa utökade uppgifter. Riksbanksfullmäktige företrar att endast en beslutsmyndighet finns. Företagareföreningarnas förbund, länsstyrelserna i Södermanlands och Älvsborgs län föreslår att en rådgivande delegation inrättas.

2.4 Lokaliseringssamråd

2.4.1 Beslut vid 1972 års riksdag

Genom riksdagens beslut (InU 1972:28, rskr 1972:347) med anledning av prop. 1972:111 (bil. 1) har skett en viss utvidgning av lokaliseringssamrådets användningsområde. Utvidgningen har samband med riksdagens beslut samma dag med anledning av prop. 1972:111 bil. 2 i fråga om riktlinjerna för lokaliseringen av viss industri. Riksdagen har i sistnämnda hänseende i huvudsak godtagit vad som har förordats i propositionen (bil. 2) beträffande riktlinjer för hushållningen med mark och vatten (CU 1972:35, rskr 1972:348). Beslutet innebär bl. a. att riksdagen har godkänt förslaget att mark i vissa områden reserveras för sådan industriell eller annan verksamhet som behöver speciella natur- eller transportförutsättningar eller åstadkommer betydande miljöstörning. Riksdagens beslut i fråga om lokaliseringssamrådet innebär att samrådet utvidgas till att omfatta de åsyftade områdena och användes för att avråda industri, som inte är särskilt resurskrävande eller miljöstörande, från att etablera sig eller bygga ut där.

I fråga om tillämpningen av samrådet i storstadsområdena har i propositionen (bil. 1 s. 508), mot bakgrund av de skillnader som föreligger mellan de olika storstadsområdena i fråga om näringslivets struktur m. m. samt att hänsyn måste tas till aktuella utvecklingstenden- ser inom framför allt industri, betonats att samrådet måste tillämpas med försiktighet i pressade konjunkturlägen, så att inte eventuella arbetsmarknadsproblem förvärras. Uttalandet har inte föranlett någon erinran från riksdagens sida (InU 1972:28, rskr 1972:347).

Riksdagen har på Kungl. Maj:ts förslag i prop. 1972:111 (bil. 1) godkänt en plan för utveckling av den regionala strukturen, enligt vilken Alingsås kommunblock skall utgöra regionalt centrum. Som en följd härav har Kungl. Maj:t ändrat kungörelsen (1971:51) om lokaliseringssamråd så till vida att Alingsås kommunblock har avförts från det område – Göteborgs-regionen – där samrådsskyldighet föreligger (SFS 1973:23).

2.4.2 Nuvarande ordning

Reglerna om lokaliseringssamråd återfinns i lagen (1970:725) om lokaliseringssamråd och kungörelsen (1971:51) om lokaliseringssamråd. Lokaliseringssamrådet har till syfte att garantera att företag, som överväger att etablera eller utvidga viss verksamhet i de mest expansiva regionerna, får ingående information om samhällets regionala politik, det statliga regionalpolitiska stödet och övriga lokaliseringsförutsättningar i olika delar av landet. Härigenom skall företagen få underlag för en nyanserad bedömning av lokaliseringsfrågan. Meningen är att de skall få denna information innan de fattar definitivt beslut om lokaliseringen av den nya eller utvidgade verksamheten. Avsikten är att företagen genom samrådsförfarandet skall förmås att frivilligt gå med på en lokalisering utanför berörda regioner.

Samrådsskyldighet föreligger så snart den tilltänkta byggnadsåtgärden medför ett lokal tillskott av minst 500 m² våningsyta och lokalerna är avsedda att helt eller till huvudsaklig del användas för verksamhet inom någon av de näringsgrenar som anges i bilaga till kungörelsen (1971:51) om lokaliseringssamråd. Staten, kommun och landstingskommun är inte samrådsskyldiga.

Den som planerar byggnadsåtgärd som nyss sagts skall snarast möjligt anmäla sina planer hos AMS. En inom styrelsen inrättad lokaliseringsdelegation tar då upp överläggningar i lokaliseringsfrågan med anmälaren. Sedan samråd har ägt rum utfärdar delegationen bevis om att samrådsskyldigheten har fullgjorts. Sådant bevis skall utfärdas senast fyra månader efter det anmälan gjordes, om den anmälningsskyldige begär det. Delegationen får dock förlänga denna tid med högst ett år, om den anmälningsskyldige vägrar att lämna nödvändiga uppgifter eller på annat sätt uppenbarligen undandrar sig att medverka i samrådet (2 § lagen om lokaliseringssamråd). Den anmälningsskyldige kan inte erhålla byggnadslov för byggnadsåtgärden utan att förete samrådsbevis (56 § 3 mom. byggnadsstadgan, 1959:612).

2.4.3 Erfarenheter från samrådsverksamheten

Antalet slutbehandlade samrådsärenden under perioden den 1 april 1971 - den 31 december 1972 var 348, medan fem ärenden hade bordlagts. Vidare hade vid utgången av år 1972 åtta ärenden inte behandlats. I sex ärenden lämnades anmälan utan åtgärd och i två ärenden återkallades anmälan. Frånräknas dessutom de ärenden där samrådsbevis utfärdades på grund av att medgivande hade lämnats företagen i fråga att ta i anspråk investeringsfondsmedel för utbyggnaden samt de fall där samrådsskyldighet konstaterades inte föreligga eller undantag från sådan skyldighet medgavs, återstår 258 ärenden. Endast i tre av dessa ärenden ledde samrådet till att företaget beslöt lokalisera verksamheten utanför samrådsregionerna. Samma resultat uppnåddes efter diskussioner med ytterligare fyra företag, vilka inte hade gett in formell anmälan om

samråd. Bland de 255 ärenden, avseende företag som efter samråd planerade att genomföra byggnation i storstadsregionerna var 36 sådana där byggherren byggde för annans räkning. I dessa fall saknades tillförlitliga uppgifter om vilket slag av verksamhet som skulle komma att bedrivas i de nya lokalerna och om vilken personalstyrka som skulle arbeta där.

Av de 300 samrådsbevisen avsåg 136 (45 %) byggnation i Stockholmsregionen, 74 (25 %) byggnation i Malmöregionen och 90 (30 %) byggnation i Göteborgsregionen. Av samrådsbevisen inom Stockholmsregionen hänförde sig 47 % till Stockholms kommun, 8 % till Södertälje kommun och 7 % till Järfälla kommun. Inom Malmöregionen svarade Malmö kommun för 82 % och Lunds kommun för 11 % av bevisen. Inom Göteborgsregionen dominerade Göteborgs kommun med 73 %. Mölndals kommun svarade för 8 % av bevisen.

De flesta samrådsbevisen avsåg företag inom följande tre näringsområden, nämligen SNI* nr 61 partihandel och varuhandelsförmedling (78 bevis), nr 38 verkstadsvarutillverkning (76 bevis) samt nr 83 fastighetsförvaltning, förmedling, uppdragsverksamhet (28 bevis).

Beträffande de sju företag som enligt vad förut har nämnts hade beslutat att flytta från storstadsregion lämnas ytterligare uppgifter i tabell 3.

Tabell 3. Lokaliseringssamrådet 1.4.1971–31.12.1972. Uppgifter beträffande företag vilka beslutat om omlokalisering.

Företag Nr	Näringsområde ¹ SNI	Flyttar		Antal anställda	
		från	till	f. n.	ökning
1	38	Spånga	Grillby (Enköping)	20	0
2	38	Stockholm	Falun	27	15
3	34	Stockholm	Älmhult	20	10
4	38	Färsta	Mora	50	0
5	38	Malmö	Eslöv	10	3
6	38	Malmö	Lycksele	0	20
7	38	Stockholm	Mora	50	5
Summa				177	53

¹ Näringsområde nr 38 = verkstadsvarutillverkning.

Näringsområde nr 34 = massa-, pappers- och pappersvarutillverkning, grafisk produktion.

* Standard för svensk näringsgrensindelning.

2.5 Uppföljnings- och bevakningsfrågor

2.5.1 Utredningsmaterial

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 december 1967 tillkallades den 21 februari 1968 dels en sakkunnig med uppdrag att utreda den fortsatta lokaliseringpolitiska stödverksamheten m. m., dels en rådgivande nämnd åt den sakkunnige. Den sakkunnige har för sig och den rådgivande nämnden antagit benämningen 1968 års lokaliseringsutredning.

Kungl. Maj:t överlämnade den 11 december 1970 riksdagens revisorers skrivelse den 29 september 1970 rörande uppföljnings- och bevakningsfrågor m. m. till lokaliseringsutredningen för att i tillämpliga delar beaktas vid fullgörandet av utredningsuppdraget.

Med skrivelse den 6 juli 1970 har utredningen¹ avlämnat betänkandet (Ds In 1971:8) Om uppföljningen av stödföretag m. m. Till betänkandet har fogats ett särskilt yttrande.

Yttranden över betänkandet har avgetts av justitiekanslern, hovrätten för Nedre Norrland, riksförsäkringsverket, kammarkollegium, statskontoret, statistiska centralbyrån (SCB), bankinspektionen, riksrevisionsverket, riksskatteverket, kommerskollegium, som bifogat yttranden från vissa handelskammare och samtliga företagareföreningar, exportkreditnämnden, statens länenämnd för den mindre skeppsfarten, AMS, riksbanksfullmäktige, fullmäktige i riksgäldskontoret, länsstyrelserna i Stockholm, Östergötlands, Kronobergs, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vilka har bifogat yttranden från olika länsorgan, kreditupplysningsutredningen, offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, kommerskollegieutredningen, ERU, exekutionsväsendets organisationsnämnd (EON), delegationen för de mindre och medelstora företagen, föreningen Sveriges auktoriserade revisorer, föreningen Sveriges fögderichefer, föreningen Sveriges kronofogdar, Företagareföreningarnas förbund, Handelskamrarnas nämnd, LO, Statstjänstemännens riksförbund, Stiftelsen Norrlandsfonden, Svensk industriförening, SAF, Svenska bankföreningen, Svenska revisorssamfundet, Svenska sparbanksföreningen, Svenska utvecklingsaktiebolaget (SUAB), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), SHIO, Sveriges industriförbund, Sveriges investeringsbank, Sveriges jordbrukskasseförbund, Sveriges kreditbank, TCO samt avdelningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö av Köpmannaföreningarnas central för ackords- och konkursärenden (Ackordscentralen) gemensamt.

Utredningens förslag har i samråd med övriga berörda departement

¹ I utredningsarbetet i denna del har deltagit, utom den sakkunnige landshövdingen Mats Lemne, följande ledamöter i den rådgivande nämnden: ledamöterna av riksdagen lantbrukaren Thorbjörn Fälldin, överlantmätaren Mac Hamrin, skoldirektören Ingvar Svanberg och länslantmätaren Bo Turesson samt kanslirådet Bert Ekström (f. o. m. den 26 oktober 1970), direktören Tage Kahlin och fil. kand. Lars Ljung (fr. o. m. den 27 oktober 1970).

överarbetats inom inrikesdepartementet. I anledning härav har, som har anmälts i prop. 1973:1 (bil. 13 s. 150), inom inrikesdepartementet inrättats en expertgrupp med uppgift att som försöksverksamhet centralt samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd och arbeta fram förslag till åtgärder i enskilda uppföljningsärenden. I samma proposition har vidare anmälts att fortsatt beredning pågick i fråga om utveckling av verksamheten på det regionala planet. Denna beredning är nu avslutad.

2.5.2 Nuvarande ordning

Enligt kungörelsen (1960:372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri (omtryckt 1968:354, ändrad 1970:181, 1971:450) utgår statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri m. m. genom kommerskollegiet och företagareföreningarna i form av dels garanti för lån hos bank eller annan kreditinrättning (industrigarantilån), dels hantverks- och industrilån av medel ur statens hantverks- och industrilånefond. Dessutom finns särskilda bestämmelser om statlig garanti för lån till turisthotell i Kungl. brev den 30 juni 1965 till kommerskollegium och fullmäktige i riksbanken angående föreskrifter i fråga om statlig garanti för lån till turisthotell.

Enligt kungörelsen utövar kommerskollegiet tillsyn över företagareföreningarnas verksamhet (34 §). Kollegiet utfärdar de närmare föreskrifter som behövs för tillämpningen av kungörelsen samt förordnar om revision av föreningarnas förvaltning och räkenskaper.

Företagareförening skall utöva tillsyn över att industrigarantilån för vilket förening har tecknat garanti utnyttjas för avsett ändamål och skall följa låntagarens verksamhet (17 §). Samma skyldigheter åvilar företagareförening också i fråga om hantverks- och industrilån, som föreningen har lämnat (31 §). I den mån förening får kännedom om förhållanden som utgör anledning att säga upp industrigarantilån, skall föreningen utan dröjsmål inhämta anvisningar hos kommerskollegiet om de åtgärder som lämpligen bör vidtas med avseende på lånet. I trängande fall får föreningen dock, om det påkallas av hänsyn till statens betalningsansvar, på egen hand bestämma att lånet skall sägas upp. Om sådant beslut skall kommerskollegiet genast underrättas (18 §). Uppkommer fråga om att bevaka eller skydda hantverks- och industrilån som företagareförening har lämnat ankommer det på föreningen att vidta erforderliga åtgärder för att undvika förlust på grund av lånet, såsom att föranstalta om utmätning, lagsökning och bevakning i konkurs. Om det är påkallat får föreningen vidta åtgärder också för att möjliggöra verksamhetens fortbestånd. Innan förening vidtar åtgärder för att rekonstruera företag eller förvärva förlustföretag, skall plan över åtgärderna upprättas av föreningen och godkännas av kommerskollegiet (32 §).

I fråga om industrigarantilån ankommer det på långivaren att förvalta lånet under bankmässiga former och därvid beakta statens intresse som garantigivare. Uppkommer fråga om att bevaka eller skydda lånet vid

exekutivt förfarande eller annat spörsmål av betydelse för statens betalningsansvar på grund av garantiåtagandet, skall långgivaren inhämta anvisningar hos den företagareförening som har tecknat garantin (19 §). Långgivare, som får kännedom om förhållanden, vilka utgör anledning till uppsägning av industrigarantilån, skall utan dröjsmål underrätta den företagareförening som har tecknat garantin (20 §). Långgivare är slutligen skyldig att efter anmodan av kommerskollegiet eller den företagareförening, som har tecknat garantin utan dröjsmål säga upp utlämnat industrigarantilån till återbetalning. Underlåter långgivaren att fullgöra denna skyldighet, upphör garantin efter viss tid att gälla (21 §).

Det ankommer på kommerskollegiet och – i enlighet med kollegiets anvisningar – företagareförening att vidta erforderliga åtgärder för att skydda staten mot förlust på grund av gjorda garantiåtaganden. Kollegiet som även har att bevaka statsverkets rätt mot låntagaren får därvid biträda ackord eller eljest efterge statens rätt på grund av industrigarantilånet. Om ärende avser större belopp eller har principiell betydelse skall det underställas Kungl. Maj:ts prövning (22 §).

I fråga om statligt regionalpolitiskt stöd förekommer uppföljnings- och bevakningsåtgärder i vedertagen bemärkelse beträffande företag som har fått lokaliseringstöd, dvs. lokaliseringsbidrag, avskrivningslån, lokaliseringlån eller lånegaranti. Bestämmelser härom finns i kungörelsen (1970:180, ändrad 1971:451, 1031, 1972:297 och 831) om statligt regionalpolitiskt stöd.

AMS skall, med biträde av företagareföreningarna, tillse att lokaliseringstöd utnyttjas för avsett ändamål och i överensstämmelse med föreskrivna villkor (39 §). Vidare skall styrelsen vidta åtgärder för återkrav av bidrag eller uppsägning av lån samt vid domstol eller myndighet bevaka statens rätt i mål eller ärende om återbetalning av lokaliseringstöd. Företagareförening skall, i förekommande fall med egen utredning, vidarebefordra redovisning, underrättelse eller annan uppgift som förening har fått enligt 18 § kungörelsen. Vad angår lånegarantiformen gäller för långgivare i allt väsentligt samma skyldigheter rörande garantilånens förvaltning och bevakning som föreligger för långgivare i fråga om industrigarantilån. Däremot fullgör AMS och inte företagareförening tillsynsuppgifterna.

För att bereda de ansvariga myndigheterna möjlighet att fullgöra sina uppföljnings- och bevakningsuppdrag finns i de båda kungörelserna bestämmelser om skyldighet för de företag som har fått statligt stöd att utan anmaning lämna redovisning för verksamheten vid tidpunkter som bestäms av uppföljningsorganet (18 § kungörelsen om statligt regionalpolitiskt stöd och 17 § kungörelsen om statligt kreditstöd till hemslojd, hantverk och småindustri). Vidare skall företagen i god tid rapportera om större egendomsöverlåtelse eller nedläggning av väsentlig del av verksamheten e. d. Slutligen skall de bereda uppföljningsorganet tillfälle att granska verksamheten och tillhandahålla de uppgifter som behövs för granskningen.

2.5.3 1968 års lokaliseringsutrednings förslag till regional organisation

Lokaliseringsutredningen har riktat sin uppmärksamhet på uppföljningen av den ekonomiska utvecklingen i stödföretagen. Uppföljningen är nödvändig dels för att utröna om ändamålet med lämnat lokaliseringsstöd tillgodoses, dels för att kunna angripa de problem som möter företagen, bl. a. för att förbättra resultaten, för att undvika eller begränsa försämringar och misslyckanden eller reducera verkningarna av företagsnedläggelser.

Enligt lokaliseringsutredningens mening har den företagsmässiga uppföljningen f. n. en defensiv karaktär genom att den tämligen ensidigt är inriktad på att begränsa statens direkta förluster på lokaliseringsstödet när ett misslyckande är nära förestående eller har inträffat. En bidragande orsak till den nuvarande situationen är att tyngdpunkten i uppföljningsarbetet lagts vid åtgärder för att erhålla insyn och vid en kameral registrering av historiska ekonomiska fakta utan att man samtidigt har skapat möjligheter att effektivt utnyttja informationen.

Lokaliseringsutredningen anser därför att det behöver skapas en bättre handlingsberedskap inom uppföljningsverksamheten.

Enligt lokaliseringsutredningens mening måste uppföljningen dels ges en mer positiv inriktning, dels bedrivs aktivt på regional och central nivå. Det positiva bör ligga i att staten skall kunna gripa in på ett så tidigt stadium som möjligt.

Enligt utredningens mening är uppföljningsproblemen inte exklusiva för den lokaliseringspolitiska stödverksamheten utan gäller i lika hög grad industrigarantilåneverksamheten. Därtill kommer att det blir allt mer vanligt att ett företag har fått såväl lokaliseringlån som industrigarantilån eller s. k. direktlån från företagareföreningarna. Utredningen anser det därför naturligt att samordna uppföljningen av dessa stödverksamheter. En viss samordning torde ske redan nu på det regionala planet, eftersom företagareföreningarna är i viss utsträckning gemensamma uppföljningsorgan för dessa stödformer.

Lokaliseringsutredningen har undersökt olika vägar att åstadkomma ökad handlingsberedskap och därvid kommit fram till att vissa organisatoriska förändringar måste vidtas.

Utredningen har när det gäller den organisatoriska uppbyggnaden haft att välja mellan i huvudsak tre olika lösningar. En utväg är att bygga ut handlingsberedskapen hos nuvarande uppföljningsorgan. En annan är att skapa en helt ny organisation. Den tredje möjligheten är att åstadkomma en kombination av de båda lösningarna.

Att bygga ut handlingsberedskapen hos nuvarande organ skulle enligt utredningen inte utan vidare lösa problemen. Bl. a. skulle nuvarande samordningsproblem i stor utsträckning kvarstå. Att bygga upp en helt ny organisation enbart för att tillgodose uppföljningsverksamheten kan rimligen inte komma i fråga. Däremot talar skäl för en begränsad nyorganisation i förening med vissa förbättringar inom det nuvarande uppföljningssystemets ram. Det gäller enligt utredningens mening att

skapa handlingsberedskap och samordning på såväl central som regional nivå.

Utgångspunkten för utredningen har varit den nuvarande regionala organisationen. Utredningen har funnit att företagareföreningarna endast i begränsad utsträckning tillgodoser de krav som utredningen ställer. Utredningen är medveten om att vissa föreningar har ägnat uppföljningsfrågorna stor uppmärksamhet men anser att det finns stora brister när det gäller föreningarnas möjligheter att bevaka statens intressen. Det kan ifrågasättas om det är möjligt att påföra föreningarna ytterligare eller allt tyngre uppgifter inom uppföljningen, när de f. n. har svårigheter att fullgöra de nuvarande. Finansieringen av föreningarnas verksamhet framhålls i allmänhet som det egentliga problemet i detta sammanhang. Från statens synpunkt spelar också andra frågor en lika stor roll. Den pågående uppföljningsverksamheten och i än högre grad den som utredningen nu föreslår kräver effektivare styrmedel för uppföljningsarbetet och en lösning av ansvarsfrågorna. Dessutom bör strävas efter att nå samma slagkraft var än i landet uppföljningen bedrivs.

Med utredningens förslag skall uppföljningen på central nivå aktiveras så att företagareföreningarna avlastas vissa större ärenden.

Företagareföreningarna bör biträda de centrala uppföljningsorganen med kontakter, konsultuppdrag och undersökningar av förhållandena på platsen m. m. Företagareföreningarna har oftast ingående kännedom om de mindre och medelstora företagen i länen. Det gör att de i viss mån har en nyckelroll som rapportörer. De måste därför även i fortsättningen medverka i uppföljningsarbetet.

Med utgångspunkt i dessa allmänna överväganden föreslår utredningen att företagareföreningarna som hittills skall handha uppföljnings- och bevakningsverksamheten på regional nivå. De bör därför utnyttjas i uppföljningsarbetet — bl. a. för utredningar och förhandlingar — i all den utsträckning som är möjlig med hänsyn till deras kapacitet. Genom att föreningarnas ekonomiska och personella resurser samt arbets sätt varierar mellan olika län, går det inte att i förväg göra någon bestämd arbetsfördelning mellan den centrala uppföljningsmyndighet som utredningen föreslår och föreningarna.

Utredningen menar emellertid att kravet på ökad handlingsberedskap och ytterligare arbetsuppgifter fordrar att föreningarna får myndighetsstatus. Föreningarna anses också ha för dåliga resurser för att kunna klara de ökade arbetsuppgifter som en aktivare uppföljningsverksamhet kräver. För det fall att föreningarna inte skulle ombildas, bör länsstyrelserna fullgöra de uppgifter som fordrar myndighets ställning. I sådant fall anser utredningen att länsstyrelserna bör tillföras medel för att anställa erforderliga experter eller för att köpa konsulttjänster. Utredningen erinrar även om de synpunkter som tidigare har förts fram i betänkandet (SOU 1969:49 s. 139) Lokaliserings- och regionalpolitik, nämligen att statens stöd till konsultverksamhet på förevarande område har en orimligt liten omfattning i jämförelse med de belopp som f. n. utgår till lantbruksnämnder och skogsvårdsstyrelser.

2.5.4 Remissyttrandena

Endast omkring hälften av remissinstanserna har yttrat sig över utredningens förslag till regional organisation för uppföljnings- och bevakningsverksamheten. Av dessa instanser framför *riksbanksfullmäktige, statskontoret, LO* samt *delegationen för de mindre och medelstora företagen* uppfattningen att frågan om regionalt uppföljningsorgan bör bli föremål för fortsatt utredning, varvid bl. a. företagareföreningarnas framtida status bör prövas. *Svensk industriförening, SHIO, Sveriges jordbrukskassaförbund* samt *Stiftelsen Norrlandsfonden* anser företagareföreningarna i nuvarande organisationsform vara ändamålsenliga som regionala organ. Till samma uppfattning synes *TCO* närmast ansluta sig. *Riksrevisionsverket, Företagareföreningarnas förbund, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, föreningen Sveriges auktoriserade revisorer* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kronobergs, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län* anser att länsstyrelsen i samtliga fall eller begränsat till sådana ärenden som kräver myndighetskompetens bör svara för den regionala uppföljningen och bevakningen.

När det gäller valet av det organ på regional nivå som skall svara för samordning och beslut i uppföljningsfrågor anser *länsstyrelsen i Gävleborgs län* att endast länsstyrelserna bör kunna komma i fråga. Vägande skäl härför är, att regionalpolitiska synpunkter oftast måste läggas på de åtgärder som kan bli aktuella. Ytterligare ett skäl som talar för att den regionala uppföljningsverksamheten bör åvila länsstyrelsen är de utökade uppgifter för länsstyrelsen, som föreslås i samarbetsutredningens betänkande (SOU 1970:41) Företag och samhälle. Den information som företagen enligt samarbetsutredningens förslag skulle lämna till länsstyrelsen torde vara av stort värde i det regionala uppföljningsarbetet. *Företagareföreningarnas förbund* finner det naturligt att företagareföreningarna liksom hittills skall vara tillsynsorgan och kontaktytor på regional nivå men stryker under vikten av att föreningarnas uppföljningsresurser förstärks. Det allmänna har större fördelar att vinna på en upprustning av den regionala uppföljningsverksamheten än genom inrättandet av en central myndighet. Även samordningsproblemen bör kunna lösas på regional nivå. Förbundet anser inrättandet av ett permanent samrådsorgan mellan länsstyrelse, kronofogde och företagareförening, främst i fråga om industri- och hantverksföretag, vara påkallat. Därigenom skulle åtgärder kunna sättas in på ett tidigt stadium för att lägga tillräta de negativa faktorer som är orsaken till eftersläpningen i skatteinbetalningarna, och risken för företagsnedläggelse reduceras.

Flertalet av de förut nämnda remissinstanser som förordar att länsstyrelserna bör få ökade uppgifter inom uppföljnings- och bevakningsverksamheten förutsätter en nära samverkan mellan länsstyrelse, företagareförening och länsarbetsnämnd. *Företagareföreningarna* föreslår enhälligt att länsstyrelserna skall utöva den samordnande funktionen på regional nivå i de fall då uppföljningsverksamheten ställer formella krav på handläggning av offentlig myndighet.

2.6 Departementschefen

2.6.1 Regionalpolitiskt stöd utom stöd till turistanläggningar

Det regionalpolitiska stödet omfattar f. n. lokaliseringsstöd, investeringsstöd vid utflyttning av central privat förvaltning från storstadsområde, utbildningsstöd, sysselsättningsstöd och flyttningsstöd till arbetskraft med kvalificerad yrkesutbildning. De nuvarande reglerna för den regionalpolitiska stödverksamheten grundar sig på statsmakternas beslut år 1970 (prop. 1970:75, SU 1970:103, rskr 1970:270).

Som jag förut har nämnt har riksdagen under hösten 1972 i huvudsaklig överensstämmelse med förslagen i prop. 1972:111 (bil. 1) godkänt allmänna grunder för utformningen av de fortsatta regionalpolitiska stödåtgärderna. Jag har i det föregående (2.2.1) redogjort för riksdagens beslut. De ställningstaganden som sålunda har gjorts utgör utgångspunkten för de förslag i fråga om utformningen av det regionalpolitiska stödet som jag lägger fram i det följande.

Lokaliseringsstöd

Beträffande lokaliseringsstödet behandlar jag först frågan om vad som skall vara stödberättigad verksamhet. Lokaliseringsstöd kan f. n. utgå till den som utövar eller ämnar utöva industriell eller industriliknande verksamhet. Inom det allmänna stödområdet kan stöd utgå också till industriserviceföretag. Kungl. Maj:t kan enligt riksdagens bemyndigande dessutom bevilja enskilt företag som flyttar ut central förvaltningsenhet från storstadsområde lokaliseringsstöd vid investeringar i byggnader, dock inte om det är fråga om investeringar för att öppna filialkontor eller för att starta annan lokal verksamhet.

Med industriell verksamhet avses i detta sammanhang verksamhet som innebär någon form av tillverkning, bearbetning eller förädling. Till industriliknande verksamhet hänförs i första hand sådana funktioner som tidigare utfördes som ett led i tillverkningskedjan i industriföretagens egen regi men som numera ofta är utbrutna och sammanförda till särskilda för ändamålet bildade företag. Det skall vara fråga om verksamhet som ligger nära tillverkningsmomentet. Exempel på industriliknande verksamhet är (prop. 1970:75 s. 206) djupfrysningsföretag, kafferosterier, större fotolaboratorier, verksamhet som innefattar viss bearbetning av naturprodukter, såsom sågning av skiffer, sortering av grus i sorteringsverk och verksamhet vid stenkross, om den bedrivs i större omfattning och har permanent karaktär. Vid sidan av industriliknande verksamhet faller grossist- och detaljhandelsföretag, lagringsverksamhet i anslutning till transportfunktionen samt djuruppfödning- och odlingsverksamhet.

Till industriserviceföretag räknas (prop. 1970:75 s. 207) endast sådana serviceföretag som har specialiserat sig på att tillhandahålla industrin tjänster knutna till den industriella produktionsprocessen, t. ex. maskin-

och verktygsservice, laboratorier för mekanisk eller kemisk kontroll och provning, övrig kontroll av tillverkningsprocessen, montering och reparation av maskiner, konstruktion av maskiner och verktyg för produktionsprocessen, tekniska beräkningar utförda av datacentraler eller metodstudier avseende tillverkningsprocessen. Däremot undantas mera allmän service, t. ex. kontroll-, underhålls- eller reparationsarbeten beträffande markanläggningar, byggnader och tillbehör till byggnader, kontorsmaskiner eller bilar, truckar och andra mobila transportmedel, liksom bränsle- och kraftleveranser, kontorstjänster, personalvårdstjänster, städningstjänster, vaktjänster o. d. Generellt undantas också servicetjänster inom sektorerna administration, marknadsföring och utvecklingsarbete.

Nuvarande avgränsningar av stödberättigad verksamhet har i allmänhet inte medfört några svårare problem i tillämpningen. Härtill kommer att stödformerna i fråga om skilda stödverksamheter föreslås bli mer likartade än f. n. Någon genomgripande ändring i avgränsningen av stödberättigad verksamhet behövs därför inte.

En vidgning av vad som skall hänföras till stödberättigad verksamhet bör emellertid övervägas i fråga om vissa typer av serviceverksamhet. Förslag härom har förts fram i olika sammanhang. Vid remissbehandlingen av 1968 års lokaliseringsutrednings betänkande (SOU 1969:49) Lokaliserings- och regionalpolitik anfördes sålunda från flera håll att lokaliseringstöd i princip borde kunna utgå till all ekonomisk verksamhet som inte har rent lokal karaktär och som kan tänkas påverka den ekonomiska utvecklingen inom stödområdet. Det borde vara av särskild vikt att få en snabb utbyggnad av servicenäringarna inom stödområdet, både därför att dessa näringar är mycket expansiva och därför att en gynnsam utveckling av industrin i hög grad är beroende av tillgång till service. Som exempel på verksamheter som borde komma i fråga för stöd nämndes dataföretag och sådana konsultföretag som arkitektfirmor, tekniska konsulter, revisorer, marknadsföringsspecialister, annonsbyråer, skrivbyråer, bokföringsbyråer, lagercentraler etc. Sedan stödet till industriserviceverksamhet infördes år 1970 har i flera riksdagsmotioner liksom i länsprogram 1970 föreslagits att ytterligare servicefunktioner skall bli stödberättigade.

Den snabbt expanderande servicesektorn har redan nu stor betydelse från sysselsättningssynpunkt och kommer att få allt större betydelse framdeles. Som lokaliseringsutredningen har utvecklat är utbyggnad av servicenäringarna en viktig faktor i den industriella miljön och därför en förutsättning för att åstadkomma en industriell expansion i regioner där industriutvecklingen f. n. är svag. Dessa skäl motiverar enligt min mening att den regionalpolitiska stödverksamheten vidgas att omfatta en större del av servicesektorn än vad som är fallet nu.

Lokaliseringstöd till servicenäringarna bör självfallet inte utgå till serviceverksamhet som är bunden till lokal marknad, t. ex. detaljhandel eller reparationsverkstad för radio, TV eller motorfordon, utan inriktas på sådana servicesektorer som har mer än lokal betydelse. Hit hör framför allt serviceverksamhet, som har huvudsaklig inriktning på

företagssektorn och som därför utgör en viktig komponent i regionens industriella miljö. Till sådan verksamhet hänförs i första hand partihandel, bank- och annan finansverksamhet, försäkringsverksamhet och uppdragsverksamhet. Sammanställningar över den regionala fördelningen av arbetsställen inom dessa branscher visar Stockholmsområdets dominans. Stockholms län har mellan 30 och 40 % av de sysselsatta inom branscherna.

Av undersökningar som har utförts inom ERU och vid Göteborgs universitet framgår att sådana företag inom dessa branscher som ligger utanför storstäderna har förutsättningar att konkurrera med storstadsföretagen såväl inom den egna regionen som i övriga delar av landet. Detta tyder på att företagen kan utvecklas utanför storstadsområdena och bör kunna stimuleras med regionalpolitiska insatser att lokaliseras där.

Kungl. Maj:t har redan nu riksdagens bemyndigande att i särskilda fall bevilja stöd för utflyttning av central administration inom bank- och försäkringsverksamhet från storstadsområdena. Det finns enligt min mening inte skäl att överväga ytterligare åtgärder för att påverka lokaliseringen av verksamhet inom dessa båda sektorer. Däremot förordar jag att lokaliseringstöd skall kunna utgå till sådan företagsinriktad partihandel och uppdragsverksamhet som har betydelse för näringslivets regionala utveckling och följaktligen inte betjänar bara en lokal marknad.

På grund av partihandelns och uppdragsverksamhetens heterogena karaktär är det förenat med vissa svårigheter att ge en klar definition av sådan företagsinriktad verksamhet som skall vara berättigad till stöd. Avgränsningen torde få göras genom exemplifieringar på likartat sätt som tidigare har skett beträffande industriserviceverksamhet.

Som exempel på *partihandelsföretag* till vilka stöd bör kunna utgå kan nämnas sådana företag vilkas huvudsakliga verksamhet gäller försäljning av t. ex. maskiner, verktyg, byggnadsmaterial, metaller, metallhalvfabrikat, kemikalier, färg, plast, gummi, massa, papper, papp, textilfibrer och industritextilier. Stöd bör däremot inte få utgå till sådana partihandelsföretag vilkas försäljning riktas främst till hushållssektorn, t. ex. partihandel med livsmedel. Inte heller bör partihandel inom jordbruksssektorn vara stödberättigad, t. ex. partihandel med djur, spannmål eller gödselmedel.

Eftersom stödet skall begränsas till företag med mer än lokal betydelse kommer endast verksamhet av relativt betydande omfattning i fråga för stöd. Någon fixerad storleksgräns för de partihandelsföretag som bör kunna komma i åtnjutande av stöd bör emellertid inte anges. Erfarenheten får visa om det i framtiden blir nödvändigt att fastställa en sådan gräns. För att stöd skall kunna utgå bör krävas att etableringen eller utvidgningen får sysselsättningseffekt. Blir sysselsättningseffekten relativt ringa bör stöd kunna övervägas endast om verksamheten på grund av speciella omständigheter bedöms ha särskild betydelse från regionalpolitisk synpunkt.

Exempel på företagsinriktad *uppdragsverksamhet* som bör kunna komma i fråga för lokaliseringstöd är maskinuthyrningsrörelse, rationali-

serings- och organisationsbyråer, marknadsundersökningsverksamhet, annons- och reklambyråer, tekniska byråer, arkitektkontor och byggnadsbyråer. Uppdragsverksamhet som är inriktad huvudsakligen på jord- och skogsbruk bör inte vara stödberättigad. Inte heller för denna grupp av företag torde det vara möjligt att fastställa en nedre storleksgräns. Vad jag förut har sagt beträffande förutsättningar för stöd till partihandelsföretag bör gälla också företag som bedriver uppdragsverksamhet.

För att eliminera den osäkerhet som oklarheten i avgränsningen av begreppet stödberättigad verksamhet kan medföra för företagens planering föreslår jag att en rutin med förhandsbesked införs som en serviceåtgärd. Motsvarande gäller övriga avgränsningar av stödberättigad verksamhet, särskilt industriserviceverksamhet. Förhandsbeskedet skall gälla endast frågan om viss typ av verksamhet är stödberättigad eller ej. Prövningen bör i varje fall tills vidare göras av Kungl. Maj:t.

Stödet till partihandel och uppdragsverksamhet skall som har nämnts syfta till att främja förutsättningarna för näringslivet, främst industrins, utveckling i det allmänna stödområdet. Jag föreslår därför att lokaliseringsstöd skall, i likhet med vad som f. n. gäller i fråga om stöd till industriserviceföretag, kunna utgå endast till den som utövar eller ämnar utöva partihandel eller uppdragsverksamhet inom det allmänna stödområdet. Det är naturligt att stöd aktualiseras i fråga om etablering eller utbyggnad i främst primära och regionala centra inom detta område.

I fråga om stödsu b j e k t gäller f. n. att lokaliseringsstöd är tillgängligt för svenska och utländska fysiska och juridiska personer inom det enskilda näringslivet. Vidare kan stöd utgå till statliga företag, dvs. svenska juridiska personer, vari staten har bestämmande inflytande. Stöd kan under vissa villkor lämnas också fastighetsförvaltande företag som hyr ut lokaler till industriföretag, om äganderätten till förvaltningsföretaget skall ligga eller ligger hos samma fysiska eller juridiska intressesekrets som dominerar industriföretaget. Någon utvidgning av denna krets synes inte motiverad.

Frågan om kommunernas roll inom regionalpolitiken har behandlats i skilda sammanhang, senast vid 1972 års riksdag. I prop. 1972:111 (bil. 1 s. 477) har jag betonat att regionalpolitiken inte får ta formen av en fri tävlan mellan kommunerna om lokaliseringsobjekten. Det måste vara en statlig uppgift att på olika sätt främja en lokalisering till de områden där behoven är störst. En sådan arbetsfördelning mellan stat och kommun i fråga om regionalpolitiken beslutades av riksdagen år 1964. Riksdagen har år 1972 anslutit sig till detta betraktelsesätt (InU 1972:28, rskr 1972:347). Med utgångspunkt i samma betraktelsesätt har kommunalrättskommittén i betänkandet (SOU 1971:84) Kommunal kompetens övervägt i vilka former kommunerna skulle kunna delta i det regionalpolitiska arbetet. Bl. a. har kommittén lagt fram förslag om att kommun under vissa förutsättningar skall få en i förhållande till vad som f. n. gäller i viss mån vidgad befogenhet att vidta åtgärder för att tillhandahålla enskilda företag lokaler, om det sker mot ett med hänsyn till kostnaderna skäligt vederlag. Vidare har kommittén föreslagit att Kungl. Maj:t skall

kunna förordna att bl. a. sådana åtgärder får vidtas endast i samråd med statlig myndighet. Detta ärende handläggs i civildepartementet. Dessa frågor har samband med spörsmål som övervägs i andra sammanhang, bl. a. av utredningen (In 1972:02) om regionalpolitiska styrmedel. Enligt vad jag har erfarit av chefen för civildepartementet avser denne därför att avvakta med att föreslå ett ställningstagande till kommunalrättskommitténs förslag tills utredningens förslag föreligger.

Kommun bör således inte kunna få lokaliseringsstöd. I en situation kan emellertid avsteg från denna ståndpunkt vara motiverad. Jag syftar på den situationen att kommun, när ett stödföretag råkar i svårigheter, ser sig nödsakad med hänsyn till sysselsättningen i kommunen att överta företagets industrifastighet, som utgör säkerhet för lokaliseringsslån. En sådan åtgärd kan ligga inom den kommunala kompetensen. Frågan uppstår då om kommunen skall tillåtas överta lokaliseringsslånet. Sådana fall har aktualiserats. Jag vill förordna att Kungl. Maj:t får möjlighet att i särskilda fall medge att kommun övertar betalningsansvaret för utestående lokaliseringsslån. Som villkor för övertagande bör gälla -- förutom att situationen är sådan att ett kommunalt engagemang faller inom den kommunala kompetensen -- att kommunen avyttrar fastigheten så snart det lämpligen kan ske och senast när det kan äga rum utan förlust för kommunen eller, om förlust ändå beräknas uppkomma, med så begränsad förlust som möjligt.

Till frågan om kommun bör kunna få lokaliseringsstöd vid investeringar i turistanläggningar återkommer jag i det följande.

Som jag framhöll i prop. 1972:111 (bil. 1) anser jag att ändringar inte behöver göras i fråga om nuvarande stö d f o r m e r eller gällande bestämmelser om s t ö d u n d e r l a g. Vid avgörande av frågan om en viss anordning är att betrakta som byggnad eller maskin bör som hittills skattelagstiftningens avskrivningsregler tillämpas. I detta sammanhang bör också nämnas att det i dag råder viss oklarhet om hur statsbidrag för anskaffande av anläggnings- och omsättningstillgångar skattemässigt bör behandlas. Frågan övervägs f. n. inom finansdepartementet. När det gäller lokaliseringsbidrag och avskrivningsslån torde dessa behandlas olika i skattehänseende, beroende på att avskrivningsslånet formellt betraktas som ett lån som avskrivs med en femtedel varje år. Jag har inhämtat att chefen för finansdepartementet har för avsikt att senare i år föreslå bl. a. sådana ändringar i skattelagstiftningen att avskrivningsslån kommer att skattemässigt behandlas på samma sätt som lokaliseringsbidrag.

I det följande tar jag i första hand upp formerna och underlaget för stöd till partihandel och uppdragsverksamhet, dvs. de verksamheter som enligt mina förslag i det föregående skall bli stödberättigade.

Partihandel och uppdragsverksamhet bedrivs i förhållandevis olikartade former. Medan partihandel vanligen kräver stora lagerutrymmen med åtföljande investeringsbehov, bedrivs uppdragsverksamhet ofta i hyrda lokaler. Det är med hänsyn härtill nödvändigt att utforma stödet till de båda slagen av verksamhet på olika sätt. En utgångspunkt för valet av stödformer bör vara att lokaliseringsstödet skall bibehålla karaktären av initialstöd vid nyetablering eller utbyggnad.

Partihandel uppvisar likheter med industriell verksamhet vad avser behov av byggnader. Investeringar i omsättningstillgångar i form av lager har dock vanligen större betydelse för partihandeln än för tillverkningsföretag. Skäl kan i och för sig anföras för att lokaliseringstödet till partihandel bör inriktas på enbart anskaffning av varulager som hänger direkt samman med den nya eller utvidgade verksamheten. Kontrollproblemen och svårigheterna att avgränsa och beräkna ett sådant stödunderlag skulle emellertid bli betydande. Stödet till partihandel bör enligt min mening därför knytas till investeringar i byggnader. Såväl lager- som kontorsbyggnader bör kunna räknas in i stödunderlaget. Jag föreslår att stöd i form av lån och bidrag vid byggnadsinvesteringar skall utgå enligt samma normer som gäller för stödet till industriserviceverksamhet. Bidrag och avskrivningslån skall sålunda kunna utgå endast om särskilda skäl föreligger. Lån bör därutöver i likhet med vad som gäller industriserviceverksamhet kunna beviljas för investeringar i maskiner, intern transportutrustning och inredningsdetaljer i lagerbyggnader o. d. Investeringar i motorfordon för externa transporter bör inte räknas in i stödunderlaget.

För uppdragsverksamhet gäller, som jag nyss har sagt, att verksamheten vanligen bedrivs i hyrda lokaler. Andra stödformer än stöd för investeringar i byggnader bör därför övervägas. Härvid bör främst stöd för anskaffning av omsättningstillgångar och insatser för att reducera personalkostnaderna under inledningskedet komma i fråga. I de fall då investeringar görs i byggnader och maskiner bör bidrag och lån givetvis kunna utgå i samma utsträckning som för partihandel och industriserviceverksamhet.

Ett stöd baserat på anskaffning av omsättningstillgångar i inledningskedet torde ge en betydande stimulans till etablering eller utvidgning inom det allmänna stödområdet av företag inom uppdragssektorn. Jag föreslår att ett sådant stöd införs. Stödet bör ha formen av lånegaranti. Härigenom får företaget möjlighet att i skäligen omfattning lämna sina kunder kredit. I stödunderlaget bör få inräknas sådana omsättningstillgångar som behövs i inledningskedet av den nystartade eller utvidgade verksamheten. Lånegaranti bör avse belopp som motsvarar högst 50 % av det rörelsekapital som behövs under verksamhetens inledningskede. Stöd bör kunna utgå endast under de förutsättningar i övrigt som f. n. gäller för lokaliseringstödet till investeringar i byggnader eller maskiner.

Utöver det nu angivna stödet bör liksom i fråga om övrig stödberättigad verksamhet ersättning kunna utgå för kostnader i samband med flyttning av partihandel eller uppdragsverksamhet. Härvid bör samma principer tillämpas som vid flyttning av industriell verksamhet.

I fråga om stödunderlaget för avskrivningslån gäller f. n. att lokaliseringsbidrag och avskrivningslån beviljas endast för investeringar som avser ny-, till- eller ombyggnad av lokal eller annan anläggning som är nödvändig för verksamheten.

1968 års lokaliseringsutredning föreslog en utvidgning av stödunderla-

get för bidrag till att avse kostnader för inköp av maskiner, arbetsredskap och verktyg. Förslaget avvisades av 1970 års riksdag med hänvisning till bl. a. att större variationer i kostnaderna för maskiner o. d. inte torde föreligga i olika delar av landet. Dessutom ansågs i vissa fall påtagliga kontrollsvårigheter kunna uppstå och risk föreligga för snedvridande prisbildningseffekt genom subvention. Dessa skäl äger fortfarande giltighet.

A andra sidan bör inte bortses från att den subvention som kombinationen lokaliseringsbidrag/avskrivningslån till byggnadsinvesteringar och lokaliseringslån till byggnads- och maskininvesteringar utgör ibland framstår som otillräcklig för att kompensera de initialkostnader som är förbundna med en nyetablering i det inre stödområdet. I synnerhet kan detta vara fallet när investeringarna i maskiner, arbetsredskap och verktyg utgör en mera betydande del av de totala investeringarna, medan investeringarna i byggnader är begränsade eller inga alls på grund av att företaget avser att hyra befintliga industrilokaler.

Med hänsyn härtill förordar jag att Kungl. Maj:t får möjlighet att under speciella förutsättningar bevilja industriföretag i det inre stödområdet avskrivningslån till investeringar i maskiner, arbetsredskap och verktyg. Avskrivningslån bör utgå endast i de fall då förhöjt lokaliseringsstöd till investeringar i byggnader skulle kunna komma i fråga och då investeringarna i maskiner, arbetsredskap och verktyg utgör en mera betydande del av de totala investeringarna. Behovet av bidrag torde i allmänhet föreligga endast när fråga är om investeringar i större fast monterade maskiner, vilka inte utan svårighet kan flyttas från de byggnader i vilka de har installerats och inte kan avyttras utan att byggnaden säljs samtidigt. Vid prövningen bör särskild uppmärksamhet ägnas åt konkurrenssituationen inom den bransch som företaget tillhör liksom åt möjligheterna att effektivt kontrollera att maskinerna utnyttjas för avsett ändamål. En ytterligare förutsättning bör vara att investeringen leder till en påtagligt ökad sysselsättning.

I remissyttranden över bl. a. 1968 års lokaliseringsutrednings betänkande samt i riksdagsmotioner och framställningar i olika sammanhang har tanken förts fram att genom lokaliseringsstöd eller annat statligt stöd främja marknadsföringsåtgärder som stödföretag och andra företag främst inom det allmänna stödområdet behöver vidta.

Kostnader för marknadsföring brukar hänföras till sådana kostnader som skall täckas med rörelsekapitalet. F. n. kan stödföretag inom det allmänna stödområdet i samband med nyetablering eller utbyggnad med lokaliseringsstöd få statlig lånegaranti för att anskaffa rörelsekapital. I andra fall finns möjlighet att få industrigarantilån eller direktlån från företagareföreningarna. Redan nu finns sålunda möjlighet för staten att medverka till finansiering av kostnader för marknadsföring. Chefen för industridepartementet kommer senare i dag att anmäla förslag om ökad statlig satsning på regional service till främst mindre och medelstora företag för utveckling av tekniskt, ekonomiskt och administrativt kunnande. Förslaget innebär att företagareföreningarna skall få förstärkning av sina resurser när det gäller att främja olika former av industriservice,

bl. a. marknadsföring för företagen. Med hänsyn till vad jag nu har anfört saknas anledning att här ta upp frågan om lokaliseringsstöd till marknadsföringsåtgärder till förnyat övervägande.

Enligt gällande generella bestämmelser om Lokaliseringsstödet s storlek begränsas det sammanlagda statliga lokaliseringsstödet i form av lokaliseringsbidrag, avskrivningslån och lokaliseringslån till två tredjedelar av stödunderlaget. Om särskilda skäl föreligger kan dock denna gräns överskridas. Lokaliseringsbidrag utgår med högst 35 % eller, om särskilda skäl föreligger, högst 50 % av stödunderlaget. Det sammanlagda stödet i form av lån och bidrag får inte vara större än som med hänsyn till övriga finansieringsmöjligheter och andra omständigheter fordras för att den åsyftade lokaliseringen skall kunna komma till stånd.

Som jag framhöll i prop. 1972:111 (bil. 1 s. 506) har nuvarande regler om lokaliseringsstödet i huvudsak fungerat bra. Inom bestämmelsernas ram har det i regel varit möjligt att göra sådana avvägningar av stödets storlek i de enskilda fallen att åsyftade lokaliseringar har kunnat komma till stånd. En generell höjning av maximigränsen torde därför inte vara befogad. Gällande regler om stödets storlek bör tillämpas också i fråga om partihandel och uppdragsverksamhet.

I vissa fall kan det dock vara motiverat med en större statlig subvention än nuvarande bestämmelser medger för att angelägna industri-lokaliseringar i vissa inlandsregioner i norra Sverige skall kunna förverkligas. Med hänsyn till framför allt det större risktagande som en etablering eller utbyggnad i vissa inlandsregioner innebär bör övervägas att öppna en möjlighet att i speciella fall erbjuda ett kraftigare lokaliseringsstöd, nämligen i fall då ett sådant stöd utgör en oundgänglig förutsättning för att en från samhällets synpunkt angelägen industrietablering i det inre stödområdet skall komma till stånd.

I anslutning härtill vill jag särskilt framhålla de lägre marknadsvärdena på i synnerhet fast egendom i stödområdets inland. Det är ett känt förhållande att värdebeständigheten hos industribyggnader varierar i hög grad beroende på utformning och läge. I de fall då industrilokaler har utformats så att de är allmänt användbara blir deras marknadsvärde främst beroende av det geografiska läget. I den mån lokalerna specialutformas är byggnadernas värde dessutom i stor utsträckning beroende av att efterfrågan på sådana lokaler föreligger från andra företag inom branschen. I folkrika regioner utmed Norrlandskusten med ett väl differentierat näringsliv blir värdeminskningen ofta relativt obetydlig, medan industrilokaler i mindre tätorter och gleshygskommuner i inlandet kan undergå en mycket markant marknadsvärdeförsämring. Låga och fallande marknadsvärden på anläggningstillgångar skapar i första hand finansieringsproblem, eftersom belåningsvärdena följer marknadsvärdena. Problemet med de lägre marknadsvärdena blir i inlandet särskilt framträdande i samband med en företagsnedläggning, då det ofta är utomordentligt svårt att finna köpare till de ledigblivna lokalerna. Som 1968 års lokaliseringsutredning framhöll i denna fråga intar kreditinstituten i många fall en restriktivare hållning till lån för investeringar i inlandet. Man måste därför vara beredd att acceptera att det statliga lokaliseringsstödet blir relativt

stort i inlandskommunerna. Av dessa skäl föreslår jag att lokaliseringsbidrag eller avskrivningslån i sådana speciella fall som här äsyftas skall kunna uppgå till högst 65 % av byggnadskostnaderna.

Vid bedömningen av de allmänna förutsättningarna för förhöjt lokaliseringsbidrag bör följande iakttas. Det samhällsekonomiska intresset av att etableringen eller utbyggnaden kommer till stånd bör vara framträdande. Om det samhälleliga intresset är så starkt att statligt initiativ tas till viss etablering, bör förhöjt lokaliseringsstöd kunna komma i fråga. Det bör vidare vara fråga om nyetablering eller utbyggnad av industriell eller industriliknande verksamhet, industriserviceverksamhet, partihandel eller uppdragsverksamhet i det inre stödområdet på ort där etableringen eller utbyggnaden framstår som särskilt angelägen. Vid bedömningen bör bl. a. behovet av en differentiering av näringslivet på orten beaktas. Av den utredning som skall företas bör framgå att etableringen inte kan beräknas komma till stånd utan ett förhöjt lokaliseringsbidrag. Ansökan om lokaliseringsstöd i dessa fall bör prövas av Kungl. Maj:t.

B e s l u t a n d e r ä t t e n i ärenden om lokaliseringsstöd är fördelad mellan Kungl. Maj:t och AMS. Ärenden om stöd till verksamhet inom det allmänna stödområdet -- fränsett sådana ärenden som enligt särskilda bestämmelser skall avgöras av Kungl. Maj:t -- avgörs av AMS, om den sammanlagda kostnaden för investeringar och omsättningstillgångar understiger tre milj. kr., och eljest av Kungl. Maj:t. Denna beslutsfördelning bestämdes år 1964 (BaU 1964:48, rskr 1964:408), dvs. för nära nio år sedan. Med hänsyn till utvecklingen sedan dess synes en justering av fördelningen befogad. Jag förordar därför att beloppsgränsen för AMS' beslutanderätt höjs till 5 milj. kr.

I flera olika sammanhang, senast av 1972 års riksdag (InU 1972:28), har fråga väckts om möjligheterna att i viss utsträckning delegera beslutanderätt i ärenden om lokaliseringsstöd till länsstyrelse. Frågan övervägs inom inrikesdepartementet.

Utbildningsstöd

Nuvarande regler om utbildningsstöd har fungerat i huvudsak tillfredsställande. Jag har därför inte funnit anledning att föreslå några ändringar. På en punkt synes dock en komplettering av bestämmelserna böra övervägas. Enligt beslut av 1970 års riksdag gäller i fråga om lokaliseringsbidrag, avskrivningslån, lokaliseringslån och garantilån särskilda regler om beslutens giltighetstid. Vidare finns bestämmelser som möjliggör återkrav av utbetalat stöd. Några motsvarande bestämmelser finns inte beträffande utbildningsstöd. AMS brukar emellertid i beslut om utbildningsstöd ange att beslutet är förfallet, om utbildningen inte påbörjas inom ett år.

I överensstämmelse med vad som gäller för lokaliseringsstöd föreslår jag att beslut om utbildningsstöd skall förfalla, om utbildningen inte påbörjas inom ett år från det sökanden beräknas få del av beslutet, samt att utbildningsstöd skall kunna krävas åter om syftet med eller förutsättningarna för stödet inte har infriats.

Sysselsättningsstöd

Sysselsättningsstödet är begränsat till det inre stödområdet. Begränsningen har motiverats med att sysselsättningsproblemen i dessa regioner är så stora att särskilda insatser är påkallade. Det inre stödområdet, som fastställs av Kungl. Maj:t, omfattar Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län, utom kommunblocken utmed kusten fr. o. m. Luleå kommunblock och söderut, samt Jämtlands län, nordvästra Gävleborgs län och norra Kopparbergs län.

Vid den nu gjorda översynen av de regionalpolitiska medlen har inte framkommit något som motiverar ändring av de principiella riktlinjerna för avgränsningen. De inre delarna av skogslänen bör alltså prioriteras genom att sysselsättningsstödet reserveras för dessa områden. Till dessa delar hör också de nordligaste delarna av Värmlands län, som därför synes böra inbegripas i det inre stödområdet. I enlighet med vad riksdagen beslutade år 1970 ankommer det på Kungl. Maj:t att närmare ange gränserna för det inre stödområdet.

Sysselsättningsstöd utgår i princip endast till industriföretag. Kungl. Maj:t äger dock besluta om sysselsättningsstöd även till företag, vilkas verksamhet vid en snäv tolkning faller utanför det egentliga industribegreppet, om det mot bakgrund av sysselsättningsförhållandena inom det inre stödområdet kan anses befogat (prop. 1972:1 bil. 13, InU 1972:7, rskr 1972:188).

Sysselsättningsstödet har hittills haft karaktär av försöksverksamhet. Erfarenheterna av stödet är goda. Jag förordar därför att stödformen nu blir permanent. I syfte att nå större likformighet mellan sysselsättningsstödet och lokaliseringstödet sektoriella tillämpningsområden föreslår jag vidare att sysselsättningsstöd skall kunna utgå inte bara till industriföretag utan också till övrig verksamhet som enligt vad jag har redovisat i det föregående är stödberättigad. Verksamhet inom turismnäringen bör dock undantas.

Företag, som har fått tillstånd att använda investeringsfondsmedel för sin investering, är undantaget från möjligheten att få stöd för den sysselsättningsökning som inträffar det år när investeringen avslutas och året närmast därefter. I olika sammanhang har framförts krav på en ändring av denna bestämmelse. I anslutning till att sysselsättningsstödet permanentas förordar jag att även sådana företag som har fått tillstånd att använda investeringsfondsmedel blir delaktiga av den stimulans till ökad sysselsättning, som sysselsättningsstödet utgör. Detta torde också verksamt kunna bidra till att intressera företag att med hjälp av investeringsfondsmedel etablera eller bygga ut verksamhet i det inre stödområdet.

Sysselsättningsstöd utgår f. n. med 5 000 kr. för varje årsarbetskraft varmed sysselsättningen har ökat i förhållande till året innan. För den ökning som kvarstår utgår 5 000 kr. per årsarbetskraft under andra året och 2 500 kr. under tredje året.

Genom den utveckling som har ägt rum sedan år 1970 har sysselsättningsstödet kostnadsreducerande effekt successivt minskat. För att den stimulans som sysselsättningsstödet syftar till skall upprätthållas föreslår

jag att beloppen höjs till 7 000 kr. per årsarbetskraft under första och andra året och till 3 500 kr. under tredje året. Höjningen av beloppen bör genomföras så att den ökning av antalet årsarbetskrafter som äger rum under år 1973 resp. den ökning som detta år kvarstår från åren 1971 och 1972 får tillgodoräknas.

2.6.2 Regionalpolitiskt stöd till turistanläggningar

Riksdagen har år 1972 (InU 1972:28, rskr 1972:347) tagit ställning till de förslag till allmänna riktlinjer för lokaliseringssöd till turistanläggningar som lades fram i prop. 1972:111 (bil. 1). Jag har i det föregående (2.3.2) redogjort för innehållet i beslutet.

Dessa ställningstaganden utgör utgångspunkten för min behandling i det följande av de förslag i fråga om regionalpolitiskt stöd till turistanläggningar som kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden har presenterat i betänkandet (Ds Jo 1971:7) Statligt lokaliseringssöd till rekreationsanläggningar.

F. n. kan regionalpolitiskt stöd till turistföretag lämnas i form av lokaliseringssöd och utbildningsöd. I likhet med kommittén finner jag att stöd i dessa former också i fortsättningen bör kunna lämnas till turistföretag.

Kommittén har lagt stor vikt vid frågorna om samordning och specialisering av olika former av stöd till rekreationssektorn. Självfallet finns det ett vidare perspektiv på turistnäringen än det regionalpolitiska som jag behandlar i detta sammanhang. Det gäller bl. a. användningen och utformningen av andra stödformer än de regionalpolitiska samt konkurrensfrågorna, branschstrukturen och marknadsföringsfrågorna. Från rekreationspolitisk synpunkt torde det regionalpolitiska stödet kunna betraktas som ett komplement till övriga stödformer. Möjligheterna att samordna dessa stödformer med det regionalpolitiska stödet bör givetvis tas till vara. Detta är främst en praktisk fråga för de handläggande myndigheterna.

Flera remissinstanser stryker i detta sammanhang under att samhällsliga insatser med avseende på infrastrukturen är nödvändiga som komplement till det direkta stödet. Med anledning härav vill jag erinra om de insatser för utbyggnad av samhällsfunktionerna som görs inom olika samhällssektorer. Vid den fortsatta utbyggnaden av dessa funktioner kommer som framgår av länsprogrammen betydande hänsyn att tas till turistsektorn och dess utveckling i skilda delar av landet.

Kommittén föreslår en vidgad användning av lokaliseringssöd till turistanläggningar. Sälunda förordar kommittén förmånligare regler i fråga om stödberättigad verksamhet, stödsobjekt, lokaliseringsbidrag och stödunderlag. Remissinstanserna har till övervägande del varit positiva till förslagen.

I fråga om *stödberättigad verksamhet* gäller f. n. att lokaliseringssöd kan utgå vid nyetablering och utbyggnad av turistanläggningar. Till sådan anläggning hänförs hotellbyggnad med personalutrymmen och andra anordningar som är nödvändiga för att anläggningen skall kunna tjäna sitt

syfte. Större campinganläggningar, semesterbyar och skidliftar kan också komma i fråga för stöd. Jag föreslår ingen ändring i dessa hänseenden.

Kommittén föreslår att stöd i vissa fall skall kunna beviljas även för gemensamhetsanläggningar, som drivs kommersiellt av ett fristående företag. Det kan gälla t. ex. en skidlift, ett tempererat bad eller andra nyttigheter. Härigenom kan enligt kommittén risker för konkurrenssnedvridning undvikas. Kravet på sysselsättningseffekt och en eftersträvad specialisering får enligt kommittén inte begränsa möjligheterna att vid behov utnyttja lokaliseringsstöd för sådana serviceanordningar som tjänar endast ett enda företags gäster eller utgör gemensamma nyttigheter för flera närliggande företag och som drivs i samverkan. Förslaget tillstyrks av de remissinstanser som har behandlat frågan särskilt.

Enligt min uppfattning bör lokaliseringsstöd inte utgå till sådana anläggningar som kan anses utgöra en del av ortens samhällsfunktion. Dylika investeringar, för vilka olika samhälleliga eller ibland enskilda organ har ansvaret, bör liksom hittills finansieras i den ordning och i de former som är avsedda för dessa ändamål. För andra typer av gemensamhetsanläggningar som har rekreativt syfte och inte är knutna till visst eller vissa turist- eller rekreationsföretag finns särskilda stödformer som kommittén har redovisat. Jag vill erinra om att sådana anläggningar som det här är fråga om kan utföras som beredskapsarbeten om förutsättningar härför föreligger.

Beträffande annan anläggning som är avsedd att vara gemensam för två eller flera turistföretag får med utgångspunkt i gällande regler för regionalpolitiskt stöd avgöras i vad mån anläggningen har sådant samband med företagets verksamhet att den kan anses nödvändig. I sådant fall bör regionalpolitiskt stöd kunna utgå.

Kommittén föreslår vidare att stöd vid exploatering av olika rekreationsområden skall kunna utgå till verksamhet som bedrivs av vad kommittén kallar "övergripande" organ, i vilka kommuner har starka intressen, t. ex. stiftelse, bolag eller annan juridisk person, som arrenderar ut anläggningar, driver anläggningar i egen regi eller uppför och helt eller delvis överläter anläggningar.

Enligt min mening går kommitténs förslag långt utöver gränserna för vad som i dag gäller i fråga om stödberättigad verksamhet. Förslaget motiverar kommittén från enbart socialt rekreativa synpunkter. Som framgår av statsmakternas beslut är lokaliseringsstödet ett regionalpolitiskt medel och får därför utgå för investeringar i turistanläggningar endast när regionalpolitiska skäl föreligger. Regionalpolitiska motiv för att stödja verksamhet som avser enbart markexploatering, projektering, byggnation, förvaltning, uthyrning eller försäljning av turistanläggningar föreligger enligt min mening inte. Jag kan därför inte ansluta mig till förslaget.

I fråga om *stödsobjekt* föreslår kommittén en betydelsefull ändring i förhållande till vad som gäller f. n. Kommittén föreslår nämligen att även kommun skall kunna få lokaliseringsstöd vid investeringar i turistanläggningar. På denna punkt är remissopinionen genomgående positiv.

I detta sammanhang vill jag erinra om att statsmakterna så sent som i

höstas har tagit ställning till frågan om kommunernas roll i regionalpolitiken. Jag har i det föregående redogjort för detta ställningstagande. Med utgångspunkt häri bör som hittills i princip gälla att regionalpolitiskt stöd inte utgår till kommun eller kommunalt bolag, stiftelse e. d. Det bör enligt min mening krävas starka skäl för att medge undantag från denna princip. Som kommittén har framhållit har emellertid kommunerna genom lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet fått rätt att vidta åtgärder för att uppföra och driva turistanläggningar, dock endast i den mån det är påkallat för att främja turistväsendet inom kommunen. Med hänsyn härtill synes det befogat att göra ett undantag från huvudprincipen. Jag föreslår att kommun i sådana fall skall kunna få lokaliseringsstöd vid investeringar i turistanläggning om regionalpolitiska skäl för stöd föreligger. Detsamma bör gälla juridisk person, bolag eller stiftelse, vari kommunen har ett avgörande inflytande.

För stöd till kommun bör gälla samma förutsättningar som för stöd till annan sökande. Särskild hänsyn bör vid prövningen tas till konkurrens-situationen för andra turistföretag.

I fråga om *lokaliseringsstödet*s form erinrar kommittén om att stödet enligt gällande bestämmelser kan utgå i form av lokaliseringslån och, om särskilda skäl föreligger, lokaliseringsbidrag/avskrivningslån. Kommittén föreslår att nuvarande praxis, som innebär att inte bidrag utan endast lån beviljas för investeringar i turistanläggningar, skall ändras. Bidragsgivningen bör ske selektivt. Endast i särskilda fall anses bidrag böra utgå till investeringar i kommersiellt drivna boendanläggningar. Vidare föreslås att stöd skall kunna beviljas också i form av statlig lånegaranti för anskaffning av rörelsekapital. Garanti bör kunna beviljas både vid nyetablering och övertagande av turistföretag. Remissinstanserna är till övervägande antal positiva till utredningens förslag.

I fråga om lokaliseringsbidrag till turistanläggningar delar jag liksom flertalet remissinstanser kommitténs uppfattning att vissa avsteg från nuvarande praxis bör kunna göras. Stor försiktighet bör emellertid iakttas vid prövningen av ansökningar om bidrag med hänsyn till konkurrensfrågan. Turistnäringen är en bransch där konkurrenskänsligheten är stor. Bidrag till turistanläggningar bör därför inte utgå i sådana fall då en konkurrensförskjutning kan befaras, särskilt när det är fråga om boendanläggningar. Denna fråga måste bedömas noga från fall till fall. Om bidrag anses böra utgå bör motsvarande restriktiva bedömning göras i fråga om bidragets storlek. I övrigt bör villkoren för bidrag till turism vara i huvudsak desamma som gäller stöd till andra näringar. Sålunda bör kraven på lönsamhet och varaktig sysselsättningseffekt upprätthållas. Utanför det allmänna stödområdet bör stöd inte lämnas.

Liksom kommittén och flertalet remissinstanser anser jag att möjlighet bör införas att ge lokaliseringsstöd till turistanläggningar i form av lånegaranti för anskaffning av rörelsekapital. I likhet med vad som f. n. gäller för t. ex. industriföretag bör lånegaranti komma i fråga endast i samband med att lokaliseringsstöd beviljas vid nyetablering eller utbyggnad inom det allmänna stödområdet och om de säkerheter som företaget kan ställa till förfogande i initialskedet måste bedömas vara otillräckliga

som bas för sedvanliga bankkrediter. Också i övrigt bör samma regler gälla som för industri, t. ex. i fråga om placering av lånet, räntevillkor och löptid.

Kommittén har föreslagit att *stödunderlaget för bidrag och lån* skall utvidgas. I investeringskostnader för byggnad vill kommittén räkna in även kostnader för vatten- och avloppsledningar, elektriska ledningar, vägar, uppställningsplatser och markberedning. Stöd i form av lån bör enligt kommittén kunna utgå också för kostnader för anskaffning av maskiner och inventarier, t. ex. möbler, textilier och konferensutrustning. Kostnader för inventarieanskaffning anser kommittén eventuellt kunna räknas in i stödunderlaget för lånegaranti. Vidare föreslår kommittén att kostnader för markförvärv i speciella fall bör räknas in i stödunderlaget för lån. Lån föreslås kunna beviljas också vid förvärv av befintlig turistanläggning. Det fåtal remissinstanser som har yttrat sig i frågorna är positiva till förslagen. Några remissinstanser föreslår att även kostnader för marknadsföring skall ingå i stödunderlaget.

Enligt min mening föreligger inte tillräckliga regionalpolitiska motiv för kommitténs förslag. Stödunderlaget för bidrag och lån bör med de modifikationer som föranleds av turistnäringens speciella art vara detsamma som för annan stödberättigad verksamhet. Kostnader för markberedning eller kostnader för vägar eller för sådana vatten- och avloppsledningar eller elektriska ledningar som inte ingår i byggnad bör därför inte utgöra stödunderlag. Inte heller bör kostnad för markförvärv, förvärv av befintlig anläggning eller anskaffning av maskiner och inventarier finansieras med lokaliseringstöd.

Kostnader för marknadsföring vilka har berörts vid remissbehandlingen bör inte tas upp i detta sammanhang. Marknadsföringsfrågan är en branschfråga som enligt vad jag har erfarit prövas av kommittén i dess fortsatta arbete.

Jag delar kommitténs uppfattning, att inga ändringar i övrigt bör göras i nuvarande regler för lokaliseringstödet till turistföretag. Som framgår av vad jag har anfört i det föregående bör förhöjt bidrag som i vissa fall skall kunna utgå till byggnadsinvesteringar i det inre stödområdet inte utgå till turistföretag.

I fråga om *beslutanderätten i bidragsärenden* delar jag så till vida kommitténs uppfattning som beslutanderätten bör ligga hos Kungl. Maj:t. Sedan erfarenheter har vunnits bör Kungl. Maj:t kunna delegera beslutanderätten enligt de principer som f. n. gäller i fråga om fördelningen av beslutanderätten mellan Kungl. Maj:t och AMS.

2.6.3 Lokaliseringssamråd

Efter beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:154, BaU 1970:69, rskr 1970:446) infördes lagen (1970:725) om lokaliseringssamråd. Lagen tillämpas fr. o. m. den 1 april 1971 i Stockholms-, Malmö- och Göteborgsregionerna. Lokaliseringssamrådet har till syfte att garantera att företag, som överväger att etablera eller utvidga verksamhet i de mest

expansiva regionerna, får ingående information om samhällets regionalpolitik, det statliga regionalpolitiska stödet och övriga lokaliseringsförutsättningar i olika delar av landet. Härigenom skall företagen få underlag för en nyanserad bedömning av lokaliseringsfrågan innan de fattar definitivt beslut om lokalisering av ny eller utvidgad verksamhet.

I prop. 1972:111 (bil. 1 s. 171) redovisas statistik över samrådsverksamheten under perioden den 1 april 1971 – den 30 juni 1972. I anslutning härtill uttalades i propositionen att den direkta, påvisbara effekten av samrådet hittills hade varit begränsad. Den redovisning som nu föreligger för samrådsverksamheten för tiden fram till utgången av år 1972 bestyrker att denna effekt av samrådet har varit mindre än väntat.

Som jag har erinrat om i prop. 1972:111 utreds frågan huruvida starkare styrmedel behöver införas i regionalpolitiskt syfte. Utredningsarbetet väntas bli relativt tidskrävande. I avvaktan på resultatet av utredningen bör, med hänsyn till de begränsade effekterna av samrådsverksamheten, åtgärder vidtas inom ramen för den nuvarande principiella konstruktionen för att göra samrådet till ett bättre instrument att påverka företagslokaliseringar.

F. n. gäller att samråds skyldighet föreligger när planerade byggnadsåtgärder medför ett lokaltillskott av minst 500 m² våningsyta och lokalerna är avsedda att helt eller till huvudsaklig del användas för verksamhet inom någon av de näringsgrenar som anges i bilaga till kungörelsen (1971:51) om lokaliseringssamråd. Staten, kommun och landstingskommun är inte samråds skyldiga.

Den som planerar byggnadsåtgärd som omfattas av kungörelsen är skyldig att snarast möjligt anmäla sina planer hos AMS. En lokaliseringsdelegation inom styrelsen tar då upp överläggningar i lokaliseringsfrågan med anmälaren. Sedan samråd har ägt rum utfärdar delegationen bevis om att samråds skyldigheten har fullgjorts. Sådant bevis skall utfärdas senast fyra månader efter det anmälan gjordes, om den anmälningsskyldige begär det. Delegationen får dock förlänga denna tid med högst ett år, om den anmälningsskyldige vägrar att lämna nödvändiga uppgifter eller på annat sätt uppenbart undandrar sig att medverka i samrådet. Den anmälningsskyldige kan inte få byggnadslov för byggnadsåtgärden utan att förete samrådsbevis.

Det kan göras gällande att samrådet inte utgör ett tillräckligt incitament för berörda företag att seriöst överväga lokaliseringsfrågan. Jag vill emellertid påpeka att samrådet hittills inte i något fall har gällt nyetablering av företag. Samrådet har i samtliga fall avsett ersättningsbyggnader eller till- och ombyggnader av befintliga anläggningar. En omlokalisering i dessa fall har i allmänhet inte framstått som realistisk. I flertalet fall har inte heller delegationen funnit anledning att ifrågasätta en annan lokalisering. Jag vill vidare i detta sammanhang understryka att dämpningsåtgärder bör utformas med hänsyn till den skiftande näringslivsutvecklingen i de tre storstadsområdena och behovet av att där främja en allsidig sammansättning av olika näringslivsaktiviteter.

Trots vad jag nu har sagt förekommer otvivelaktigt fall, då alternativet

att flytta företaget eller delar därav till ort utanför samrådsregionerna också från företagets egna kostnads- och effektivitetssynpunkter torde förtjäna att allvarligt övervägas. Det kan därför ses som en brist hos det nuvarande samrådsförfarandet att även sådana företag skall kunna få samrådsbevis utan att närmare behöva pröva lokaliseringsfrågan och motivera sin ståndpunkt. Detsamma gäller företag som avser att nyetablera verksamhet i samrådsregionerna.

Mot denna bakgrund vill jag aktualisera frågan om utredningskravet i samrådsärendena. I prop. 1970:154 med förslag till lag om lokaliseringssamråd framhöll jag att samrådsmyndigheten som underlag för överläggningarna med företag måste få tillgång till uppgifter beträffande företaget samt dess aktuella och planerade verksamhet. Hur pass ingående uppgifter som behövdes fick avgöras från fall till fall av myndigheten. I avvaktan på erfarenheter av samrådsförfarandet ansåg jag det inte nödvändigt att utrusta myndigheten med tvångsmedel för att få erforderliga uppgifter från de anmälningsskyldiga. Lokaliseringsmyndigheten borde ha en betydande handlingsfrihet i fråga om samrådets närmare innehåll och utformning. Riksdagen anslöt sig till dessa uttalanden (BaU 1970:69, rskr 1970:446).

Jag har fortfarande den uppfattningen att det inte finns anledning att utrusta lokaliseringsmyndigheten med särskilda tvångsmedel för att få nödvändiga uppgifter från de anmälningsskyldiga. Den sanktion som lagen innehåller är tillräcklig. Om den anmälningsskyldige vägrar att lämna erforderliga uppgifter eller på annat sätt uppenbart undandrar sig att medverka i samrådet, kan myndigheten sålunda förlänga den tid inom vilken samrådsbevis normalt skall utfärdas.

Däremot anser jag att utredningskravet bör preciseras. Samhället tillhandahåller i dag ett omfattande material om lokaliseringsförutsättningarna i olika orter och regioner och har ett väl utbyggt system av regionalpolitiskt stöd. Med hänsyn härtill framstår det som rimligt att samrådsmyndigheten kan kräva att den anmälningsskyldige på sin sida presenterar sådan utredning om lokaliseringsförutsättningarna för företaget som gör det möjligt att göra meningsfulla överväganden i lokaliseringsfrågan. Jag förordar därför att myndigheten får förelägga den anmälningsskyldige att komplettera anmälan med utredning om förutsättningarna att förlägga verksamheten till ort utanför det område där samrådsmyndighet föreligger. Iakttar den anmälningsskyldige inte föreläggandet, får myndigheten förlänga den tid inom vilken samrådsbevis skall utfärdas med högst ett år. Denna precisering av skyldigheten att förete utredning i samrådsärendet bör komma till uttryck i lagen.

Det är enligt min mening inte ändamålsenligt att i lagtexten ange i vilka fall föreläggande skall meddelas. Inte heller bör där preciseras vilken utredning som skall förebringas. Dessa frågor bör avgöras från fall till fall. Det synes ligga närmast till hands att föreläggande meddelas, då det inte av de uppgifter som den anmälningsskyldige har lämnat klart framgår huruvida en alternativ lokalisering kan komma i fråga vid företagsekonomisk bedömning.

I föreläggandet skall tydligt anges i vilka hänseenden utredning erfordras. Om det behövs bör myndigheten lämna anvisningar i detta hänseende. Myndigheten bör när så kan anses påkallat biträda vid utredningen i den omfattning som är möjlig.

Den nya bestämmelsen bör lämpligen tas in i 2 § lagen om lokaliseringsområdet. Därvid bör en redaktionell ändring av paragrafen göras. Bestämmelsen bör träda i kraft den 1 juli 1973 men bör inte gälla anmälningar som har kommit in före ikraftträdandet.

Avslutningsvis vill jag i detta sammanhang erinra om att lagen (1971:1204) om byggnadstillstånd m. m. ger Kungl. Maj:t möjlighet att förordna att byggnadsarbete inte får påbörjas utan tillstånd, om sådant förordnande behövs med hänsyn till samhällsekonomiska förhållanden eller läget på arbetsmarknaden eller andra väsentliga allmänna intressen. Sådant förordnande får begränsas till att avse bl. a. visst slag av byggnadsarbete eller viss del av landet. Med stöd av denna fullmakt kan Kungl. Maj:t alltså förordna om krav på byggnadstillstånd i regionalpolitiskt syfte för byggnadsarbete inom t. ex. de områden där samrådsskyldighet föreligger.

2.6.4 Uppföljnings- och bevakningsfrågor

Frågan om uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått statligt regionalpolitiskt stöd har sedan länge uppmärksamats av statsmakterna. Allt efter som nya stödformer har tillkommit har de organisatoriska resurserna på detta område byggts ut.

Grunden för den nuvarande uppföljnings- och bevakningsverksamheten lades genom riksdagens beslut år 1964 angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m. (prop. 1964:185, BaU 1964:48, rskr 1964:408). Enligt detta beslut skall AMS som det centrala lokaliseringsorganet omhändera uppföljningen och bevakningen i ärenden om lokaliseringstöd. Verksamheten fick härigenom en organisation på det centrala planet som motsvarade den som redan gällde för den statliga garantigivningen för lån till hemslöjd, hantverk och småindustri m. m. Denna stödverksamhet administreras av kommerskollegium. Någon regional bevakning och uppföljning i fråga om lokaliseringstödet kom emellertid inte till stånd genom 1964 års riksdagsbeslut. För kollegiets uppföljnings- och bevakningsverksamhet stod redan då företagareföreningarna till förfogande för den regionala verksamheten. Föreningarna har också att under kollegiets tillsyn förvalta och bevaka de lån som lämnas av medel ur statens hantverks- och industrilånefond.

Utbyggnaden av den lokaliseringspolitiska stödverksamheten har ökat behovet av en förbättrad insyn i stödföretagen. Behovet har förstärkts ytterligare av att det har blivit vanligare att stöd har beviljats ett och samma företag genom en kombination av olika stödformer. Utvecklingen har dessutom ställt krav på en bättre samordning inte minst på det regionala planet.

Enligt riksdagens beslut år 1968 angående riktlinjer för företagare-

föreningarnas organisation och verksamhet (prop. 1968:61, SU 1968:102, rskr 1968:254) skall föreningarna biträda med bevakningsuppgifter i samband med lokaliseringsstödverksamheten. Härigenom fick AMS i sitt insyns- och bevakningsarbete tillgång till regionala organ med företags-ekonomisk och teknisk expertis. I anslutning härtill beviljades föreningarna ökade bidrag till administrationskostnader för att fullgöra de nya arbetsuppgifterna. Ytterligare förstärkning av föreningarnas resurser härför beviljades ettvarvt av åren 1969–1972. Parallellt härmed har organisationen hos AMS och kommerskollegiet förstärkts i samma syfte.

Uppföljningen och bevakningen får stor betydelse redan av den anledningen att de principer som gäller för säkerheter vid utnyttjande av dessa stödformer innebär ett långtgående statligt risktagande. I sitt utlåtande (BaU 1964:48) över prop. 1964:185 uttalade bankoutskottet att man vid bedömningen av frågan om statlig finansieringsinsats skall göras i regionalpolitiskt syfte borde fästa större vikt vid ett företags utsikter på längre sikt än vid dess möjlighet att ställa fullgod säkerhet. Vid tillämpningen av den princip som utskottet förordade kan förluster självfallet inte helt undvikas. Jag vill dock påpeka att antalet rena misslyckanden har varit relativt litet i lokaliseringsstödföretagen. Vid kalenderårsskiftet 1972–1973 hade mindre än 3 % av det sedan den 1 juli 1965 totalt beviljade stödet utgått till företag, som sedermera har gått i konkurs eller avvecklats. I absoluta tal uppgick förlusterna under samma tid i fråga om lokaliseringsstöd till 52,3 milj. kr. I beloppet ingår förluster inte bara på lokaliseringsslån utan också på lokaliseringsbidrag. Antalet förlustföretag som helt har avvecklats har varit 57.

Sedan den 1 juli 1954, då industrigarantilånen infördes, har garantier beviljats för lån på totalt 690 milj. kr. Förlusterna har fram till kalenderårsskiftet 1972–1973 utgjort 67,7 milj. kr. av det totala beloppet eller omkring 10 %. Förlusterna på hantverks- och industrilånen har på grund av de olika förlusttäckningsprinciper som har tillämpats av företagareföreningarna inte kunnat bestämmas exakt. Enligt kommerskollegiet kan förlusterna uppskattas till 6–7 % av den totala lånevoly-men, som den 31 december 1971 uppgick till ca 700 milj. kr. Storleken av förlusterna varierar sålunda rätt väsentligt mellan olika stödformer, vilket har sin grund i bl. a. varierande risktaganden.

Erfarenheterna från de senare årens stödverksamhet visar att förlusterna successivt har ökat. Riksdagens revisorer har fäst uppmärksamheten på utvecklingen. Med anledning därav har frågan behandlats av 1968 års lokaliseringsutredning. Utredningen har i betänkandet (Ds In 1971:8) Om uppföljningen av stödföretag m. m. framhållit att en effektiv uppföljning och bevakning förutsätter en hög handlingsberedskap samt har föreslagit att en central förhandlingsmyndighet inrättas för uppföljnings- och bevakningsverksamheten. Myndigheten skall enligt förslaget inträda i AMS' resp. kommerskollegiets ställe i sådana uppföljningsärenden som kräver mera omfattande undersökningar eller särskilda förhandlingsinsatser. Enligt utredningen bör den nya myndigheten ha samma befogenheter som styrelsen resp. kollegiet. Remissinstanserna har betonat behovet av

en intensifierad central uppföljnings- och bevakningsverksamhet. De har emellertid haft delade meningar om utredningens förslag till lösning. Flertalet har avstyrkt att en ny myndighet f. n. inrättas för ändamålet.

Som har anmälts i prop. 1973:1 (bil. 13 s. 150) har frågan om den centrala uppföljnings- och bevakningsverksamheten tills vidare lösts genom att en expertgrupp inrättats inom inrikesdepartementet. Expertgruppen har till uppgift att som försöksverksamhet centralt samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd och arbeta fram förslag till åtgärder i enskilda uppföljningsärenden.

I fråga om den regionala organisationen för uppföljnings- och bevakningsverksamheten har lokaliseringstuderingen funnit att företagareföreningarna liksom hittills bör vara kontaktytor och tillsynsorgan på regional nivå och i all den utsträckning som är möjlig med hänsyn till deras kapacitet utnyttjas i uppföljningsarbetet. Med hänsyn till det krav på ökad handlingsberedskap och ytterligare arbetsinsatser som denna verksamhet ställer, förordar utredningen att föreningarna ges myndighetsstatus. Om föreningarna inte ombildas i enlighet härmed, bör länsstyrelserna enligt utredningens mening fullgöra de uppföljnings- och bevakningsuppgifter som fordrar myndighets ställning.

I yttranden över utredningens förslag har ett flertal remissinstanser biträtt uppfattningen, att länsstyrelserna — antingen helt eller i fråga om sådana ärenden, som kräver myndighetskompetens — bör svara för uppföljningen och bevakningen på regional nivå. Jag delar utredningens uppfattning, att uppföljnings- och bevakningsverksamheten bör förstärkas på det regionala planet. I verksamheten måste också andra hänsyn tas än till enbart företagsekonomiska bedömningar.

På grund härav ansluter jag mig till den uppfattning som har kommit till uttryck i många remissyttranden, att uppföljnings- och bevakningsverksamheten på det regionala planet försöksvis bör knytas till länsstyrelserna. Efter samråd med chefen för civildepartementet förordar jag att länsstyrelserna får uppdrag att inom ramen för sin nuvarande organisation t. v. regionalt ansvara för uppföljnings- och bevakningsverksamheten. Erfarenheterna från verksamheten får läggas till grund för vidareutvecklingen av den. Någon förändring av företagareföreningarnas status finner jag inte vara aktuell i detta sammanhang. Länsstyrelserna bör som hittills anlita företagareföreningarna som expertorgan för det företagsekonomiska uppföljningsarbetet. Vidare bör länsstyrelserna utnyttja all den information som finns tillgänglig inom länsstyrelsen eller andra länsorgan, t. ex. de varsel som lämnas till länsarbetsnämnderna, uppgifter om skatterestantier m. m. Länsstyrelserna bör också utnyttja den information som kan erhållas genom kontakt med arbetsmarknadens organisationer.

Vid länsstyrelserna bör även de samhällsekonomiska konsekvenserna i de enskilda bevakningsärendena bedömas. Även statens intresse som indrivare av skatter och allmänna avgifter bör vägas samman med övriga samhällseliga intressen. På grundval av det samlade materialet i ett ärende bör länsstyrelsen pröva i vad mån särskilda åtgärder är påkallade bl. a. för

att åstadkomma rekonstruktion eller få till stånd kontrollerad avveckling av företag, som bedöms sakna förutsättningar att fortsätta sin verksamhet.

Det framstår som naturligt att uppföljnings- och bevakningsärendena bereds av den grupp på länsplanet som redan nu bereder ärenden om lokaliseringsstöd. I denna grupp ingår förutom tjänstemän från länsstyrelsen företrädare för länsarbetsnämnden och företagareföreningen. Gruppen bör hålla kontakt med bl. a. vederbörande kronofogdemyndighet.

I många fall torde erforderliga åtgärder i anledning av uppföljningsarbetet kunna vidtas på det regionala planet. Man måste emellertid räkna med att åtgärder, som länsstyrelsen finner påkallade, kan kräva en prövning på central nivå. Länsstyrelsen bör i sådana fall med eget förslag överlämna ärendena till AMS resp. kommerskollegiet. Samtidigt bör den myndighet till vilken ärendena inte har överlämnats samt expertgruppen i inrikesdepartementet delges förslagen och resultatet av de i ärendena verkställda utredningarna.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela de bestämmelser som behövs för den förordade uppföljnings- och bevakningsordningen.

3 Industricentra

3.1 Utredningsmaterial

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 juni 1970 tillkallade jag samma dag en sakkunnig för utredning av frågan om försöksverksamhet med utbyggnad av industricentra inom det allmänna stödområdet. Möjligheterna att förlägga industricentra till det inre stödområdet skulle uppmärksammas särskilt. Den sakkunnige¹ antog för utredningsarbetet benämningen *industricentrautredningen*. Utredningen har den 12 juli 1972 avlämnat betänkandet (Ds In 1972:13) Industricentra.

Remissyttranden över betänkandet har avgetts av statskontoret, kommerskollegium, som bifogat yttrande från Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare, AMS, länsstyrelserna i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vilka bifogat yttranden från olika länsorgan och kommuner, KF, LO, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Stiftelsen Norrlandsfonden, Statsföretag AB, som bifogat yttranden från fyra till koncernen hörande statliga företag, Svensk industriförening, SAF och Sveriges industriförbund gemensamt, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Svenska företagares riksförbund samt företagareföreningarna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

3.2 Beslut vid 1972 års riksdag

I prop. 1972:111 (bil. 1 s. 436-439) lämnas en översiktlig redogörelse för industricentrautredningens förslag. I anslutning härtill uttalas i propositionen (s. 510) bl. a. att en försöksverksamhet med industricentra är värd att prövas i regionalpolitiskt syfte. En utbyggnad av sådana centra efter i huvudsak de riktlinjer som industricentrautredningen har förordat bör sålunda övervägas. Med hänsyn till att industricentra representerar ett tidigare oprövat medel i regionalpolitiken är det motiverat med viss försiktighet i fråga om utbyggnadstakten. Lycksele och Strömsund utgör lämpliga lokaliseringssorter för de industricentra som bör komma i fråga i en första etapp. Ställning till frågan i vilka orter en eventuell fortsatt utbyggnad skall ske bör tas först sedan erfarenheterna av den första utbyggnadsetappen föreligger. I denna fråga sägs i annat sammanhang i propositionen (s. 481), att de industricentra som kan komma att upprättas bör lokaliseras till regionala centra inom det inre stödområdet.

De här redovisade uttalandena biträdades av riksdagen (InU 1972:28, rskr 1972:347).

I det följande behandlas de delar av industricentrautredningens förslag som inte omfattas av riksdagens redan fattade beslut.

¹ Statsrådet Rune B. Johansson (t. o. m. den 31 augusti 1971), riksdagsledamoten Ivar Högström (fr. o. m. den 1 september 1971).

3.3 Industricentrautredningen

3.3.1 Utformning av industricentra

Omfattning av försöksverksamheten samt utbyggnadstakt

Utredningen anser att ett industricentrum under en försöksperiod bör dimensioneras för ca 300 arbetsplatser. Även med sådan storlek torde ett industricentrum kunna ge en regionalpolitisk god effekt. Utbyggnaden av industricenteranläggningarna bör ske i etapper. Möjligheten att anskaffa intresserade industrier till resp. anläggning får bli avgörande för omfattningen av de olika byggnadsetapperna. Utredningen förordar dock en första etappbyggnad av begränsad omfattning, även om aktuella hyresgäster inte har knutits till de planerade lokalerna redan i byggnadsskedet.

Beträffande storleken på byggnaderna i industricentret framhåller utredningen att standardiserade lokaler i möjligaste mån bör uppföras i de enskilda anläggningarna med en golvyta ej understigande ca 2 500 m² per byggnad. Generellt bör gälla en nedre gräns av ca 400 m² golvyta och lägst tio anställda per företagsenhet. För verksamhet under denna storleksordning anser utredningen att hantverks- och industrihus normalt bör komma in fråga.

Enligt utredningen visar erfarenheten att ändamålsenliga, färdigställda industrilokaler utövar en stark dragningskraft på expanderande industrier med akut lokalbehov. Därför har förhandsbyggda lokaler i allmänhet stått outhyrda relativt kort tid efter färdigställandet. Samtidigt betonar dock utredningen att det är viktigt att förhandsbyggnad sker endast i begränsad omfattning. Utredningen är medveten om de förlustrisker som är förenade med en förhandsbyggnation av industrilokaler. Här gäller det emellertid att satsa på att tillhandahålla lokaler för industriellt bruk i regioner där näringslivet behöver förstärkas med statligt stöd. Det statliga stöd som utredningen föreslår riktar sig inte till ett speciellt företag, utan stöd i form av förmånlig hyra kommer att erbjudas varje industriföretag som är intresserat av verksamhet i industricentret. Den statliga satsningen på industricenteranläggningar utgör ett stöd åt regionen, som härigenom får förbättrade möjligheter att erbjuda en attraktiv industrimiljö.

Staten avsätter årligen ansevärliga belopp till regionalpolitiska insatser. Utredningen anser därför det försvarligt att man i industricenterverksamheten är beredd att bära de förhållandevis begränsade förlustrisker som föreligger när industrilokalerna uppförs innan hyresgäster har kontrakterats. Det gäller en relativt begränsad försöksverksamhet i det inre stödområdet. Skulle det visa sig svårt att få företag från andra delar av landet att etablera verksamhet i industricenteranläggningarna, förutsätter utredningen att byggnaderna kan brukas för mer lokalbetonad verksamhet. I orter av den här aktuella storleken torde efterfrågan på ändamålsenliga lokaler vara relativt stor.

Industricentrum i Strömsund. Av de i prop. 1972:111 (s. 437) redovisade resultaten av företagsenkäten framgår att intresset för industriell verksamhet är koncentrerat i första hand till Strömsund. Därför anser utredningen att en fullt utbyggd anläggning omfattande ca 300 arbetsplatser bör komma till stånd där. Utbyggnaden bör ske i etapper som kan varieras med hänsyn till efterfrågan på industrilokaler.

I en första etapp föreslår utredningen byggandet av generellt användbara industrilokaler med en total uthyrningsyta av ca 6 250 m². Med ett genomsnittligt lokalbehov av ca 40 m² golvyta per anställd innebär den första etappen arbetsplatser för 150–175 personer. Ganska stora variationer i den totala personalstyrkan kan enligt utredningen väntas beroende på olika branschers skiftande behov av arbetsyta per anställd.

Industricentrum i Lycksele. Förutsättningarna för en vidgad industriell verksamhet i Lycksele bedömer utredningen som goda. De större industrier vilka redan har etablerat sig där har uttalat sig mycket positivt om sina erfarenheter. Utredningen anser därför – trots att intresset för Lycksele i företagsenkäten har varit något svagare än för Strömsund – att en fullt utbyggd anläggning med ca 300 arbetsplatser bör komma till stånd också i Lycksele. Utredningen föreslår i en första etapp en byggnation av samma storlek (150–175 arbetsplatser) som i Strömsund.

Om det fortsatta planeringsarbetet visar att intresset från företagens sida är mycket stort och förhandskontraktering sker i betydande omfattning, kan utredningen tänka sig en full utbyggnad i någon av orterna redan från början.

Servicefunktioner i industricentra

Industricentrautredningen framhåller att industriföretagens behov av externa servicetjänster har uppmärksammats i åtskilliga sammanhang. Under senare år har spårats en klar tendens mot en stegrad efterfrågan på specialinriktade servicetjänster inom såväl det tekniska som det företagsekonomiska området. Olika åsikter har förts fram angående omfattningen av de funktioner som skulle kunna bli föremål för samordning vid en koncentrerad utbyggnad för industriell verksamhet.

De försök som hittills har gjorts att i hantverkshus och industriområden med koncentrerad utbyggnad kollektivt lösa företagens gemensamma servicebehov har enligt utredningen haft endast begränsad framgång. Även sådana funktioner som reception och telefonväxel som normalt sett borde lämpa sig för gemensamhetsdrift har rönt ringa intresse från företagens sida. Företagen tycks vara angelägna att slå vakt om sin egen profil. Inom branschförbunden har man därför den uppfattningen att en utbyggnad av gemensamma servicefunktioner bör ske i försiktig takt för att inte misslyckas. Samtidigt anser man dock att företagen av kostnads-skäl kommer att visa ökat intresse för vissa typer av gemensamhets-service.

För att utröna den svenska industrins intresse för bl. a. gemensamma

servicefunktioner i industricentra har utredningen genom en enkät skaffat information direkt från de enskilda industriföretagen. Ca 5 000 industriföretag tillställdes informations- och enkätmaterial avseende den planerade industricenterverksamheten. Ca 300 företag besvarade i varierande omfattning enkäten.

Följande sammanställning visar branschtillhörigheten för de företag som i enkäten har uppgett sig vara intresserade av verksamhet i industricenteranläggningar.

	<i>Antal företag</i>	<i>Beräknat antal anställda</i>
Mekanisk industri	10	149
Plastindustri	10	193
Elektroteknisk industri	4	85
Snickeriindustri	4	106
Kemisk-teknisk industri	2	120
Ytbehandlingsindustri	2	23
Textilindustri	2	85
Övrig industri	2	35
Totalt	36	796

Utredningen konstaterar att utfallet av enkätundersökningen blev något sämre än väntat. I detta sammanhang påpekar utredningen att industrins intresse för nyinvestering och utökad verksamhet har varit påfallande svalt under hela år 1971. Vid de direkta kontakter som utredningen har tagit med enkätföretagen har framkommit att företagens avvaktande attityd till utvidgad industriell verksamhet i huvudsak förklarats bero på den svaga konjunkturen. Utredningen är övertygad om att en avsevärt bättre anslutning till industricenteridén skulle ha erhållits i ett gynnsammare konjunkturläge. Enligt utredningen finns det anledning att räkna med ett förbättrat konjunkturläge vid den tidpunkt – slutet av år 1973 – då färdiga lokaler i industricenteranläggningar i bästa fall kan beräknas stå färdiga.

I företagsenkäten presenterade utredningen en relativt omfattande förteckning på tänkbara servicetjänster. Härvid gjordes en uppdelning på dels interna servicefunktioner, vilka förutsattes kunna erbjudas inom den av utredningen förordade hyresnivån, dels externa servicetjänster vilka skulle ombesörjas av företag på sedvanlig affärsbasis. Beträffande de former av företagshälsovård och utbildningsverksamhet som berördes i enkäten har utredningen utgått från att de skall organiseras i samråd med ansvariga kommunala och statliga organ.

I enkäten lämnade 48 företag uppgifter angående omfattning och angelägenhetsgrad på önskvärda servicefunktioner i industricentra. Följande sammanställning visar enkätföretagens gradering. Vid bearbetningen av enkätsvaren har utredningen gjort följande gruppindelning av servicefunktionerna.

Grupp I

Minst 60 % (= 29) av företagen har angett följande funktioner vara *mycket angelägna*

	<i>Antal</i>
Lunchlokal alt. cafeteria	42
Bokföring och revision	29
Samordning av transporter	42
Företagshälsövärd	37

Grupp II

Minst 40 % (= 20) av företagen har angett följande funktioner vara *mycket angelägna* och 80 % (= 39) av företagen har angett funktionerna vara *antingen mycket angelägna eller angelägna*

	<i>Antal</i>
Motionsrum med bastu	26 resp. 42
Utbildningsverksamhet genom AMS	23 resp. 41

Utredningen framhåller att företagens enkätsvar av naturliga skäl speglar de enskilda företagens specifika situation och arbetsbetingelser. Servicebehovet är givetvis annorlunda för ett filialföretag än för en fristående företagsenhet. Olikheter i detta avseende föreligger också mellan ett företag med legotillverkning och ett företag med egna produkter. Flertalet filialföretag torde sålunda inte ställa krav på externa konsulttjänster avseende marknadsföring, produktutveckling, finansiering m. m., eftersom sådana tjänster normalt erhålls från moderbolaget. I företag med renodlad legotillverkning spelar produktutveckling och marknadsföring underordnad roll, medan dessa funktioner är av vital betydelse i företag med eget produktsortiment. Behovet av externa tjänster avseende redovisning, databehandling samt skriv- och kopieringshjälp är också helt beroende på vilken organisatorisk lösning företaget har i nuläget.

Av enkätsvaren framgår att ett mycket begränsat antal servicefunktioner anses vara mycket angelägna. Av de s. k. interna servicefunktionerna uppges tillgången på gemensam lunchlokal alternativt cafeteria samt motionsanläggning vara speciellt viktiga från trivselsynpunkt.

Majoriteten av enkätföretagen understryker önskvärdheten av lokal tillgång till servicetjänster för bokföring och samordning av transporter. Inom gruppen extern service är tydligen behovet av en rationellt ordnad lokal transportservice av hög prioritet bland enkätföretagen i samtliga storleksklasser. Vid en koncentrerad industriutbyggnad måste goda förutsättningar anses föreligga för en transportterminal, där även företagets interna transportbehov i stor utsträckning kan tillgodoses.

Flertalet av de tillfrågade företagen anser sig inte ha något behov av en lokalt arbetande fackexpertis. Däremot är intresset stort för att lösa frågan om företagshälsövärd, vilket torde hänga samman med den mellan SAF och LO träffade överenskommelsen om utbyggnad av personalvår-

den. Möjligheter till en vidareutbildning av personalen på det lokala planet genom AMS' försorg betraktas också som en önskvärd servicefunktion av inemot hälften av enkätföretagen.

Utredningen har funnit att företagens individuella behov av och starkt varierande krav på externa servicetjänster till stor del är svåra att tillfredsställa på ett ekonomiskt försvarbart sätt inom ramen för ett industricentrum. Enkäten visar bl. a. att kundunderlaget i de planerade industricenteranläggningarna är otillräckligt för att skapa en egen konsultverksamhet av kvalificerat slag.

I detta sammanhang erinrar utredningen om att en successiv utbyggnad med statligt stöd har skett i stödområdet av institutioner och organisationer inriktade på att erbjuda kvalificerad rådgivning till de mindre och medelstora företagen. Sålunda medverkar länens företagareföreningar till att lösa problem avseende redovisning och marknadsföring samt, i vissa fall, även produktionsuppläggning och rationalisering. Inom dessa områden arbetar även Statens institut för företagsutveckling (SIFU) som, ofta i samverkan med företagareföreningarna, anordnar kurser i företagsledning för mindre och medelstora företag.

I fråga om produktutveckling torde enligt utredningens uppfattning det industriella utvecklingscentret (IUC) i Skellefteå komma att disponera såväl tekniska som ekonomiska resurser som med fördel kan utnyttjas av företagen i industricenteranläggningarna. Utredningen erinrar vidare om företagens möjligheter att för produktutveckling söka samarbete med Styrelsen för teknisk utveckling (STU), Svenska Utvecklingsaktiebolaget (SU) och Norrlandsfonden. Fonden lämnar stöd till bl. a. industriellt utvecklingsarbete hos företag verksamma i Norrland. Ansenliga resurser för vidareutbildning av såväl företagsledare som anställd personal har vidare skapats under senare år. SIFU och företagareföreningarna har gjort stora ansträngningar för att förbättra de företagsekonomiska kunskaperna hos de mindre och medelstora företagens ledare.

Utredningen har kommit till uppfattningen att servicefunktioner, som för sitt utövande kräver stora insatser i fråga om investeringar eller kvalificerad personal, inte rimligen kan skapas i industricenteranläggningar av den planerade storleksordningen. Även om så skulle vara möjligt saknas skäl att medverka till en dubblering av kostnadskrävande funktioner, som antingen finns tillgängliga hos redan existerande statliga eller privata institutioner och organisationer eller kommer att stå till buds hos planerad statlig verksamhet. Kostnadsaspekten måste över huvud taget tillmätas stor vikt. Utredningen rekommenderar därför viss restriktivitet i fråga om att bygga ut servicefunktioner i industricentra.

Som mål har utredningen ställt upp att industriföretagen i ett industricentrum skall erbjudas ändamålsenliga lokaler till förmånliga hyreskostnader. Med hänsyn härtill vill utredningen medverka till investeringar endast för sådana servicefunktioner som kan anses ha hög prioritet och nyttjandegrad. Härtill kommer sådana servicefunktioner som från byggnadstekniska och förvaltningstekniska synpunkter

naturligen bör tas om hand av fastighetsägaren, såsom gemensam värmeanläggning, elkraftuttag och elarmatur för normal allmänbelysning i lokalerna.

Utredningen anser att lokaler för planerade serviceaktiviteter bör anordnas inom ett industricentrum men att servicetjänsterna inte bör utövas i fastighetsförvaltarens regi. Formerna för servicefunktionernas handhavande får prövas från fall till fall. För detta talar både kostnads- och marknadsföringsskäl. Servicetjänsterna kan ombesörjas av antingen privat företagare eller kollektivt av industriföretagen i centret. I vissa fall kan det vara lämpligt att företagareföreningarna, t. ex. när det gäller bokföring och redovisning, lokalt driver sådan verksamhet för hyresgästerna i industricentret. De lokala förutsättningarna och önskemålen bör få bestämma hur servicefunktionerna organisatoriskt skall lösas.

3.3.2 Huvudmannaskap och organisationsform för verksamheten

Huvudmannaskap

Beräffande huvudmannaskapet för de planerade industricenteranläggningarna framhåller utredningen att den har haft kontakter i frågan med såväl Svenska landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet som några kommuner. Både förbunden och kommunerna har framhållit att uppförandet av industricentra utgör ett regionalpolitiskt medel och därför bör vara en statlig angelägenhet.

De finansiella engagemangen för uppbyggandet av ett industricentrum bedöms av de båda kommunförbunden vara relativt stora och svårigheterna påtalas att anskaffa erforderligt kapital, om ett kommunalt delägarskap av någon ekonomisk betydelse skulle aktualiseras. Enligt förbunden torde uppbyggnadsskedet och de första årens förvaltningsverksamhet för industricentret komma att medföra vissa driftsförluster för vilka kommunala täckningsbidrag knappast kan komma i fråga. Från kommunalt håll har man emellertid uttalat sitt intresse att medverka till att skapa goda lokala förutsättningar för verksamheten.

Enligt utredningen är frågan om huvudmannaskapet bl. a. beroende av om man eftersträvar full kostnadstäckning för den planerade verksamheten eller om en tidsbegränsad eller permanent, statlig subventionering kan övervägas.

Utredningen framhåller att tillhandahållandet av lokaler för industriell verksamhet i industricentra i och för sig kan utöva viss dragningskraft på företag som inte vill binda kapital i egna fastighetsinvesteringar. Ett utbud av lokaler sker dock i stora delar av vårt land och i många fall till låga hyror på grund av kommunala subventioner. Vid en hyresnivå som innebär full kostnadstäckning skulle säkerligen företag, som kan vara intresserade av att driva verksamhet i det inre stödområdet, föredra att uppföra egna byggnader, eftersom statligt lokaliseringsbidrag upp till 50 % av hyreskostnaderna normalt kan påräknas i detta område.

Dessutom har industrihus uppförts som beredskapsarbete i flera kommuner, varvid statligt bidrag ofta har utgått till byggnadskostnaderna. Detta har medfört att industrilokaler på många håll i landet hyrs ut till förmånliga villkor. Synpunkter av detta slag har förts fram till utredningen från såväl kommunalt håll som från länsstyrelserna i de berörda länen.

För att staten genom industricenteranläggningar skall kunna räkna med någon styrningseffekt på industrictableringar bör företagen enligt utredningens bedömning erbjudas minst lika goda villkor som vid byggnation i egen regi. Utredningen är övertygad om att en förmånlig hyresnivå är en förutsättning för att industricentra, lokaliserade till det inre stödområdet, skall kunna verka som ett regionalpolitiskt medel. Härav följer att förutsättningar torde saknas att för industricenterverksamheten skapa ett förvaltningsföretag efter rent affärsmässiga principer.

Eftersom tillskapandet av industricenteranläggningar är att betrakta som ett regionalpolitiskt medel anser utredningen detta utgöra ett huvudskäl för att staten bör vara huvudman för verksamheten. Efter att ha tagit del av norska och skotska utredningar beträffande huvudmannaskapet för motsvarande verksamhet i dessa länder finner utredningen att ett statligt organ bör inrättas för industricenterverksamheten i Sverige. *Organets arbetsuppgifter torde till mycket stor del komma att omfatta planering och utveckling av nya industricentra samt allmänna kontakter med organisationer och företag. De fastighetsförvaltande uppgifterna torde enligt utredningens bedömning komma att omfatta endast en mindre del av det statliga organets arbetsområde.*

Organisationsform

Arbetet med att bygga upp fungerande industricenteranläggningar samt att anskaffa lämpliga industriföretag som hyresgäster till lokalerna förutsätter enligt utredningen en organisationsform, som gör det möjligt för ledningen att förhandla och träffa bindande avtal med företagsledare på ett smidigt och självständigt sätt. Utredningen hänvisar i detta sammanhang till motsvarande verksamhet i Norge och Skottland, där den verkställande ledningen för industricenterverksamheten för sina kontakter med näringslivet har tillförsäkrats en relativt självständig ställning gentemot huvudmannen. Huvudmannen fastställer de orter där industricentra skall anläggas samt ekonomiska ramar för verksamheten. Båda de angivna länderna har funnit ett fristående statligt bolag vara en lämplig organisatorisk form för en koncentrerad industriell byggnation. Ledningen för det statliga bolaget har befogenhet att inom de ekonomiska ramar som har fastställts av huvudmannen träffa de beslut och vidta de åtgärder som fordras för verksamheten.

Utredningen finner det ändamålsenligt att ett fristående förvaltningsbolag bildas för all verksamhet med industricentra. För att tillgodose behovet av självständighet samt en smidig och snabb beslutsprocess bör verksamheten bedrivas i aktiebolagsform. Utredningen har övervägt

möjligheten att underordna ett sådant bolag Statsföretag AB. Det dominerande regionalpolitiska syftet med industricenteranläggningar medför dock att en anknytning av bolaget som ett dotterbolag till Statsföretag AB knappast ter sig ändamålsenlig. Utredningen föreslår att det nya bolaget skall förvalta samtliga industricenteranläggningar. Verksamheten i de skilda industricentra bör lämpligen bedrivas med separat intäkts- och kostnadsredovisning.

Från kostnadssynpunkt finner utredningen det vara viktigt att förvaltningsbolaget så långt möjligt begränsar sin personalstyrka. Utredningen föreslår därför att de lokala funktionerna i industricenteranläggningarna i största möjliga utsträckning utövas genom samarbete med kommunala organ. Det gäller bl. a. vissa löpande fastighetstekniska uppgifter. Sålunda bör fastigheternas drift och tillsyn ombesörjas av personal på platsen. Utredningen påpekar att de kommunala förvaltningarna på detta område har tillgång till kompetent personal och i de nu aktuella orterna även ställt i utsikt samarbete i dessa frågor, vilka av praktiska skäl svårigen kan handläggas centralt av förvaltningsbolaget.

Aktiebolagets styrelse föreslås av utredningen bestå av lägst tre och högst sju ledamöter vilka utses av Kungl. Maj:t. I styrelsen bör finnas företrädare för bl. a. näringsliv och arbetstagare. Verkställande direktören för bolaget bör vara ledamot av styrelsen.

För bolagets verksamhet bör gälla en av Kungl. Maj:t fastställd bolagsordning. Med hänsyn till storleken av de aktuella investeringarna i byggnader och önskvärdheten av att ge verksamheten en finansiell stadga föreslår utredningen att bolaget får ett aktiekapital på 3 milj. kr. Eftersom de totala investeringarna för två fullt utbyggda industricenteranläggningar har beräknats till ca 20 milj. kr., motsvarar bolagets eget kapital 15 % av anläggningskostnaderna.

Vid varje industricentrum bör enligt utredningen inrättas ett lokalt samarbetsråd, där ärenden rörande olika förhållanden inom anläggningen kan tas upp till behandling och i förekommande fall vidare rapporteras till förvaltningsbolagets styrelse. Antalet ledamöter i det lokala samarbetsrådet föreslås vara fem. Ordföranden skall utses av förvaltningsbolagets styrelse. Två av ledamöterna bör representera de i industricentret verksamma företagen och två ledamöter företräda de anställda.

Utredningen understryker att det bör ankomma på statsmakterna att fatta beslut om inrättande och lokalisering av ytterligare industricentra. Förvaltningsbolagets uppgift skall vara att enligt huvudmannens direktiv verka för att skapa goda förutsättningar för industriell verksamhet i de industricenteranläggningarna som bolaget planerar och uppför.

Förvaltningsbolagets verksamhetsort

Eftersom det statliga förvaltningsbolagets verksamhetsfält kommer att ligga inom stödområdet anser utredningen att bolagets administration bör förläggas till denna del av landet. Behovet av regelbundna kontakter med centrala statliga organ kommer troligen att vara stort, speciellt i

uppbyggnadsskedet, och möjligheterna till kommunikationer med huvudstaden bör därför beaktas vid ortsvalet. Också personliga besök hos branschorganisationer och företag kräver en verksamhetsort med goda möjligheter för företagets anställda att begagna såväl flyg- som järnvägstransporter. Eftersom bolaget inte kommer att direkt kunna utnyttja expertis inom den centrala statsförvaltningen, anser utredningen att valet av verksamhetsort bör falla på någon av de större orter inom stödområdet där samarbete kan etableras med såväl regionala statliga organ som kvalificerad expertis inom olika områden av företagssektorn. Utredningen framhåller att erfarenheterna från det norska industricenterbolaget, vilket är förlagt till Trondheim, bestyrker behovet av att i bolagets omedelbara närhet ha tillgång till expertis och fackfolk av skilda slag.

3.3.3 Investeringskostnader och finansieringsformer

Kostnader för tomtmark

För ett industricentrum med ca 300 arbetsplatser behövs enligt utredningens beräkningar i runt tal 50 000–60 000 m² industrimark. Storleken kan variera något beroende på lokala betingelser. Ett önskemål har varit att industricenterverksamheten skall förläggas till industriområden som kommunerna har planerat, vilket anses medföra fördelar för den lokala industriella verksamheten.

Utredningen har med hänsyn till att kommunen skall få tillfälle att på lämpligaste sätt disponera den stadsplanlagda industrimarken funnit det önskvärt, att kommunen behåller äganderätten till den mark som behöver disponeras för industricentret. Enligt uttalanden av de kommunala organen i Strömsund och Lycksele torde det statliga förvaltningsbolaget genom tomträttsavtal få disponera färdigberedd industrimark. I anslutning till de planerade industricenteranläggningarna reserveras i dessa orter för bolagets räkning ytterligare markområden för eventuell vidareutbyggnad.

Byggnadskostnader

Utredningen har översiktligt studerat den lämpliga utformningen av ett industricentrum med 300 anställda för att få ett underlag för beräkning av investeringskostnader och erforderliga hyresuttag. Vid sina beräkningar har utredningen utgått från ett industricentrum som inrymmer totalt ca 13 900 m² våningsyta. Byggnadsvolymen är ca 83 000 m³. Uthyrningsbar lokalyta är ca 12 800 m². Som dimensioneringsnorm har använts 40 m² lokalyta inkl. kontor och personalutrymmen per anställd. Utredningen konstaterar att detta värde i jämförelse med tidigare undersökningar om företags ytbehov per anställd ligger något över vad som vanligtvis har använts för överslagsmässiga beräkningar av detta slag. Byggnaderna har utformats så att ändamålsenliga lokaler kan erbjudas företag med lägst tio anställda. Den disponibla lokalytan är uppdelad på

fristående byggnader som var och en omfattar ca 2 500 m². I en byggnad torde i regel företag med högst 60 anställda kunna inrymmas.

Utöver uthyrningslokalerna ingår i industricentret vissa gemensamma anläggningar såsom panncentral, lastgator och parkeringsplatser. I en särskild byggnad har planerats lokaler för läkarmottagning, matservering och fastighetsskötare.

Utredningen har beräknat de preliminära byggnadskostnaderna för de två aktuella anläggningarna till 20 milj. kr. Beräkningen avser prisläget den 1 april 1972 i Lycksele resp. Strömsund. En förutsättning för beräkningarna har varit att båda anläggningarna projekteras och upphandlas tillsammans och byggs ut i en etapp. Grovplanering av tomtmarken har antagits ingå i kommunens åtagande i samband med utbyggnaden av vägar och ledningar. Vid en utbyggnad i två etapper har den totala byggnadskostnaden bedömts öka med 10–15 %.

Upphandlingen har förutsatts ske genom totalentreprenad. För att anläggningarna till en del skall kunna färdigställas under år 1973 är det nödvändigt att projektering och byggande i viss utsträckning sker samtidigt.

De i industricentra ingående byggnaderna kommer enligt utredningen att bli påförda mervärdeskatt. Generellt kan beräknas en skattesats av 9,89 % på byggnadskostnaderna, vilket för de planerade anläggningarna skulle medföra en mervärdeskatt av 1,7–1,8 milj. kr. Utredningen påpekar att, eftersom förvaltningsbolagets uthyrningsverksamhet inte är belagd med mervärdeskatt, den på fastighetsuppförandet fallande mervärdeskatten inte kan avräknas mot utgående mervärdeskatt.

Långfristig upplåning

De beräknade investeringarna för ett industricentrum med ca 300 arbetsplatser uppgår enligt kalkyler som utredningen har lagt fram till 10 milj. kr., om man utnyttjar mark med tomträtt för anläggningen.

Om det skall bli möjligt att erbjuda ändamålsenliga lokaler till fördelaktiga hyresvillkor krävs enligt utredningen en långfristig upplåning för att därigenom hålla kapitalkostnadsdelen av hyran inom rimliga gränser. Enligt vad utredningen inhämtat från kreditinrättningar som beviljar långfristiga lån med bästa säkerhet i industribyggnad är den längsta lånetiden 20 år för dylika krediter. Räntesatsen för sådana lån utgjorde 7,6 % i maj 1972.

Annuitetslånesystemet, som i stor omfattning används för finansiering av bostäder och i begränsad omfattning av affärs- och kontorslokaler, tillämpas inte vid kreditgivning för industrifastigheter enligt vad utredningen har inhämtat. Enligt utredningens mening har annuitetslånesystemet från hyressättnings- och likviditetssynpunkt klara fördelar i jämförelse med sedvanliga amorteringslån.

Den tidsbegränsade hyresnedsättning som utredningen föreslår kräver att staten för industricenterverksamheten beviljar ett amorteringsfritt tre-årigt lån som förräntas efter en räntesats av 4 %. Detta lån avlöses på för-

fallodagen av ett annuitetslån.

Den återbetalningstid varierande mellan 40 och 60 år som tillämpas vid bostadsfinansiering är enligt utredningens bedömning en alltför lång tidsperiod med hänsyn till den ekonomiska livslängden för industribyggnader. En avskrivningstid på ca 30 år torde bättre motsvara den beräknade brukstiden för sådana byggnader. Utredningen förordar därför att det långfristiga finansieringsbehovet löses genom att förvaltningsbolaget får ett statligt annuitetslån med en återbetalningstid av 30 år. Ränta på lånet föreslås utgå efter 6 % per år och räntesatsen bör vara tioårsbunden.

Statligt lokaliseringsbidrag

Som framgår av den lämnade redogörelsen betraktar utredningen industricenterverksamheten som ett medel att vidga de regionalpolitiska insatserna. Utredningen framhåller därför angelägenheten av att företagen i ett statligt industricentrum i det inre stödområdet kan påräkna ett minst lika omfattande lokaliseringsstöd som företagen skulle ha fått om de hade valt att bedriva industriell verksamhet i egna lokaler. Vid uppförande av industribyggnader inom det inre stödområdet lämnas ofta statligt lokaliseringsbidrag med 50 % av byggnadskostnaderna.

Industricenterverksamheten förutsätter att äganderätten till fastigheterna via förvaltningsbolaget förblir hos staten. Från resultatsreglerande synpunkt kan avsaknaden av avskrivningsunderlag på egen byggnad och de försämrade möjligheterna att helt efter eget val bygga om eller omdisponera lokalerna i viss mån utgöra negativa faktorer för det enskilda företaget. För att underlätta industriell verksamhet i de utvalda orterna, som utgör viktiga regionala stödjepunkter i det inre stödområdet, och för att motverka eventuella negativa effekter för företagen i industricentret finner utredningen det angeläget, att staten medger en större bidragsdel till byggnadskostnaderna i industricenteranläggningarna än som regelmässigt utgår i form av lokaliseringsstöd. För verksamheten i industricentra föreslår utredningen ett statligt bidrag på 70 % till investeringskostnaderna för byggnader.

Utredningen anser det vara en klar fördel att bidragen utgår till förvaltningsbolaget och framöver kan användas som ett generellt verkan- de stöd åt industriell verksamhet i dessa centra utan att vara knutet till ett enskilt företags verksamhet. Det föreslagna systemet kommer också att motverka förmögenhetsöverföringar till enskilda fysiska eller juridiska personer. Företagen i industricenteranläggningarna får genom en förmånlig hyressättning på lokalerna i industricentret del av det statliga investeringsbidraget. Härigenom begränsas det ekonomiska stödet genom bidragsgivningen tidsmässigt till företagets aktiva verksamhetsperiod och upphör automatiskt om verksamheten läggs ned. För det enskilda företaget torde en förmånlig hyresnivå vara minst lika värdefull som ett direkt investeringsbidrag.

Finansiering av investeringarna

Som förut har nämnts har utredningen beräknat investeringskostnaderna för de två industricenteranläggningarna i Lycksele och Strömsund till 20 milj. kr. Finansieringen föreslås ske på följande sätt.

Statligt lokaliseringsbidrag	14,0 milj. kr.
Statligt amorterings- resp. annuitetslån	3,5 milj. kr.
Egen kapitalinsats av förvaltningsbolaget	2,5 milj. kr.
Summa	20,0 milj. kr.

Vid en etappvis utbyggnad har utredningen beräknat investeringskostnaderna för den första etappen till 11,5 milj. kr. med följande finansiering.

Statligt lokaliseringsbidrag	8,0 milj. kr.
Statligt amorterings- resp. annuitetslån	1,0 milj. kr.
Egen kapitalinsats av förvaltningsbolaget	2,5 milj. kr.
Summa	11,5 milj. kr.

Hyressättning av lokalerna

Hyresuttaget i industricentra bör enligt utredningen ligga på en nivå som gör att alternativet med hyrda lokaler ställer sig attraktivt jämfört med verksamhet bedriven i egna lokaler vilka uppförs med statligt lokaliseringsstöd. Vidare finner utredningen det önskvärt att en lägre hyreskostnad tillämpas under industricentrets tre första verksamhetsår. Erfarenheten har visat att det ofta tar upp till tre år för en industri att helt övervinna vissa startsvårigheter vid nyetablering. I regionalpolitiken har man också på senare år i allt högre grad inriktat det direkta företagsstödet på åtgärder för att mildra verkningarna av sådana temporära produktionsstörningar. I fråga om industricenterverksamheten anser utredningen det vara naturligt att statsmakterna medverkar till att reducera industriföretagens startkostnader och att i någon mån kompensera företagen för att den planerade företagsservicen i industricentret inte helt kommer att finnas disponibel under den första uppbyggnadsetappen.

Utredningen har räknat med att hyresnedsättningen under de tre första verksamhetsåren skall vara en engångsföreteelse i uppbyggnadsskedet för varje enskilt industricentrum. Med den föreslagna finansieringen blir i huvudsak villkoren för den långfristiga upplåningen avgörande för hyresnivån. Utredningen framhåller vikten av att långfristiga lån beviljas och att förräntning sker efter förmånlig räntesats. Med hänsyn till den kraftiga engångsnedskrivning av byggnadskostnaderna, som möjliggörs genom det statliga bidrag som förordas, finner utredningen det redovisningsmässigt försvarbart att avskrivningen på resterande del av byggnadskostnaderna anpassas efter amorteringsplanen för de långfristiga krediterna.

Med de angivna förutsättningarna för fastighetsförvaltningen har utredningen beräknat den preliminära hyresnivån till följande belopp.

Alt. I Fullt utbyggt industricentrum med 300 arbetsplatser

	<i>Första 3 åren</i>	<i>Följande år</i>
Hyreskostnad per m ² exkl. värmekostnad	28 kr.	38 kr.

Alt. II Utbyggnad av en första etapp med 150 arbetsplatser i industri-centret

	<i>Första 3 åren</i>	<i>Följande år</i>
Hyreskostnad per m ² exkl. värmekostnad	36 kr.	46 kr.

Förvaltningsbolagets administrationskostnader

Av den lämnade redogörelsen framgår att det statliga förvaltningsbola-get föreslås få två huvuduppgifter, nämligen dels att planera och utveckla ytterligare industricentra, dels att utöva en fastighetsförvaltande funk-tion. Utredningen framhåller att den fastighetsförvaltande funktionen, sedan byggnaderna har färdigställts och hyresgäster har anskaffats, torde kräva begränsade personella resurser. Det är motiverat att i försöksstadiet begränsa personalstyrkan i bolaget och att genom konsulter köpa de specialtjänster som erfordras för uppförandet av lokalerna. Erfarenheter-na från motsvarande verksamhet i Norge visar enligt utredningen att det är nödvändigt att ha en viss personalstyrka redan på ett tidigt stadium av planeringsarbetet. Speciellt kontakt- och förhandlingsarbetet med enskil-da företag torde kräva betydande personalinsatser under uppbyggnads-skedet.

Utredningen föreslår att personalstyrkan för den planerade försöks-verksamheten i ett inledande skede skall bestå av en chef, en byggnads-tekniker, en företagsekonom och en kontorist.

De administrativa kostnaderna i förvaltningsbolaget har beräknats till 350 000 kr. under det första året. Kostnaderna för den regionalpolitiskt inriktade delen av förvaltningsbolagets verksamhet bör täckas genom årliga anslag via statsbudgeten, sedan viss del av kostnaderna för den centrala administrationen har påförts industricenterenheterna. Endast begränsade intäkter torde kunna påräknas under det första verksamhets-året.

Sammanfattning av finansierings- och kostnadsfrågorna

Utredningen har lämnat följande sammanfattande redogörelse för finansierings- och kostnadsfrågorna.

A. De föreslagna investeringarna uppgår till 20 milj. kr. För finansiering-en föreslås staten bevilja

Lokaliseringsbidrag	14,0 milj. kr.
Statligt amorterings- resp. annuitetslån	3,5 milj. kr.
Summa	17,5 milj. kr.

Resterande belopp 2,5 milj. kr. täcks av bolagets egna medel

- B. Staten föreslås teckna aktier för 3 milj. kr. i förvaltningsbolaget för industricenterverksamheten.
- C. Administrationsbidrag till förvaltningsbolaget föreslås utgå med 350 000 kr. för det första verksamhetsåret. Vissa möjligheter torde enligt utredningen finnas att successivt minska beloppet för de följande åren av försöksverksamheten.

Etapp I i utbyggnadsprogrammet förutsätts i stort sett kunna slutföras under år 1973. Utredningen har även sökt bedöma de ekonomiska konsekvenserna för staten, om vissa temporära svårigheter skulle uppkomma vid uthyrning av de uppförda industrilokalerna. Det är realistiskt att räkna med att en viss del av den första etappens lokaler kan bli outhyrda i början av verksamheten. Utredningen räknar med ett maximalt hyresbortfall på omkring 300 000 kr. totalt under den första treårsperioden efter byggnadernas färdigställande. Det finns emellertid enligt utredningens mening inte skäl att i de preliminära beräkningarna göra någon reservation för detta belopp.

3.4 Remissyttrandena

Utredningens förslag att industricenteranläggningarna generellt skall planeras för ca 300 arbetsplatser med möjlighet till senare utbyggnad godtas av nästan alla remissinstanser som har yttrat sig i frågan. En avvikande mening förs dock fram av *Svenska kommunförbundet*, som med hänvisning till den norska statliga kommitténs – Utvalget för industrivekstcentra – uppfattning om en nedre gräns av 1 000 arbetsplatser inom varje industricentrum för att man skall uppnå påtagliga regionalpolitiska effekter finner det svenska förslaget om industricentrum med 300 arbetsplatser vara alltför blygsamt.

En utbyggnad av lokalerna i etapper med en första etapp omfattande ca 150 arbetsplatser i vardera Strömsund och Lycksele tillstyrks i flertalet remissyttranden. *AMS* anser sålunda en verksamhet i begränsad skala vara riktig. Om tillräckligt intresse från företagens sida skulle föreligga är dock styrelsen beredd att tillstyrka en utbyggnad upp till 300 arbetsplatser i det enskilda centret. *Norrlandsfonden* delar utredningens uppfattning att en full utbyggnad i en etapp medför stordriftsfördelar från byggnadsekonomiska synpunkter. Samtidigt påpekas dock att en anpassning till företagens behov är nödvändig och fonden rekommenderar därför en successiv utbyggnad. *Västerbottens företagareförening* ställer sig positiv till en första etappbyggnad av begränsad omfattning, även om aktuella hyresgäster inte har knutits till de planerade lokalerna i byggnadsskedet. Denna uppfattning delar *Jämtlands läns företagareförening*, som framhåller att en viss lokalreserv erfarenhetsmässigt kan medverka till snabba etableringsbeslut i företag med akut lokalbehov. Även *SAF* och *Sveriges industriförbund* finner en första

utbyggnadsetapp omfattande lokaler för sammanlagt 300 sysselsatta på de båda orterna vara rimlig med hänsyn till svårigheterna att bedöma en kommande efterfrågan på lokaler i de aktuella orterna. En konjunkturuppgång kan dock sannolikt ganska snabbt medföra ett ökat intresse för inflyttningsfärdiga lokaler i olika delar av stödområdet. *SHIO* anser, med hänsyn till statens risktagande i projekten, att det är riktigt med en begränsad försöksverksamhet.

Full utbyggnad av industricentra redan från början förordas av länsstyrelserna i Västernorrlands och Jämtlands län. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* framhåller att erfarenheterna av likartade projekt i Norge talar för en försiktig utbyggnad i etapper. Å andra sidan skulle en totalutbyggnad i ett steg ge betydligt större tyngd åt projekten såväl psykologiskt som reellt. De beräknade investeringskostnaderna anser länsstyrelsen vara så blygsamma att de inte bör utgöra hinder för ett fullständigt industricentrum. Enligt *länsstyrelsen i Jämtlands län* finns det risk för att den grundläggande tanken med ett industricentrum förfelas, om utbyggnaden skulle begränsas till enbart en första etapp med arbetsplatser för 150–175 personer. Det vore mycket olyckligt om en tvehägsen satsning skulle leda till ett misslyckande i försöksverksamheten. Tomma lokaler, färdiga att tas i bruk omedelbart, är för övrigt en viktig lokaliseringfaktor. Länsstyrelsen anser sålunda att lokaler för 300 anställda bör uppföras i ett sammanhang, åtminstone i Strömsund för vilken ort företagen har visat det största intresset.

Utredningens ståndpunkt att lokalerna i industricentra skall få en generell utformning för att tillgodose behovet av varierande industriell verksamhet samt att lokalerna skall bjudas ut till industrin genom uthyrning möter med något undantag ingen invändning hos remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser dock att den generella utformning av lokalerna som utredningen har föreslagit kan ifrågasättas. En individuell utformning av lokalerna enligt varje företags önskemål bör i stället övervägas, även om viss kostnadsfördyring skulle bli följden.

Några remissinstanser anlägger synpunkter på vilka kategorier av företag som skall få bedriva industriell verksamhet i industricentranläggningar. Enligt *Svensk industriförening* bör samhällsägda företag inte få hyra lokaler i de planerade anläggningarna, eftersom samhället ändå förfogar över andra styrmedel för lokalisering av sådana verksamheter. Föreningen finner vidare den föreslagna nedre gränsen av tio anställda som villkor för etablering i industricentra vara helt omotiverad och rekommenderar att denna gräns slopas. *Svenska kommunförbundet* betonar att i första hand nyetablerade företag bör beredas plats i lokalerna, så att man inte åstadkommer endast en omflyttning av företag inom stödområdet.

Utredningens förslag att i de planerade industricentra skapa gemensamma servicefunktioner i begränsad omfattning har huvuddelen av remissinstanserna lämnat utan erinran. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* finner det anmärkningsvärt att de tillfrågade företagen

har visat ringa intresse för företagservice, eftersom andra undersökningar bland företag som redan har flyttat till stödområdet pekar på motsatsen. Skäl kan därför enligt länsstyrelsen finnas att ytterligare klarlägga vilka gemensamma servicefunktioner som bör knytas till industricentra. *Jämtlands läns företagareförening* betonar att det speciellt med hänsyn till de små och medelstora företagen är av synnerligen stor vikt att utrymme bereds för gemensam företagserviceanläggning. Enligt *LO* kan kraven på en god industriell miljö med olika former av företagservice snabbare tillgodoses i industricenteranläggningar vid en samlad satsning med flera företag än vid enstaka företagslokaliseringar i spridda orter.

För en stark begränsning av antalet servicefunktioner uttalar sig flera remissinstanser. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* delar utredningens mening att många servicefunktioner saknar tillräckligt underlag i industricentra av den planerade storleken. Förvaltningsbolaget bör emellertid aktivt arbeta för en samverkan mellan centrets företag när det gäller olika former av företagservice. Möjligheter kan då finnas att med hela länets industri som underlag bygga upp vissa servicefunktioner. *Västerbottens företagareförening* anser att uppbyggnaden av servicefunktionerna i industricentret bör ske med försiktighet och efter samråd med hyresgästerna. *Svenska kommunförbundet* understryker att man vid uppbyggnaden av industricentra måste ta hänsyn till redan befintlig service på orten så att inte centret, i stället för att bli en stimulans för servicenäringarna, blir en övermäktig konkurrent som tvingar redan etablerade serviceföretag att upphöra med sin verksamhet. De gemensamma servicefunktionerna bör enligt *Svensk industriförening* begränsas till gemensamma matsalar, företagshälsovård, samordning av transporter samt lokaler för personalvård, t. ex. motions-salar med bastuanläggning.

En mer återhållsam attityd till gemensam företagservice redovisas i några remissvar. Sålunda varnar *Svenska landstingsförbundet* för en alltför stor optimism beträffande gemensamhetsanordningar inom industricentra. Outnyttjade gemensamma funktioner kan kostnadsmässigt påverka hyresnivån i industricentra på ett ofördelaktigt sätt. All erfarenhet talar enligt *Svenska företagares riksförbund* för att mindre och medelstor industri i mycket liten grad efterfrågar samägda serviceorgan. Intresset torde vara begränsat till samordnade måltider samt eventuella transporter.

Utredningens motiv för ett statligt h u v u d m a n n a s k a p för industricenterverksamheten delas av det helt övervägande antalet remissinstanser. *Svenska kommunförbundet* framhåller sålunda att tillskapandet av industricenteranläggningar är en lokaliseringspolitisk åtgärd och att staten därför bör vara huvudman för anläggningarna och även helt svara för finansieringen. Samma ståndpunkt intar *Svenska landstingsförbundet*. Enligt *LRF* bör försöksverksamheten med industricentra inledningsvis vara en rent statlig uppgift. Sedan erfarenhet har vunnits kan nya former för huvudmannaskapet behöva prövas.

Att industricenterverksamheten skall administreras genom ett friståen-

de statligt förvaltningsbolag finner huvudparten av remissinstanserna vara ändamålsenligt. LO, som biträder utredningens förslag, understryker att ett väl utvecklat samarbete mellan industricenterbolaget och den övriga statliga företagsverksamheten, bl. a. Svetab, bör komma till stånd. Länsstyrelsen i Gävleborgs län, som ställer sig positiv till att ett statligt förvaltningsbolag inrättas, anser att bolaget bör underordnas länsstyrelsen i sådana ärenden där regionalpolitiska avvägningar måste göras, bl. a. förmedling av verksamhet till industricenteranläggningar. Statskontoret framhåller att organisationen bör utformas med hänsyn till planerna på att bilda en central myndighet under industridepartementet med uppgifter på det näringspolitiska området, däribland vissa centrala uppgifter i samband med statligt stöd till industriservice. Det ligger nära till hands att en sådan myndighet får svara också för motsvarande uppgifter i samband med ett statligt stöd till industricentra. De operativa uppgifterna torde dock enligt statskontorets mening få ligga hos andra organ. AMS intar en negativ hållning till utredningens förslag och betonar angelägenheten av att de lokaliseringspolitiska insatserna inte ytterligare splittras. För denna ståndpunkt talar skäl av arbetsteknisk och ekonomisk art men även hänsyn till de företag, myndigheter etc. som är intressenter på området.

Förslaget om lokalisering av förvaltningsbolaget till någon större ort inom stödområdet tillstyrks i flertalet remissyttranden. Däremot varierar åsikterna när det gäller valet av ort. Åtskilliga förslag till orter lämnas av remissinstanserna, vilka i huvudsak har begränsat ortsvalet geografiskt med hänsyn enbart till lokala önskemål. Länsstyrelsen i Jämtlands län föreslår att förvaltningsbolaget lokaliseras till Östersund, medan länsstyrelsen i Västerbottens län framhåller att Skellefteå väl uppfyller de krav som kan ställas på tillgång till olika former av kvalificerad service. I första hand rekommenderar därför länsstyrelsen Skellefteå som etableringsort för förvaltningsbolaget men nämner även Lycksele som alternativ lokaliseringsort. Sundsvall anges av länsstyrelsen i Västernorrlands län som en lämplig ort för bolagets säte med hänsyn till bl. a. tillgången på goda kommunikationer och ett rikt utbud av service inom alla områden.

Utredningens beräkning av investeringskostnader och förslag till finansiering möter i stort sett inga invändningar från remissinstanserna. Endast i ett fåtal remissyttranden framförs avvikande mening eller speciella synpunkter på dessa frågor.

Det av utredningen föreslagna lokaliseringsbidraget på 70 % av byggnadskostnaderna har blivit föremål för invändningar från några remissinstanser. Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att bidragsdelen vid investeringarna inte bör vara högre än 50 % vilket f. n. är den övre gräns som gäller för lokaliseringstöd och beredskapsarbeten. Förutom nackdelar för den redan etablerade industrin inom det inre stödområdet kan ett bidrag på 70 % leda till ökade kommunala subventioner från sådana kommuner som inte har fått något industricentrum. Härigenom kan fördelarna med det högre investeringsbidraget

avsevärt komma att elimineras. I den mån de statliga insatserna skall ökas bör detta enligt länsstyrelsens mening ske i form av ökat administrationsbidrag och ökade resurser för marknadsföring samt information till intresserade industriföretag. *SAF* och *Sveriges industriförbund* framhåller att det inte finns någon anledning att öka subventionsgraden för industricenterprojekten utöver vad som gäller för det lokaliseringspolitiska stödet. För berörda företag torde fördelarna att hyra färdiga lokaler tillsammans med övriga regionalpolitiska stödåtgärder vara tillräckligt attraktiva för en lokalisering till industricentra.

Beträffande mervärdeskatten på byggnadsinvesteringarna i industricenteranläggningarna påpekar *SAF* och *Sveriges industriförbund* att frågan har generell räckvidd. Motsvarande problem uppstår exempelvis i samband med uppförande av gemensamhetsägda hantverkshus och köpcentra, vid investeringar i anslutning till jordbruksarrenden m. m. Enligt organisationernas uppfattning bör mervärdeskatten fungera neutralt i såväl det av utredningen diskuterade fallet som andra likartade situationer. Organisationerna förordar att problemen behandlas med viss förtur av den utredning som f. n. arbetar med en översyn av mervärdeskatteförordningen.

Att en förmånlig hyressättning utgör en förutsättning för möjligheterna att intressera företag för industriell verksamhet i industricentra i denna del av stödområdet betonas starkt av det stora flertalet remissinstanser. *Kommerskollegium* framhåller att hyrorna i industricentra måste vara attraktiva för företagen jämfört med verksamhet som bedrivs i sådana egna lokaler som uppförs med statligt stöd. För att framgångsrikt kunna konkurrera med andra alternativ måste hyressättningen i industricentra hållas på en låg nivå, betonar *Västerbottens företagareförening*. Trots att den av utredningen angivna hyran måste betecknas som förmånlig befarar föreningen att svårigheter i detta avseende kan uppkomma för ett industricentrum vid jämförelse med den hyressättning som tillämpas i industri- och hantverkshus i länets inland.

Synpunkter på företagets konkurrenssituation lämnas i några remisstyttranden. En förmånlig hyressättning kommer enligt *Statsföretag AB* att påverka efterfrågan på industricentras lokaler och tjänster. Den lokaliseringspolitiska fördel som härigenom kan vinnas bör emellertid vägas mot snedvridningar av konkurrensförutsättningarna gentemot företag med normala hyreskalkyler. *Svenska företagares riksförbund* konstaterar att utredningens förslag till hyressättning av lokaler i industricentra innebär en omfattande subventionering. Om erbjudandet om industrilokaler skall ha någon effekt, måste hyresnivån emellertid radikalt understiga gängse marknadspris. Trots att en betydande konkurrensförskjutning kan uppkomma vill förbundet därför inte motsätta sig en försöksverksamhet av föreslagen art. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* pekar på risken av att ett statligt industricentrum, som kan erbjuda bättre hyresvillkor än t. ex. kommunala industri- och hantverkshus, rekryterar sina hyresgäster i första hand bland företag som redan finns på orten. Förutsättningen för att de statliga industrilokalerna skall kunna fylla en regionalpolitisk

funktion är enligt länsstyrelsens mening att de medför ett direkt tillskott av företag till berörda orter.

Utredningens förslag att genom en hyresreducering under tre år i någon mån motverka företagens startkostnader vid etablering i centret finner så gott som samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan vara motiverad. Den föreslagna hyresreduceringen, som utredningen har begränsat till industricentrets tre första verksamhetsår, anser flera av remissinstanserna emellertid inte vara önskvärd från lokaliseringspolitiska synpunkter utan rekommenderar i stället att nedsatt hyra alltid skall utgå till det enskilda företaget för dess tre första verksamhetsår i centret oavsett tidpunkt för inflyttningen. Sådana synpunkter förs fram av bl. a. *kommerskollegium, länsstyrelsen i Västerbottens län, Norrlandsfonden* och *Västerbottens företagareförening*. En viss begränsning av den tidsbestämda hyresreduceringen finner däremot *länsstyrelsen i Jämtlands län* vara befogad. Länsstyrelsen finner emellertid förslaget välmotiverat i fråga om företag som inte tidigare har bedrivit verksamhet på orten. Sådana företag måste enligt länsstyrelsen erfarenhetsmässigt räkna med betydande kostnader för intrimning av den nya anläggningen och den nya personalen.

3.5 Departementschefen

Enligt riksdagens beslut (prop. 1972:111 bil. 1, InU 1972:28, rskr 1972:347) hösten 1972 skall en försöksverksamhet med industricentra påbörjas i regionala centra i det inre stödområdet. I en första etapp skall industricentra uppföras i Lycksele och Strömsund. Frågan om en fortsatt utbyggnad i ytterligare orter bör övervägas först sedan erfarenheter har vunnits av den första utbyggnadsetappen.

På grundval av detta riksdagsbeslut tar jag i det följande upp industricentrautredningens förslag i övrigt beträffande industricenterverksamheten.

I fråga om utformningen av industricentra har utredningen med instämmande av flertalet remissinstanser förordat att industricentranläggningarna i vardera Lycksele och Strömsund bör planeras för omkring 300 arbetsplatser men att en första utbyggnad bör omfatta lokaler endast för omkring 150 arbetsplatser i vardera orten. För egen del anser jag med hänsyn till svårigheterna att i utgångsläget bedöma efterfrågan på industrilokaler i de aktuella orterna att utredningens förslag till dimensionering av anläggningarna bör tjäna som allmän riktpunkt för den fortsatta planeringen. Jag ansluter mig till utredningens uppfattning om en stegvis utbyggnad. För en sådan utbyggnad talar den avvaktande attityd till en etablering i industricentra som företagen har intagit enligt en enkät som industricentrautredningen har genomfört och som har redovisats i prop. 1972:111 (bil. 1 s 437–438). Samtidigt bör uppmärksammas att resultatet av enkäten otvivelaktigt har påverkats av de senaste årens konjunkturläge. Jag finner att 150 arbetsplatser i vardera

centret i ett första steg är en lämplig riktpunkt för planeringen av industricentra i Lycksele och Strömsund. Det är angeläget att det verkställande organet i god tid inleder förhandlingar med intresserade företag för att försäkra sig om att det finns hyresgäster till lokalerna när de står färdiga.

Erfarenheterna av försöksverksamheten får visa vilket intresse för lokaler i industricentra som på längre sikt föreligger från företagens sida och vilken omfattning industricenteranläggningarna med hänsyn därtill bör få. Det blir en uppgift för den som förvaltar anläggningarna att följa utvecklingen och ta initiativ för att tillgodose behov av ytterligare lokaler. Det ankommer på statsmakterna att fatta beslut om utbyggnad av befintliga och inrättande av ytterligare industricentra.

Det är självfallet viktigt att det finns ett tillfredsställande utbud av företagsservice i de delar av stödområdet där industricenteranläggningar skall uppföras. Detta måste beaktas när man bedömer vilka gemensamma servicefunktioner som bör finnas i industricentra. Erfarenheten har visat att bristen på servicefunktioner i vissa regioner har utgjort ett besvärande handikapp för den industriella utvecklingen. Som utredningen framhåller har emellertid tillgången på kvalificerad företagsservice under senare år successivt förbättrats i de län dit industricentra föreslås bli förlagda. Utredningen crinrar bl. a. om de ökade resurser för företagsservice som har tilldelats företagareföreningarna och om tillkomsten av vissa institutioner för teknisk utveckling och forskning. Härigenom kan företagen i industricentra få olika servicetjänster. Med hänsyn därtill bör en viss försiktighet iaktas vid utbyggnaden av gemensamma servicefunktioner i industricentra. Detta är motiverat även av andra skäl. Utredningen liksom flera remissinstanser har sålunda framhållit att underlaget för en mera omfattande företagsservice inte är tillräckligt i industricentra av den planerade storleken. Av den nyss nämnda enkäten framgår att industri-företagen har visat intresse för endast ett begränsat antal gemensamma servicefunktioner. I vilken omfattning sådana servicefunktioner bör anordnas får prövas fortlöpande vid förvaltningen av industricentra.

I anslutning till frågan om utformningen av industricentra har utredningen framhållit att anläggningarna i princip bör reserveras för samma typ av verksamhet som kan få statligt lokaliseringssöd. Även jag finner det motiverat att anläggningarna ställs till förfogande för alla företag som driver verksamhet som berättigar till statligt lokaliseringssöd. Av naturliga skäl bör emellertid företag inom turistnäringen inte komma i fråga.

Enligt utredningens förslag skall industricentra i princip reserveras för företag med mer än tio anställda. Jag finner det inte motiverat att uppställa en sådan generell regel. En bedömning bör göras från fall till fall varvid sådana faktorer som det enskilda företagets marknadsinriktning och utvecklingsmöjligheter bör ingå i bedömningsunderlaget.

Sådana kategorier företag av allmän servicekaraktär som t. ex. bil-service, mindre tvättinrättningar, tv-service m. fl., vilkas verksamhet är inriktad enbart på den lokala marknaden, bör däremot inte erbjudas

lokaler i industricentra. Som utredningen framhåller bör sådana företags lokalbehov tillgodoses på annat sätt.

Utredningen har övervägt frågan huruvida huvudmannas kapetal skall vara gemensamt statligt och kommunalt eller enbart statligt. Med hänvisning till att industricentra utgör ett regionalpolitiskt medel har utredningen stannat för att staten ensam skall vara huvudman för verksamheten. Förslaget har tillstyrkts av det helt övervägande antalet remissinstanser, däribland Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet. Utredningens förslag ligger i linje med den uppfattning som statsmakterna sedan länge har hävdat i fråga om kommunalt ekonomiskt engagemang för att påverka enskilda industriföretags lokalisering. Kommunernas uppgift inom regionalpolitiken bör vara begränsad till att skapa goda allmänna betingelser för den industriella utvecklingen genom en förutseende planering och erforderliga samhällsinvesteringar. Härav följer att det är en viktig uppgift för de kommuner där industricentra kommer att förläggas att skapa goda yttre förutsättningar för verksamheten. Om verksamheten skall bli framgångsrik krävs ett fortlöpande intimt samarbete mellan de kommunala organen och ledningen för industricentra.

Svenska kommunförbundet har i detta sammanhang betonat vikten av att de berörda kommunerna får en så stor andel av bostadsbyggandet att bostäder kan ställas till förfogande för den personal som nyanställs i industricentra. I det förslag till regionalpolitiskt handlingsprogram (prop. 1972:111 bil. 1) som riksdagen tog ställning till förra året anförde jag att bostadsbyggandet inom skogslänen borde kunna vidgas för att möta uppkommande bostadsbyggnadsbehov. I första hand borde övervägas att öppna en möjlighet att öka bostadsbyggandet i dessa områden utan att ändra bostadsbyggnadsplanen. Med anledning härav vill jag till en början framhålla att detta för dagen inte torde vara något större problem. Vidare vill jag erinra om att jag i årets statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 13 s. 270) har föreslagit att projektreserven får tas i anspråk även för en sådan ökning av bostadsbyggandet som behövs för att främja den regionala utvecklingen eller sysselsättningen i skogslänen.

Uppbyggnaden av industricentra och rekryteringen av företag till anläggningarna kräver en organisationsform som gör det möjligt för ledningen att arbeta på ett självständigt och smidigt sätt. Utredningen har med denna utgångspunkt föreslagit att ett fristående förvaltningsorgan bildas med uppgift att förvalta samtliga industricenteranläggningar. Jag ansluter mig till utredningens förslag vilket huvudparten av remissinstanserna har tillstyrkt.

Enligt utredningens förslag skall förvaltningsorganet få formen av ett aktiebolag. Vid bedömningen av denna fråga vill jag fästa uppmärksamheten på att verksamheten har ren förvaltningskaraktär och inte skall drivas i vinstsyfte. Med hänsyn främst till dessa omständigheter finner jag det mer ändamålsenligt att förvaltningsorganet får formen av en stiftelse. Stiftelsen bör med hänsyn till omfattningen av den planerade verksamheten i det första skedet få ett statligt kapitaltillskott på 3 milj. kr. att

utgöra stiftelsens förmögenhet.

För stiftelsen bör gälla en av Kungl. Maj:t fastställd stadga. Stiftelsen bör lyda direkt under Kungl. Maj:t och ha till uppgift att planera, uppföra och förvalta industricenteranläggningar samt i övrigt verka för att skapa goda förutsättningar för verksamheten i anläggningarna. Vid fullgörandet av sina uppgifter bör stiftelsen utveckla ett nära samarbete med de statliga myndigheter som har uppgifter inom regionalpolitiken och med Statsföretag AB. Ledamöterna i styrelsen skall utses av Kungl. Maj:t. Bland ledamöterna bör finnas företrädare för arbetstagare och näringsliv. Jag ansluter mig vidare till utredningens förslag att ett lokalt samarbetsråd inrättas för varje enskilt industricentrum.

I samarbetsrådet bör representanter för stiftelsen, företagen och deras anställda kunna överlägga om utformningen och skötseln av anläggningarna. Eftersom förvaltningen av det enskilda industricentret kräver kontinuerliga kontakter med de kommunala organen på orten kan samarbetsrådet fylla en viktig uppgift också i dessa kontakter.

Jag förordar att stiftelsen lokaliseras till Skellefteå som väl fyller de krav som kan ställas för den verksamhet som stiftelsen skall utöva.

Vid sin bedömning av frågan om investeringskostnader och finansiering av industricenteranläggningarna har utredningen utgått från att de berörda kommunerna skall upplåta erforderlig industri- mark med tomträtt. Byggnadskostnaderna för fullt utbyggda industricenteranläggningar i Lycksele och Strömsund med vardera 300 arbetsplatser har utredningen beräknat preliminärt till 20 milj. kr. i 1972 års prisnivå. Vid en utbyggnad i två steg ökar kostnaden med 10–15 % enligt utredningen. Beräkningarna har i allmänhet inte mött några invändningar vid remissbehandlingen. Även jag finner utredningens kostnadsberäkningar vara väl ägnade att läggas till grund för det fortsatta projekteringsarbetet. Jag har ingen erinran mot att stiftelsen för uppförandet av anläggningarna utnyttjar mark som upplåts med tomträtt.

I anslutning till sin redovisning av de beräknade byggnadskostnaderna har utredningen framhållit att uppförandet av byggnaderna i industricentra kommer att beläggas med mervärdeskatt. Som SAF och Sveriges industriförbund har framhållit har detta problem generell räckvidd och jag anser därför att det inte bör behandlas i detta sammanhang.

Utredningen har baserat sitt förslag till finansiering av investeringarna på att hyran i industricentra bör ligga på en nivå som för företagets del gör alternativet med hyrda lokaler fördelaktigt jämfört med verksamhet bedriven i egna lokaler som uppförs med statligt lokaliseringssöd. Utredningen har vidare ansett det önskvärt att lägre hyror utgår under de tre första åren som verksamhet bedrivs i anläggningarna. För att hålla kapitalkostnadsandelen av hyran inom rimliga gränser har utredningen dessutom förutsatt en långfristig upplåning. Med dessa utgångspunkter föreslår utredningen att staten beviljar ett amorteringsfritt treårigt lån som förräntas efter en räntesats av 4 % och som på förfallodagen avlöses

av ett annuitetslån med 30 års löptid. Ränta på annuitetslånet föreslås utgå med 6 % per år och räntesatsen föreslås vara tioårsbunden. Slutligen föreslår utredningen att statligt lokaliseringsbidrag beviljas med 70 % av de totala byggnadskostnaderna. Vid byggnadskostnader på 20 milj. kr. för två fullt utbyggda industricentra skulle finansieringen sålunda ske genom ett statligt lokaliseringsbidrag på 14 milj. kr. och ett statligt annuitetslån på 3,5 milj. kr. Resterande belopp, 2,5 milj. kr., föreslås täckas av förvaltningsorganets egna medel. Vid en stegvis utbyggnad och investeringskostnader på 11,5 milj. kr. skulle lokaliseringsbidraget enligt utredningens beräkningar uppgå till 8 milj. kr. Det erforderliga statliga annuitetslånet skulle utgöra 1 milj. kr. och förvaltningsorganets egen kapitalinsats 2,5 milj. kr. Utredningens synpunkter på hyressättningen och finansieringen delas av det övervägande antalet remissinstanser.

Enligt min mening är det nödvändigt att industricentra kan erbjuda en hyresnivå som framstår som konkurrenskraftig i förhållande till de kostnader företagen kan räkna med vid uppförande av egna industrilokaler med statligt lokaliseringsstöd. Jag delar i detta avseende utredningens synpunkter. Jag finner däremot inte skäl föreligga att en speciellt låg hyra tas ut under de tre första verksamhetsåren. Lånefinansieringen bör helt kunna lösas med ett statligt annuitetslån med en löptid som motsvarar lokaliseringsslånens, dvs. 20 år. Annuitetslånet bör förräntas efter den räntesats, 7,5 %, som f. n. tillämpas för lokaliseringsslånen. Eftersom det här gäller ett annuitetslån måste räntesatsen vara bunden. En räntesats som är bunden under tioåriga intervaller av lånets löptid används vanligtvis för liknande lån vid fastighetsbelåning. Justering av räntesatsen bör kunna ske vid utgången av varje tioårsperiod av lånets löptid med beaktande av den förändring som kan ha skett under den senast förflutna perioden i fråga om räntevillkoren för långfristig fastighetsbelåning mot bästa säkerhet. För att i möjligaste mån hålla nere kapitalkostnaderna vid hyressättningen finner jag skäl tala för att för lånet beviljas räntefritt och anstånd lämnas med avbetalning under lånets tre första år.

Jag förordar vidare i enlighet med utredningens förslag att lokaliseringsbidrag utgår för byggnadsinvesteringarna. I det föregående har jag föreslagit att ett till 65 % förhöjt lokaliseringsbidrag skall kunna utgå i vissa fall vid sådana nyetableringar och utbyggnader i det inre stödområdet som är särskilt angelägna från samhällssynpunkt. Industricenterverksamheten ingår som ett viktigt led i ansträngningarna att stimulera den industriella utvecklingen i dessa delar av Norrlands inland. Jag föreslår därför att lokaliseringsbidrag skall kunna utgå med 65 % av de totala byggnadskostnaderna.

Vid utbyggnad av industricenteranläggningarna i ett första steg innebär vad jag nu har förordat att de beräknade byggnadskostnaderna, 11,5 milj. kr., täcks genom dels ett statligt lokaliseringsbidrag på 7,5 milj. kr., dels ett statligt annuitetslån på 1,5 milj. kr. Jag förutsätter att resterande belopp, 2,5 milj. kr., täcks ur stiftelseförmögenheten.

Vad jag nu har förordat innebär att de företag som etablerar sig i industricentra kan erbjudas förmånliga hyresvillkor. Dessutom kan företagen få regionalpolitiskt stöd i andra former. De särskilda hyresförmånerna i industricentra bör komma de enskilda företagen till godo endast så länge de driver egen verksamhet i industricentra. Detta bör beaktas vid utformningen av hyreskontrakten för lokaler i industricentra.

Vad jag nyss har anfört innebär att stiftelsen kommer att ha till huvuduppgift att planera, uppföra och förvalta industricentra. Utredningen framhåller att planeringen för ytterligare industricentra kan väntas utgöra en relativt betydande del av arbetsuppgifterna, medan de fastighetsförvaltande uppgifterna efter ett inledande uppbyggnadsskede torde kräva begränsade arbetsinsatser. Enligt utredningens mening bör hyresgästerna i industricentra inte rimligen belastas med kostnader för de regionalpolitiskt inriktade uppgifterna. Utredningen föreslår därför att ett årligt statligt bidrag skall utgå för att täcka denna del av a d m i n i s t r a t i o n s k o s t n a d e r n a. För ett första verksamhetsår beräknar utredningen kostnaderna till 350 000 kr. Jag har ingen erinran mot vad utredningen har anfört och förordar att administrationskostnaderna, sedan skäligen del av dessa har påförts industricenteranläggningarna, täcks genom årliga förvaltningskostnadsbidrag från staten. Jag kan också godta det av utredningen beräknade medelsbehovet, 350 000 kr., för det första verksamhetsåret.

4 Glesbygdsstöd och åtgärder i Vindelälvsområdet

4.1 Utredningsmaterial

I juni 1969 tillkallades efter Kungl. Maj:ts bemyndigande sakkunniga¹ för att inventera problemen i glesbygderna och föreslå åtgärder för att lösa dem. De sakkunniga, som antog benämningen glesbygdsutredningen, har avlämnat betänkandena (SOU 1972:13) Kommersiell service i glesbygder, (Ds In 1972:1) Utbildning i glesbygder, (Ds In 1972:6) Hälso- och sjukvård i glesbygder, (Ds In 1972:7) Kommunal social service i glesbygder (Ds In 1972:8) Sysselsättning i glesbygder samt (Ds In 1972:9) Kommunikationer i glesbygder. Dessutom har utredningen lämnat betänkandet (SOU 1972:56) Glesbygder och glesbygdspolitik, vari utgångspunkterna för utredningens arbete och en sammanfattning av dess förslag redovisas.

Remissyttranden över glesbygdsutredningens betänkande (Ds In 1972:8) Sysselsättning i glesbygder har avgetts av lantbruksstyrelsen, som bifogat yttranden från tolv lantbruksnämnder, skogsstyrelsen efter hörande av vissa skogsvårdsstyrelser, statens naturvårdsverk, kommerskollegium, AMS, länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vilka har bifogat yttranden från olika länsorgan, kommuner och företagareföreningar, företagareföreningarna i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, LO, som bifogat yttranden från Svenska kommunalarbetsförbundet, Svenska lantarbetsförbundet och Svenska skogsarbetareförbundet, LRF, SAF och Sveriges industriförbund gemensamt, SHIO samt Centerns kvinnoförbund.

Sysselsättningsfrågorna inom Vindelälvsområdet har beretts inom inrikesdepartementet i samverkan med övriga berörda departement.

Kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden har i juni 1972 avlämnat betänkandet (Ds Jo 1972:4) Vindelälvsområdet. Förslag till utvecklingsprogram för rekreativlivet. Betänkandet har remissbehandlats. Yttranden däröver har avgetts av berörda länsmyndigheter, turist- och naturvårdsorganisationer, ett antal intresseorganisationer, statliga myndigheter m. fl.

4.2 Beslut vid 1972 års riksdag

En sammanfattande redogörelse för det huvudsakliga innehållet i glesbygdsutredningens olika betänkanden samt resultatet av remissbehandlingen lämnas i prop. 1972:111 (bil. 1 s. 415–436). I anslutning härtil har i propositionen förordats vissa allmänna principer för utform-

¹ Landshövdingen Hans Gustafsson, ordförande, ledamöterna av riksdagen Frida Berglund, Bertil Jonasson, Carl-Wilhelm Lothigius och Bertil Öhqvist, f. d. ledamoten av riksdagens I kamm. Thore Sörlin, kansliråden Åke Fors och Olof Petersson samt direktören Lars Ägren.

ningen av glesbygdspolitiken (s. 482-483 och 529-533). Dessa allmänna principer innebär i sammanfattning följande.

Regionalpolitikens mål är att arbete och service skall vara tillgängliga inom räckhåll för alla människor. Om detta mål skall kunna nås, måste särskilda åtgärder vidtas i vissa glesst befolkade delar av landet.

Glesbygdsp Problemen är mest påträngande i skogslänens inre delar. Speciella stödåtgärder bör därför övervägas för dessa områden. Särskilda statsunderstödda glesbygdsinsatser bör emellertid koncentreras till skogslänens glesbygdskommuner. Glesbygdsutredningens definition av regional resp. lokal service bör i huvudsak vara riktpunkt för samhällsplaneringen liksom utredningens normer i fråga om restider för att nå sådan service.

Regionala centra kan väntas utvecklas så att de kan upprätthålla en god service i framtiden utan särskilda servicestödjande åtgärder. I enstaka fall kan särskilda åtgärder emellertid bli nödvändiga.

I kommuncentra i glesbygderna bör sysselsättningsmöjligheterna i viss utsträckning kunna förbättras genom regionalpolitiskt stöd. I en del fall torde det härutöver bli nödvändigt med särskilda åtgärder för att bereda lokalt bunden arbetskraft sysselsättning. Viss förbättring av serviceunderlaget i glesbygdskommuner uppnås genom insatser i form av bl. a. lokaliseringsstöd och sysselsättningsstöd. I vissa fall kan emellertid direkt servicestödjande åtgärder i framtiden bli nödvändiga, om nuvarande servicefunktioner skall kunna upprätthållas.

I en del kommuner kan kommuncentra ensamma inte svara för en service med rimlig åtkomlighet. Man får därför räkna med att upprätthålla även sekundära serviceorter. I princip bör dessa orter kunna erbjuda samma service som kommuncentra, men formerna måste anpassas till förhållandena i det enskilda fallet. Statligt glesbygdsstöd bör kunna avse även sådana sekundära servicecentra. För urvalet av sådana centra krävs fortsatt planering i samverkan mellan kommuner och länsstyrelser.

Tillgången på en skola, särskilt för de mindre barnen, inte alltför avlägsen från hemmet, är av stor betydelse för livet ute i bygderna. Från regionalpolitisk synpunkt är det önskvärt att så vitt möjligt undvika ytterligare skolindragningar i glesbygden. För den regionalpolitiska verksamheten har det visat sig vara värdefullt att även gymnasieskola finns inom räckhåll.

Samhället har ansvar för att medborgarna i landets olika delar har tillgång till tillfredsställande social och kommersiell service samt goda kommunikationer. I fråga om sysselsättningsproblemen i glesbygderna är erfarenheterna av den bedrivna försöksverksamheten med kommunal sysselsättningsplanering så goda att ytterligare vidgning av verksamheten på i huvudsak samma villkor som hittills bör komma till stånd.

Organisationen av glesbygdsverksamheten bör bygga på att kommunerna självständigt svarar för att tillfredsställande service upprätthålls i de olika kommundelarna. Länsstyrelserna bör biträda kommunerna i deras planeringsverksamhet när det gäller frågor av regionalpolitisk betydelse. Principen bör vara att de skall förfoga över eller vara mellanhand för det särskilda glesbygdstödet.

De här redovisade allmänna principerna för utformningen av glesbygdspolitikerna har godtagits av riksdagen (InU 1972:28, rskr 1972:347). I anslutning till behandlingen av prop. 1972:111 har riksdagen dessutom uttalat att förslagen om olika former av offentlig och enskild service bör utformas på ett sådant sätt att de innebär en rejäl garanti för att orter i glesbygden kommer att fortleva.

I fråga om hälso- och sjukvård och kommunal social service samt kommersiell service i glesbygd har förslag förelagts riksdagen i årets statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 7 och 12). Förslag till statliga åtgärder för att främja kommunikationerna bl. a. i glesbygderna kommer inom kort att anmälas av chefen för kommunikationsdepartementet. Glesbygdsutredningens förslag beträffande utbildning i glesbygder bereds inom utbildningsdepartementet.

I det följande behandlas glesbygdsutredningens förslag i övrigt, dvs. huvudsakligen förslag rörande sysselsättningsskapande åtgärder i glesbygderna. Övervägandena grundas härvid på de allmänna principer för glesbygdspolitikerna som 1972 års riksdag har beslutat.

4.3 Nuvarande ordning

De särskilda insatserna hittills för att förbättra sysselsättningsförhållandena i glesbygder har huvudsakligen gjorts inom ramen för statens och kommunernas generella åtgärder för att främja utvecklingen inom skilda samhällssektorer. Härvid tillämpas i vissa fall förmånligare regler för glesbygderna än för landet i övrigt.

Inom den regionalpolitiska stödverksamheten finns en särskild stödform, sysselsättningsstöd, som tillämpas endast i det inre stödområdet, som till största delen omfattar utpräglade glesbygdskommuner. Statligt regionalpolitiskt stöd i övrigt beviljas i regel efter generösare grunder i detta område än eljest. Det statliga stödet till det norrländska jordbruket är differentierat med hänsyn till olika produktionsförutsättningar m. m., varför stödet i allmänhet är mest förmånligt för glesbygderna. Beredskapsarbeten bedrivs i stor omfattning i glesbygdskommunerna. Statsbidraget bestäms därvid ofta till högre belopp än normalt. Industriella beredskapsarbeten sysselsatte år 1972 ca 600 personer i skogslänens inland.

Sedan några år har medel anvisats till särskilda stödåtgärder i glesbygder. Anslaget, som är ett reservationsanslag, är upptaget under elfte huvudtiteln (punkt D 2). Från anslaget betalas kostnader för försöksverksamhet i form av stöd till hemarbete i vissa glesbygder och för andra stödåtgärder m. m. som kan aktualiseras för att förbättra levnadsförhållandena för befolkningen i glesbygd. Också försöksverksamhet med kommunal sysselsättningsplanering finansieras från detta anslag.

4.4 Glesbygdsutredningen

Glesbygdsutredningen framhåller att ambitionen för samhällets sysselsättningspolitik i glesbygderna i princip bör stämma överens med de arbetsmarknadspolitiska mål som gäller för landet i övrigt. Alla som önskar arbete bör kunna erbjudas någon form av sysselsättning, avpassad till den arbetsökandes behov och förutsättningar. Sysselsättningsfrågorna bör inte avse endast den äldre ortsbundna arbetskraften utan hela den lokalt bosatta befolkningen i yrkesverksam ålder. Sysselsättningsåtgärderna måste kunna lätt anpassas efter ändrade behov och förutsättningar. De bör inriktas på i första hand att förbättra förutsättningarna för det befintliga näringslivet. I vissa områden bör industriell verksamhet för den ortsbundna arbetskraften etableras på samhälleligt initiativ.

För att mildra omställningsproblemen för befolkningen i glesbygderna är det enligt utredningens mening väsentligt att dämpa takten i sysselsättnings- och befolkningsminskningen också i områden där vikande utveckling på längre sikt kan behöva accepteras. Den regionalpolitiska stödverksamheten kan ha stor betydelse härvidlag och en fortsatt sådan verksamhet är därför angelägen också i glesbygdsområden. Även andra åtgärder behövs.

De sysselsättningsskapande åtgärder som utredningen diskuterar syftar till att komplettera de insatser som görs inom ramen för den tillväxtfrämjande regionalpolitiken. Åtgärderna har i princip en kortsiktigare karaktär och ger goda möjligheter till anpassning efter ändrade förhållanden. Förslagen avser att underlätta fortsatt drift av redan befintliga verksamheter eller i vissa fall tillskapa nya verksamheter bland lokalt bosatt befolkning.

Utgångspunkten för glesbygdsutredningens diskussion om olika vägar att främja sysselsättningen i glesbygderna har varit att i första hand det enskilda näringslivets utveckling bör främjas.

Jordbruket spelar fortfarande stor roll för sysselsättningen i glesbygdsområdena framhåller utredningen. I anslutning härtill fäster utredningen uppmärksamheten på bl. a. att många mindre jordbruk f. n. inte kan få statligt finansieringsstöd genom lantbruksnämnderna. Också på dessa jordbruk kan emellertid vissa mindre investeringar vara nödvändiga för att driften skall kunna hållas i gång och försörjningsmöjligheterna förbättras. Sådana investeringar föreslås kunna utföras som beredskapsarbete eller bli föremål för kommunalt organiserade sysselsättningsinsatser. Utredningen framhåller vikten av att stödet till investeringarna ges en sådan utformning att det inte motverkar jordbrukets rationalisering. I fråga om glesbygdsjordbrukarnas behov av kompletterande sysselsättning och inkomst pekar utredningen bl. a. på de möjligheter som insatser inom landskapsvården och bygdeturismen ger.

Även om industrins andel av den totala sysselsättningen i glesbygdsområden i allmänhet inte når upp till mer än hälften av motsvarande andel för landet som helhet, spelar den enligt utredningen ändå en betydande roll för glesbygdens arbetsmarknad. Inte minst gäller detta de små företagenheterna som dominerar i dessa områden. Utöver den betydelse sådana företag har för sysselsättningen, fyller de ofta en

viktig lokal servicefunktion. Samtidigt har koncentrationstendenserna inom industrin och en till följd av befolkningsuttunningen krympande lokal marknad gjort det svårt för många företag att fortsätta sin verksamhet.

De instrument samhället förfogar över för att hjälpa företagen att lösa problem som hänger samman med deras marknadsföring, produktutveckling, produktion, administration m. m. är mindre väl utvecklade. Ytterligare samhällsinsatser av sådant slag, bl. a. genom företagareföreningarnas försorg, skulle enligt utredningens mening kunna hjälpa mindre företag i glesbygdsområdena att fortsätta sin verksamhet.

Företagareföreningarna lämnar f. n. råd och service till mindre företag. Principen är att föreningarna skall debitera företagen kostnaderna för sina insatser. Utredningen godtar denna princip. För de företag det här är fråga om medför detta emellertid att man i många fall inte utnyttjar företagareföreningarnas tjänster. Glesbygdsutredningen anser därför att företagareföreningarna i skogslänen bör få ökade möjligheter till kostnadsfri eller i det närmaste kostnadsfri service och rådgivning till enskilda mindre företag. Företagareföreningarnas möjligheter att bedriva en uppsökande verksamhet skulle på detta sätt kunna förbättras. De utökade insatserna bör även avse en förbättring av företagets kontakter i olika avseenden. Företagareföreningarna bör sålunda stimulera företagen till samverkan för att lösa gemensamma problem, hjälpa enskilda företag att utnyttja resurser utanför företaget, bistå företagen med deras marknadskontakter m. m.

En förbättrad företagservice av detta slag skulle enligt utredningen utgöra ett viktigt komplement till det statliga finansiella stödet till småindustrin och underlätta för företagen att utnyttja sådant stöd. Utredningen förordar att statens bidrag till företagareföreningarna i skogslänen höjs med 500 000 kr. per år för var och en av föreningarna i de fyra nordligaste länen och med 300 000 kr. per år för var och en av föreningarna i de övriga skogslänen. Verksamheten bör bedrivas som försöksverksamhet under förslagsvis fem år.

Utredningen hävdar att försöksverksamheten med h e m a r b e t e har visat att det finns möjligheter att bereda den lokalt bundna arbetskraften sysselsättning till relativt låga kostnader per arbetstillfälle. En fortsatt försöksverksamhet efter i huvudsak samma riktlinjer som hittills förordas därför. Inom denna verksamhet bör det vara möjligt att även i fortsättningen bistå vissa småföretag och hemslöjdare, som inte kan komma i fråga för de stödformer som står den mindre industrin till buds. Stöd i form av hemarbete bör avse främst befintliga småföretag, men i vissa fall bör också nyetablering kunna stödjas. Stödets storlek bör som hittills knytas till den lönesumma som företaget betalar ut.

Det svåraste problemet när det gäller den fortsatta hemarbetsverksamheten torde vara att anskaffa arbetsobjekt. Företagen anser sannolikt att utläggning av legoarbeten är administrativt besvärlig även om de kompenseras för ökade kostnader. Även för hemarbetsverksamheten fordras ofta viss arbetsledning, om den skall fungera väl. Ansvaret härför åvilar i

första hand de utläggande företagen, men enligt utredningens mening bör företagareföreningarna kunna medverka genom att delta i organiserandet av tillsyns- eller ledningsverksamhet. I de fall hemarbetsverksamheten får större omfattning kan det visa sig lämpligt att lokalt inrätta ett särskilt organ som kan bistå med vissa ledningsfunktioner.

Försöksverksamheten har ofta organiserats så att flera hemarbetare har samlats i en särskild lokal där arbetet har utförts. Löntagarorganisationerna har krävt att arbetsgivaransvaret i sådana fall skall vara detsamma som gäller för industrin i övrigt. Hittills har det företag som svarat för tillverkningsobjekten också haft arbetsgivaransvaret. Utredningen anser att detta system bör gälla även i fortsättningen.

Det har i försöksverksamheten visat sig vara svårt att uppnå tillfredsställande löner för vissa typer av hemarbete. Flertalet av de i försöksverksamheten engagerade anser att denna fråga inte kan få en generell lösning. Utredningen delar uppfattningen att den enskilde hemarbetaren själv bör få avgöra sina arbetstider och sin arbetstakt och sålunda påverka sin lön. Den flexibilitet i arbetet detta ger är värdefull. Den lämpligaste löneformen för hemarbete är därför prestationslön. Arbetena bör prissättas enligt gällande branschavtal.

Utredningen anser det inte realistiskt att räkna med att alla sysselsättningsproblem i glesbygderna skall kunna lösas genom att det enskilda näringslivets utveckling stimuleras. Som komplement härtill kommer även i framtiden insatser i form av allmänna arbeten att behövas.

Av de olika arbetsmarknadspolitiska instrument som används för att möta sysselsättningsproblemen i glesbygdsområdena är **b e r e d s k a p s - a r b e t e n a** det viktigaste. Dessa har hittills i stor utsträckning varit inriktade på anläggningsarbeten av olika slag. Den starka inriktningen av beredskapsarbetena på anläggningsarbeten har emellertid medfört att urvalet av arbetsuppgifter anpassade till de arbetssökandes ålder, yrkeskunskaper och kön begränsas. Som ett försök att motverka beredskapsarbetenas ensidiga inriktning får man se de senaste årens expansion av skogs- och naturvårdsarbeten liksom den ökade inriktningen på s. k. industriella beredskapsarbeten samt beredskapsarbeten inom kontor och förvaltning (arkivarbeten). Även beredskapsarbeten inom värdyrken har prövats. Utredningen anser det viktigt att denna satsning på mera differentierade objekt fortsätter.

Efter beslut av Kungl. Maj:t påbörjade utredningen år 1971 en **f ö r s ö k s v e r k s a m h e t m e d k o m m u n a l a s y s s e l s ä t t n i n g s i n s a t s e r** i Älvdalens och Bergs kommuner samt kommunerna i Åsele kommunblock. Syftet med försöksverksamheten har varit att undersöka i vilken utsträckning det är möjligt att genom inventering, förberedelse och tidsplanering på kommunal nivå av lokalt tillgängliga arbetsuppgifter öka sysselsättningen för den lokalt bundna arbetskraften. Utredningen har också velat klarlägga vilka sysselsättningseffekter som utanför lokaliseringspolitikens ram skulle kunna åstadkommas genom olika åtgärder för att underlätta verksamheten inom befintliga småföretag m. m.

Inventeringsarbetet har utförts av kommunerna i samarbete med glesbygdsutredningen och resp. länsarbetsnämnd. Inventeringen av arbetskraftstillgångarna har påvisat behov av ytterligare arbetstillfällen i de berörda kommunerna. Inventeringen av arbetsobjekt har visat att ett betydande antal sysselsättningsobjekt kan skaffas fram. Som exempel härpå nämns jordningsställande av rågångar, vandringsleder och uthyrningsstugor, upprustning av kulturhistoriska byggnader samt skogsvårdande åtgärder. Kostnaderna för att genomföra de föreslagna projekten i sin helhet har beräknats till ca 100 milj. kr.

Utredningen erinrar om att Kungl. Maj:t, sedan inventeringsarbetet hade genomförts, i januari 1972 medgav att statsbidrag fick utgå till försökskommunerna för att praktiskt pröva de föreslagna åtgärderna. Statsbidraget knöts helt till lönekostnaderna som ersattes till 100 %. Objekt som utgör en del av normal kommunal verksamhet och för vilka statsbidrag utgår i annan ordning fick inte tas med i försöksverksamheten. Försöksverksamheten har enligt Kungl. Maj:ts medgivande utvidgats under sommaren 1972 till ytterligare tre kommuner, nämligen Sorsele, Jokkmokk och Pajala.

Utredningen finner det motiverat att fortsätta försöksverksamheten och att utvidga den till att omfatta alla glesbygdskommuner i det inre stödområdet. Verksamheten bör omfatta en relativt lång tidsperiod, förslagsvis fem år. I en fortsatt försöksverksamhet bör kommunerna inte få bidrag för det inventerings- och planeringsarbete som ingår i verksamheten. Kostnaderna härför bör kunna bestridas av kommunerna själva. Statens bidrag bör knytas till utförandet av de framtagna arbetsobjekten.

En del av de arbeten som har kommit fram vid inventeringarna har varit av den arten att de lämpligen kan utföras som beredskapsarbeten. Samtidigt har det emellertid kommit fram en rad mindre objekt som var för sig har begränsad sysselsättningseffekt men som tillsammans kan ha en inte oväsentlig betydelse. Samordningen av dessa arbeten och detaljplanläggningen av dem kräver ingående kunskaper om de lokala förhållandena, varför arbetena enligt utredningen bör administreras av kommunerna.

Kommunerna bör få frihet att arbeta inom årliga medelsramar, även om deras val av objekt måste göras med hänsyn till insatserna av övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Utredningen anser att det inom relativt begränsade kostnadsramar, omkring 1 milj. kr. per kommun (kommunblock) och år, kan tillskapas värdefulla arbetstillfällen.

Utredningen finner det naturligt att som hittills knyta statsbidraget till lönekostnaderna. F. n. täcks lönekostnaden för den unlitade arbetskraften helt, vilket bör gälla även i en fortsatt försöksverksamhet. Från de bidragsberättigade verksamheterna bör även fortsättningsvis undantas sådana objekt som ingår i den normala kommunala verksamheten. Inte heller när statsbidrag utgår i annan ordning bör det nu aktuella stödet komma i fråga.

På vissa håll i skogslänen har AMS under senare år etablerat s. k. industriella beredskapsarbeten i sysselsättningsskapen-

de syfte. Enligt utredningen gäller det områden där det regionalpolitiska stödet inte har lockat fram tillräckligt många initiativ från den privata industrins sida.

Enligt glesbygdsutredningen är etablering av verkstäder, ägda av samhället, det enda sättet att tillgodose behovet av industriell sysselsättning i vissa områden. Tillskapandet av sådana verkstäder är enligt utredningen en angelägen uppgift för samhället. Olika drift- och ägandeformer kan övervägas för sådana verkstäder. Frågan om utformningen av ett system med samhällsägda verkstäder av ifrågavarande slag bör bli föremål för särskild utredning, som bör omfatta även frågan om den fortsatta driften av de industriella beredskapsarbeten som redan har etablerats i glesbygdsområdena.

Glesbygdsutredningen har beräknat behovet av verkstäder i det inre stödområdet till mellan 10 och 15 utöver de industriella beredskapsarbeten som f. n. bedrivs. Om behoven skall kunna tillgodoses torde varje verkstad behöva dimensioneras för åtminstone några tiotal anställda.

Glesbygdsutredningen har översiktligt beräknat medelsbehovet för de förslag till sysselsättningskapande åtgärder som utredningen har lagt fram. Medel för särskilda stödåtgärder i glesbygden bör enligt utredningen anvisas för stöd dels till vissa mindre hantverks- och industriföretag, dels till utläggning av hemarbete, dels till kommunalt organiserade sysselsättningsfrämjande insatser.

Stödet till mindre industriföretag och till utläggning av hemarbete skall enligt utredningsförslaget administreras av företagareföreningarna som skall tilldelas ramar härför av Kungl. Maj:t. Medlen skall betalas ut av kommerskollegium, som också skall utöva tillsyn över verksamheten. Inom ramen för glesbygdssstödet bör företagareföreningarna även i särskild ordning kunna ansöka om bidrag för marknadsförings- och produktutvecklingsinsatser för produkter som är lämpliga att tillverka som hemarbete. När den av företagareföreningarna administrerade verksamheten har byggts ut i full utsträckning beräknar utredningen att medelsbehovet för denna del av glesbygdssstödet kan komma att årligen uppgå till 10 milj. kr.

För kommunalt organiserade sysselsättningsfrämjande insatser har utredningen föreslagit en utvidgning av försöksverksamheten till att omfatta alla kommuner i inre stödområdet och angett en kostnadsram om ca 1 milj. kr. per kommun och år. Det årliga medelsbehovet för dessa insatser beräknar utredningen till ca 30 milj. kr. Utredningen föreslår att medlen fördelas på länsramar. Inom länen fördelas medlen på ramar för de berörda kommunerna. AMS bör betala ut medlen och utöva tillsyn över verksamheten.

Utredningens förslag att företagareföreningarna i skogslänen skall få ökade möjligheter att avgiftsfritt eller till begränsad avgift bistå den mindre företagsamheten med service- och rådgivningsverksamhet beräknas medföra en höjning av statens årliga bidrag till föreningarna med tillsammans 2,9 milj. kr.

Utredningen har överslagsmässigt försökt beräkna den sysselsättnings-

effekt som de förordade insatserna kan få. Effekten av den del av glesbygdssstödet som föreslås bli administrerat av företagareföreningarna har mot bakgrund av hittillsvarande erfarenheter bedömts komma att motsvara ca 1 500 helårsarbetare vid fullt utbyggd verksamhet. Anslagen till kommunalt organiserade sysselsättningsinsatser torde enligt utredningen kunna ge en effekt motsvarande 600–800 helårsarbetande. I båda dessa fall torde emellertid en betydande del av de sysselsatta efterfråga endast delårs- eller deltidsarbete, varför antalet berörda personer kan bli avsevärt större.

4.5 Remissyttrandena

Remissinstanserna delar i allmänhet utredningens bedömning av behovet av sysselsättningsstödjande åtgärder i glesbygden och ser positivt på utredningens förslag till åtgärder. Ett antal remissinstanser, däribland *Svenska landstingsförbundet* och *några länsstyrelser*, betonar att åtgärder av den typ utredningen föreslår är nödvändiga som komplement till regionalpolitiken.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhåller att glesbygdspolitikerna aktivt kan medverka till att lösa sysselsättningsproblem av mer lokal karaktär eller sådana som hänger samman med ensidig näringsstruktur eller sned könsfördelning bland de förvärvsarbetande och som inte har kunnat lösas inom ramen för lokaliseringpolitiken. Länsstyrelsen anser det väsentligt att hänsyn tas till möjligheterna till arbetspendling vid inventering av arbetskraft och sysselsättningsobjekt. Enligt *LO* hör de glesbygdspolitiska sysselsättningsåtgärderna ha en klar socialpolitisk karaktär. Även en förbättring av kommunikationerna kan vara ett effektivt sätt att öka sysselsättningsgraden för den lokalt bundna arbetskraften. Åtgärder för att förbättra pendlingsmöjligheterna i glesbygderna bör vidtas. *SAF* och *Sveriges industriförbund* anser att man för att främja sysselsättningen för befolkningen i glesbygderna bör vidta åtgärder främst inom ramen för den gängse regional- och arbetsmarknadspolitikerna. I första hand bör de rörlighetsfrämjande arbetsmarknadspolitiska medlen utnyttjas.

Förslaget om stöd till smärre investeringar på mindre jordbruk genom beredskapsarbeten och kommunala sysselsättningsinsatser tillstyrks av bl. a. *skogsstyrelsen*, som pekar på att förslaget innebär en betydande vidgning av gällande stödformer. *Lantbruksstyrelsen* vill inte motsätta sig att det föreslagna stödet införs. För att samordningsproblemen skall minskas bör stödet dock begränsas till att gälla endast områden där stöd enligt rationaliseringskungörelsen normalt inte kan utgå. Det är vidare synnerligen angeläget att det föreslagna stödet inte utformas så att det blir förmånligare än det stöd som ges på jordbrukspolitiska grunder. *LRF* samt *länsstyrelserna i Kopparbergs* och *Kronobergs län* biträder förslaget. Den senare myndigheten förordar att ombyggnadsarbeten på jordbrukets ekonomibygnader får utföras som beredskapsarbeten även under sommarhalvåret.

Åtskilliga remissinstanser ansluter sig till utredningens syn på de

mindre industriföretagens förutsättningar och problem. Hit hör *SAF* och *Sveriges industriförbund*, som betonar bl. a. att avlägset belägna små företag har speciella problem när det gäller att ta till vara de fördelar som förknippas med denna företagsform. Kraven på en smidig anpassning till ändrade förutsättningar kan sålunda vara svåra att tillgodose, bl. a. till följd av att kontakterna med marknaden kräver speciella insatser.

Utredningens förslag om stöd till rådgivnings- och serviceverksamhet tillstyrks i huvudsak av en stor majoritet remissinstanser. Flera remissinstanser framhåller att företagareföreningarnas insatser för småföretagen är av stort värde. *Kommerskollegium* tar upp frågan om kostnaderna för en intensifierad rådgivningsverksamhet. Kollegiet anser dessa vara höga mot bakgrund av företagareföreningarnas nuvarande ekonomiska resurser. I stället för att först bygga upp en organisation anser kollegiet att man till att börja med bör bilda sig en uppfattning om behovet av rådgivning och sedan anpassa organisationen därefter. Resurser för rådgivning bör dock successivt byggas upp så att de akuta behov som kommer fram under kartläggningens gång kan tillgodoses.

SAF och *Sveriges industriförbund* menar att det är viktigt att hålla fast vid principen att företagareföreningarna skall uppbära ersättning för sina kostnader för den rådgivning och service de lämnar företagen. Med hänsyn till de speciella problem som företagen i skogslänens glesbygder ställs inför och det starka samhällsintresset av att sysselsättningen vid dessa företag kan bibehållas, i varje fall under en övergångstid, kan organisationerna emellertid ansluta sig till tanken att företagareföreningarna i vissa fall skall kunna ge råd och service kostnadsfritt eller till reducerad taxa. Till skillnad från vad utredningen har föreslagit bör emellertid företagareföreningarna inte få generellt ökade administrationsanslag från staten för denna verksamhet. De statliga bidragen bör i stället bestämmas med hänsyn till de faktiska kostnaderna för verksamheten. Det är vidare av betydelse att företagareföreningarnas befogenheter att lämna subventionerad rådgivning avgränsas på ett entydigt sätt såväl geografiskt som innehållsmässigt.

Utredningens förslag om fortsatt försöksverksamhet med stöd till hemarbete i glesbygder har i stort sett bemötts positivt vid remissbehandlingen. Flera remissinstanser, bl. a. *kommerskollegium*, delar utredningens åsikt att stödet inte heller fortsättningsvis bör bindas till hemarbete i mera strikt bemärkelse utan skall kunna utgå även till småföretag. Kollegiet är emellertid tveksamt till om man bör stödja nyetableringar av företag. Enligt kollegiet är behovet av finansieringsstöd för sådant ändamål redan tillgodosett. *SHIO* anser däremot att stödet bör kunna utgå till både befintliga småföretag och nyetablerade företag som inte kan komma i fråga för andra stödformer.

Länsstyrelsen i Norrbottens län vill gå längre än utredningen och erinrar om sitt förslag i länsprogram 1970 om "hemindustriell" verksamhet. Enligt detta förslag flyttas lämpliga arbetsuppgifter och industriella rutiner från industrilokalen till hemmet eller en något större hyarbets-

plats. Genomförs länsstyrelsens förslag, krävs en radikal förändring i den hittillsvarande verksamhetens ekonomiska ramar och organisatoriska uppläggning.

LO intar en reserverad attityd till fortsatt hemarbetsverksamhet. Den bör i varje fall vara temporär och ansvaret för administrationen av verksamheten bör flyttas över från företagareföreningarna till länsarbetsnämnderna, som normalt har ansvaret för sysselsättningen. Det är nödvändigt att man undviker en uppsplittring av ansvaret för sysselsättningen på flera organ. Därtill kommer att den fackliga rörelsen inte har odelat positiva erfarenheter av företagareföreningarnas hittillsvarande befattning med hemarbetsverksamheten. LO framhåller vidare att det bör utredas om inte hemarbetsverksamheten i framtiden kan kombineras med de av utredningen föreslagna samhällsägda verkstäderna.

Svårigheterna att skaffa arbetsobjekt för hemarbete behandlas av flera remissinstanser. Till dessa hör *SAF* och *Sveriges industriförbund*, som pekar på att svårigheter föreligger även beträffande administration och arbetsledning samt beträffande produktionstekniska detaljer, eftersom de komponenter som läggs ut på underleverantörer tenderar att bli mer och mer tekniskt komplicerade.

Remissinstanserna delar över lag utredningens åsikt att arbetsgivaransvaret bör ligga hos de företag som tillhandahåller arbetsuppgifterna. Flera stöder emellertid tanken att samhället i någon form bör kunna gå in och ta detta ansvar i vissa fall. *SAF* och *Sveriges industriförbund* anser däremot att det inte finns anledning att frånga de principer för arbetsgivaransvarets fördelning som redan har etablerats i rättspraxis. Frågan om lönevillkor m. m. behandlas av bl. a. LO, som betonar att de företag som lägger ut arbete bör betala lön enligt gällande kollektivavtal samt uppfylla övriga i avtalen gällande förpliktelser. Det är speciellt viktigt att ansvarsförhållandena i fråga om arbetarskyddsfrågor och skyldigheter att teckna olika slag av försäkringar är klarlagda.

En rad remissinstanser delar utredningens syn på det fortsatta behovet av beredskapsarbeten som komplement till arbetstillfällena inom näringslivet och behovet av mindre kostnadskrävande och mer differentierade objekt. *Svenska kommunförbundet* framhåller i likhet med utredningen att den hittills vanligaste formen av beredskapsarbeten, nämligen anläggningsarbeten, inte är den lämpligaste formen för att sysselsätta den arbetskraft det här gäller. Tidigareläggning av kommunala investeringar och andra sysselsättningsskapande åtgärder har inneburit att kommunernas driftkostnader har stigit så att det ekonomiska utrymme för nya investeringar är mycket begränsat. Beredskapsarbeten inom den kommunala sektorn torde därför i fortsättningen mera få inriktas på arbeten avseende underhåll och drift än på nya investeringar. *Svenska landstingsförbundet* anser, mot bakgrund av bl. a. kvinnornas särskilda problem på arbetsmarknaden i dessa delar av landet, att utredningen mera ingående borde ha behandlat frågan om hur beredskapsarbetena ytterligare kan differentieras. Möjligheterna till ökat utrymme för beredskapsarbeten inom värdyrkena bör undersökas. Denna uppfattning delas

av *LRF*, som ser det som en brist att utredningen diskuterar endast industri och andra tillverknings- och anläggningsarbeten som sysselsättningsobjekt i glesbygderna, medan hela den administrativa sidan har förbigåtts.

Utredningens förslag om utvidgade kommunala sysselsättningsinsatser tillstyrks i huvudsak av en stor majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan.

Organisationen av verksamheten behandlas i en rad yttranden. *LO* anser att råd om planeringsarbetets bedrivande bör ges av länsmyndigheterna. Detta kan ske genom planeringsdirektiv utfärdade av länsstyrelsen samt genom ett fortlöpande samarbete med planeringsansvariga i kommuner och länsstyrelse. Enligt *SAF* och *Sveriges industriförbund* bör den kommunala sysselsättningsplaneringen syfta endast till att systematiskt ta fram arbeten som kan bedrivas som beredskapsarbeten i AMS' regi. De statsmedel som erfordras för arbetena bör på vanligt sätt bestridas över AMS' budget. Det synes föga ändamålsenligt att, vid sidan av den befintliga organisationen för beredskapsarbeten, bygga upp ytterligare en organisation och konkurrerande stödformer med ungefär samma syfte. Organisationerna understryker att syftet med sysselsättningsplaneringen bör vara att skaffa fram meningsfulla arbeten, om möjligt av mera varaktig natur, medan arbeten av rent artificiell karaktär bör undvikas. *LRF* understryker att det vid planeringen är väsentligt att lokalkännedom utnyttjas. Nuvarande storkommuner torde behöva delas upp i mindre planeringsområden, eftersom de kommunala tjänstemännen inte kan förutsättas ha tillräcklig lokalkännedom inom storkommunerna.

Utredningens förslag beträffande finansieringen av verksamheten vinner anslutning av flertalet remissinstanser som har yttrat sig i frågan. *Svenska kommunförbundet* betonar att det är nödvändigt att berörda kommuner i så liten utsträckning som möjligt belastas med direkta kostnader för verksamheten. De kommuner det här gäller har i regel en utdebitering som överstiger medelutdebiteringen i landet. En fortgående minskning av invånarantalet påverkar skatteunderlaget negativt, medan möjligheterna att minska de kommunala serviceinsatserna är begränsade. Kommunernas ekonomiska situation blir därför alltmer bekymmersam. Det ökade antal arbetstillfällen som blir ett resultat av den föreslagna verksamheten leder inte heller till någon ökning av skatteunderlaget, eftersom samtliga berörda kommuner har tillskott från staten av skatteunderlag. Med hänsyn till den betydelse de föreslagna åtgärderna kan få för kommuninvånarna – inte minst i socialt hänseende – vill förbundet dock inte motsätta sig den föreslagna kostnadsfördelningen. Enligt *LO* behöver kommunerna både ekonomiskt och tekniskt stöd för att klara den omfattande planering som de förutsätts genomföra. *LO* förordar därför att statsbidrag inom ramen för glesbygdssstödet utgår till kommunernas sysselsättningsplanering. Även *länsstyrelserna i Stockholms* och *Kalmar län* anser att det kan bli nödvändigt med statliga bidrag inte bara till lönekostnaderna utan även till kommunernas inventerings-, planerings- och administrationskostnader.

Förslaget om en utredning om utformningen av ett system med samhällsägda verkstäder tillstyrks eller lämnas utan erinran av en rad remissinstanser. *AMS* anser den utveckling som har påbörjats genom att mera fasta industrianläggningar för industriella beredskapsarbeten har etablerats i vissa orter i Norrlands inland som mycket betydelsefull. Styrelsen har inget att erinra mot utredningens förslag att frågan om drift- och ägandeformerna för detta slag av verkstäder blir föremål för särskild utredning. Enligt styrelsen är det dock viktigt att de sysselsättningspolitiska insatserna på detta område kan samordnas med övriga arbetsmarknadspolitiska och lokaliseringspolitiska insatser i det inre stödområdet. *LO* anser förslaget särskilt väsentligt och viktigt mot bakgrund av att de skyddade verkstäderna i glesbygderna i dag tenderar att få den funktion som de samhällsägda verkstäderna föreslås fylla. Om ingen åtgärd vidtas för att möta denna utveckling, riskerar de grupper för vilka de skyddade verkstäderna egentligen har varit avsedda att bli utestängda från denna form av arbete.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län ifrågasätter lämpligheten av att bygga upp ett system med samhällsägda verkstäder för fysiskt och psykiskt handikappade och ett annat system för människor som av andra skäl – t. ex. ålder, lokalbundenhet etc. – är handikappade på arbetsmarknaden. Länsstyrelsen har inget att erinra emot att en särskild utredning tillsätts för ändamålet.

SAF och *Sveriges industriförbund* motsätter sig en utvidgning av verksamheten med industriella beredskapsarbeten genom etablering av ytterligare statsägda verkstäder med samma syfte, i varje fall tills erfarenheterna från de redan etablerade verkstäderna noggrant har klarlagts. En verksamhet, som bedrivs utan att sedvanliga kostnadsaspekter behöver anläggas på den, är särskilt betänklig från konkurrenssynpunkt och kan få mycket allvarliga verkningar på strukturen av den industri som redan är verksam i området.

Konkurrensaspekten berörs också av flera andra remissinstanser, däribland *kommerskollegium* som understryker att denna aspekt måste beaktas vid en kommande utredning. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* hävdar att de regionalpolitiska skälen för lokalisering till länet i de allra flesta fall bör tillmätas större vikt än eventuella konkurrens effekter.

4.6 Åtgärder i Vindelälvsområdet

4.6.1 Bakgrund

I enlighet med riksdagens begäran (InU 1972:7, rskr 188) har en arbetsgrupp inom Kungl. Maj:ts kansli berett frågor om sysselsättningsförhållanden m. m. i Vindelälvsområdet. Riksdagens ställningstagande grundade sig på allmänna beredningsutskottets uttalande år 1967 (ABU 1967:55) enligt vilket en utbyggnad av Vindelälven med hänsyn till det material som då förelåg inte ansågs böra komma till stånd. Under hänvis-

ning till att Vindelälvens bevarande kunde betraktas som en riksangelägenhet framhöll utskottet vidare att bestående lokaliseringspolitiska åtgärder borde vidtas.

I arbetsgruppen har ingått representanter för kommunikations-, finans-, jordbruks-, inrikes- och industridepartementen. Gruppen har samarbetat med och fått synpunkter och förslag från länsmyndigheter, kommuner, arbetsmarknadsorgan och andra berörda. Ett omfattande utredningsmaterial i form av bl. a. länsprogram, kommunala och statliga utredningar samt ett flertal framställningar i skilda frågor har utgjort grundmaterial för gruppens arbete.

I riksdagens uttalande har någon avgränsning av Vindelälvsområdet inte gjorts. Området innefattar i den redogörelse som här skall lämnas följande kommuner och kommunblock, nämligen Arjeplog och Arvidsjaur i Norrbottens län samt Sorsele, Storuman, Malå-Norsjö, Lycksele, Vindeln och Vännäs i Västerbottens län. Denna ganska vida geografiska definition av Vindelälvsområdet bör ses mot bakgrund av att rekryteringen av arbetskraft för en utbyggnad av Vindelälven inte skulle ha berört enbart de kommuner (kommunblock) som gränsar till älven utan även kommuner i älvens närhet. Vid de överläggningar som har ägt rum med berörda kommuner och länsmyndigheter har detta bekräftats. Avgränsningen överensstämmer även med den som kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden har valt i sitt betänkande (Ds Jo 1972:4) Vindelälvsområdet. Förslag till utvecklingsprogram för rekreationslivet.

4.6.2 Befolkningsutveckling m. m.

Vindelälvsområdet innefattar enligt den här gjorda avgränsningen åtta kommuner och kommunblock samt berör två län. Ytmässigt omfattar området 47 000 km², vilket motsvarar drygt 10 % av Sveriges yta. Folkmängden understiger 1 % av totalbefolkningen i riket.

Befolkningsutvecklingen i området visar fram till 1960-talets början en uppåtgående trend som därefter har förbytts i en successiv befolkningsminskning. Totalbefolkningen uppgick till ca 84 000 personer år 1960 att jämföra med ca 71 000 år 1970 och ca 70 000 vid ingången av år 1973. I jämförelse med åldersfördelningen i landet som helhet hade Vindelälvsområdet år 1970 en större andel barn (0–14 år) och en lägre andel äldre personer (65– år). Skillnaderna är inte stora men anmärkningsvärda, eftersom det rör sig om en s. k. avfolkningsbygd. Enligt länsstyrelsernas prognoser kan en fortsatt befolkningsminskning emotes.

De skilda kommunernas (kommunblockens) folk mängd åren 1950, 1960, 1970 och 1972 samt den av länsstyrelserna i länsprogram 1970 prognostiserade utvecklingen fram till år 1980 framgår av tabell 4.

Tabell 4. Befolkningsutvecklingen åren 1950–1972 samt prognos för år 1980

Kommun Kommunblock	1950 (31/12)	1960 (1/11)	1970 (31/12)	1972 (31/12)	Länsstyrelsernas prognos för 1980
Arjeplog	5 340	5 559	4 435	4 413	2 941
Arvidsjaur	11 125	10 303	8 400	8 299	5 185
Sorsele	6 129	5 711	4 316	4 216	3 590
Storuman	9 182	10 424	8 768	8 439	6 430
Malå-Norsjö	12 717	12 800	10 892	10 631	9 360
Lycksele	15 079	16 613	14 619	14 645	13 710
Vindeln	10 085	9 845	7 619	7 315	6 710
Vännäs	13 292	13 463	12 034	11 800	10 060
Summa	82 949	84 718	71 083	69 758	57 986

Källor: FoB 1950, 1960; SOS SCB "Folkmängden den 31.12.1970 och 1972"; Länsprogram 1970 för Västerbottens och Norrbottens län.

Befolkningsutvecklingen i Vindelälvsområdet ansluter sig i stort sett till den för de två berörda länen som helhet. Liksom i hela landet har en successiv befolkningsomfördelning mellan landsbygd och tätort ägt rum i Vindelälvsområdet. Det är i första hand de orter som år 1960 hade en befolkning överstigande 1 000 personer som har vuxit. Tätortsbefolkningens andel av den totala befolkningen har således ökat men ligger fortfarande betydligt under genomsnittet för landet.

År 1960 arbetade ca 1/3 av de förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruk. Denna andel hade år 1970 sjunkit till ca 1/5. De skilda näringsgrenarnas relativa betydelse belyses i tabell 5.

Tabell 5. Relativ fördelning på näringsgrenar av den förvärvsarbetande befolkningen åren 1960–1970 (%)

Näringsgren	1960	1965	1970
Jord- och skogsbruk	33,0	31,8	22,9
Gruvor	14,5	3,8	4,7
Tillverkningsindustri		8,4	11,5
Byggnadsindustri	19,7	14,8	14,7
Handel, restaurang m. m.	7,7	9,3	10,2
Samfärdsl m. m.	9,4	10,8	10,9
Banker, offentlig förvaltning m. m.	15,7	19,5	23,6

Källa: FoB 1960, 1965 och 1970.

En kraftig förskjutning i näringsgrenarnas betydelse för sysselsättning och försörjning har skett. Sysselsättningen i jord- och skogsbruk har minskat medan en allt större andel av de förvärvsarbetande är sysselsatta inom industri och servicenäringar. Orsakerna till den minskade sysselsättningen inom jord- och skogsbruk är välkända. Mekanisering eller rationalisering är viktiga orsaker. Vidare har flottningen lagts ned i många vattendrag.

I Vindelälvsområdet är drygt 1 100 personer sysselsatta inom gruvs- och skogsbruket. Malmbrytningen är koncentrerad till ett fåtal kommuner och har

i dessa stor betydelse för sysselsättningen. I Malå-Norsjö kommunblock är drygt 12 % och i Arjeplogs kommun ca 15 % av de förvärvsarbetande sysselsatta inom gruvnäringen. Gruvorna i Adak och Rudtjebäcken har kort återstående livslängd och kommer att vara icke brytvärda om ca fem år.

Resultaten från folk- och bostadsräkningarna visar att i n d u s t r i n successivt har fått ökad betydelse i Vindelälvsområdet. Mellan åren 1965 och 1970 ökade antalet förvärvsarbetande inom industrin med ca 500 personer eller med 20 %. Industrins relativa andel av de sysselsatta ökade från 8,4 % år 1965 till 11,5 % år 1970.

Mellan kommunerna (kommunblocken) inom området föreligger betydande skillnader i näringsgrensfördelningen. Som exempel kan nämnas att i Vindeln och Sorsele arbetar en relativt hög andel av de förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruk, medan Malå-Norsjö har en för området mycket låg andel sysselsatta i dessa näringar. Gruvindustri och i viss mån tillverkningsindustri har däremot stor betydelse i Malå-Norsjö, medan dessa näringsgrenar sysselsätter relativt liten andel av de förvärvsarbetande i Sorsele och Storuman.

Uppgången i antalet sysselsatta inom industrin har inte uppvägt nedgången inom jord- och skogsbruket. Det totala antalet förvärvsarbetande har således minskat med drygt 3 000 personer mellan åren 1965 och 1970. En samtidig minskning av befolkningen gör att sysselsättningsgraden ligger på ungefär samma nivå de två åren.

Under de senaste åren har i genomsnitt per månad ca 1 100 personer varit anmälda arbetslösa i Vindelälvsområdet. För år 1972 var genomsnittet ca 1 300 personer. I förhållande till befolkningen var arbetslösheten högst i Sorsele och lägst i Vindeln.

4.6.3 Hittills vidtagna åtgärder för att främja utvecklingen i Vindelälvsområdet

Den redovisning av effekterna av skilda åtgärder som lämnas i det följande omfattar tiden fr. o. m. år 1967, då allmänna beredningsutskottet gjorde sitt förut nämnda uttalande. Redovisningen avser i allmänhet budgetåren 1967/68–1971/72.

Statligt stöd till j o r d b r u k e t utgår dels till en rationellare drift av bärkraftiga jordbruk, dels till icke bärkraftiga jordbruk som bedöms som angelägna för att trygga den enskildes försörjning. Vidare utgår s. k. pristöd som syftar till att förbättra inkomsterna för jordbrukare i Norrland och delar av mellersta Sverige. Stödet utgår i form av pristillägg på mjölk samt på kött av nötkreatur, får och svin. Mjölkpristillägget, som förbättrades avsevärt år 1971, utgår f. n. med 16 öre/kg i Lycksele, Malå-Norsjö, Sorsele, Storuman, Arjeplog och Arvidsjaur och med 13 öre/kg i övriga Vindelälvskommuner. Pristillägg för kött utgår med 1 kr/kg och för fläsk med 30 öre/kg i samtliga berörda kommuner. Under budgetåret 1971/72 har utbetalats 3 milj. kr. i mjölkpristillägg i Vindelälvsområdet.

Lantbruksnämndernas fr. o. m. den 1 juli 1971 utvidgade stödmöjligheter för investeringar i jordbruket i kommuner med begränsade förutsättningar för ett långsiktigt bestående jordbruk har haft viss effekt. Under budgetåret 1971/72 har statligt investeringsstöd med omkring 120 000 kr. beviljats fem enheter inom Arvidsjauras kommun. Sju ansökningar om stöd behandlas f. n. Under budgetåren 1967/68–1971/72 har jordbruksföretag i Vindelälvsområdet erhållit stöd genom lantbruksnämnderna med sammanlagt 4,7 milj. kr., varav 1,3 milj. kr. i bidrag.

Inom ramen för glesbygdsutredningens försöksverksamhet har vidare skapats möjligheter att stödja smärre förbättringar av byggnader m. m. inom jordbruksnäringen. I Vindelälvsområdet berörs f. n. Sorsele av denna verksamhet.

Inom skogsbruket har bidrag till skogsförbättringar, ökad skogsproduktion och skogsbilvägar m. m. utgått med ca 90 milj. kr. under budgetåren 1967/68–1971/72. Åtgärderna betyder bl. a. att ett stort antal skogsbilvägar har byggts i området och att omfattande stimulans har getts skogsnäringen för investeringar i framtida avkastning. Arbetena har till största delen utförts som beredskapsarbeten.

Malmtillgången har stor betydelse för den framtida utvecklingen i Vindelälvsområdet. Inom ramen för Sveriges geologiska undersökning (SGU), som har ett undersökningscentrum i Malå med ca 150 anställda, bedrivs ett omfattande arbete i syfte att finna brytvärda malmer. Mer än 1/3 av SGU:s resurser för malmprospektering är f. n. lokaliserade till området. Drygt 25 milj. kr. har satsats på malmprospektering i Vindelälvsområdet under budgetåren 1967/68–1971/72.

I fråga om vattenkraft kan erinras om att Kungl. Maj:t, med anledning av beslutet att Vindelälven inte skall byggas ut, uppdrog åt statens vattenfallsverk att lämna en redogörelse för vilka av statens outnyttjade vattenkrafttillgångar i de större norrlandsälvarna som med avseende på bl. a. sysselsättningseffekt och lönsamhet kunde komma i fråga för utbyggnad. Verket har sedermera redovisat elva projekt. Fem av dessa bedömdes av naturvårds-, sysselsättnings- och ekonomiska skäl inte vara aktuella för utbyggnad. Av de sex återstående projekten ligger tre inom Vindelälvsområdet, nämligen Juktan och Björkfors vid Umeälven och Rebnis vid Skellefteälven.

Statsmakterna beslutade år 1971 om utbyggnad av Rebnis. Med hänvisning till att stationen ej beräknades ge normal lönsamhet uttalade föredragande departementschefen (prop. 1971:1 bil. 15 och prop. 1971:145) att särskilda avskrivningsmedel om högst 14 milj. kr. torde få anvisas då stationen tas i bruk. Projektet har beräknats ge arbete för drygt 100 personer under en treårsperiod.

För befolkningens service- och arbetsmöjligheter liksom för industrins, skogsbrukets m. fl. näringars utveckling har kommunikationerna stor betydelse. Det gäller såväl den kollektiva trafikens som det allmänna transportnätets tillgänglighet och standard. I Vindelälvsområdet går huvuddelen av både person- och godstransporter längs älvdalarna. Vägtransporterna dominerar men särskilt på godssidan är järnvägstrans-

porterna av betydelse. För rundvirkestransporterna spelar flottningen fortfarande en stor roll. Flottning pågår i såväl Umeälven som Vindelälven men beräknas avvecklas i Vindelälven omkring år 1975.

Som framgår av tabell 6 har en kraftig upprustning skett av det allmänna vägnätet under perioden 1967–1972.

Tabell 6. Väginvesteringar i allmänna vägnätet åren 1967–1972

Kommun Kommunblock	Milj. kr.
Arjeplog	67,3
Arvidsjaur	35,5
Sorsele	16,3
Storuman	49,8
Malå-Norsjö	29,0
Lycksele	21,7
Vindeln	13,2
Vännäs	14,3
Summa	247,1

Totalt har satsats 247 milj. kr. på ombyggnads-, förbättrings- och förstärkningsarbeten på de allmänna vägarna under den gångna sexårsperioden. Det innebär en investering på drygt 11 000 kr. per bil i Vindelälvsområdet, räknat efter bilbeståndet vid utgången av år 1970. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande belopp för övriga delar av de båda länen var drygt 4 000 kr. och för hela landet omkring 2 500 kr. under samma period.

Bland de arbeten som har utförts eller som kommer att vara avslutade inom den närmaste framtiden märks de båda mellanriksvägarna över Umbukta och Graddis. På Umbuktavägen har under hösten 1972 påbörjats arbeten på den återstående delen mellan Strimasund och riksgränsen. Av hela vägen Storuman–riksgränsen om 204 km är 187 km ombyggda. På Graddisvägen har arbeten på den återstående sträckan Kuollejaur–riksgränsen påbörjats hösten 1972. Av hela vägen Arjeplog–riksgränsen om 137 km är nu ca 120 km om- eller nybyggda. På väg 363 har ca 30 km byggts om eller förstärkts.

Huvuddelen av väginvesteringarna i Vindelälvsområdet eller 86 % har utförts som beredskapsarbeten.

Den regionalpolitiska stödverksamheten har haft en inte ringa omfattning i Vindelälvsområdet som med undantag för Vännäs ingår i det inre stödområdet. *Lokaliseringsstöd* i form av bidrag och lån har under perioden den 1 juli 1965 – den 30 december 1972 beviljats 35 företag med sammanlagt 56 milj. kr., varav 28 milj. kr. i bidrag. Av tabell 7 framgår antalet företag som har beviljats lokaliseringsstöd, stödets omfattning, av företagen vid ansökningstillfället beräknad sysselsättning samt faktisk sysselsättning den 31 december 1972. Flertalet av de redovisade företagen har också kommit i åtnjutande av sysselsättningsstöd.

Tabell 7. Lokaliseringsstöd till industriföretag perioden 1.7.1965 – 31.12.1972

Kommun Kommunblock	Antal före- tag	Därav ny- etab- lerade	Bevil- jat stöd milj. kr.	Total invest. milj. kr.	Antal syssel- satta		Sysselsättnings- ökning	
					vid an- sök.- tillf.	i dec. 1972	beräk- nad	fak- tisk
Arjeplog	3	1	5,83	8,68	11	57	+ 40	+ 46
Arvidsjaur	6	1	8,30	12,52	132	211	+ 45	+ 79
Sorsele	2	1	2,89	4,44	14	34	+ 16	+ 20
Storuman	4	2	9,93	14,89	63	195	+ 139	+ 132
Malå-Norsjö	6	–	12,33	16,69	210	365	+ 199	+ 155
Lycksele	7	3	8,06	12,33	111	191	+ 125	+ 80
Vindeln	2	–	3,84	5,75	79	174	+ 86	+ 95
Vännäs	5	2	4,79	7,96	53	80	+ 88	+ 27
Summa	35	10	55,97	83,26	673	1 307	+ 738	+ 634

Som framgår av tabellen har hittills drygt 630 nya arbetstillfällen kommit till stånd i Vindelälvsområdet med regionalpolitiskt stöd. En stor del av stödet har beviljats under senare år varför vissa beslutade investeringar ännu ej har färdigställts. Den därav betingade sysselsättningsökningen har därför ännu inte till fullo genomförts. Tio nyetablerade företag har erhållit stöd. Av dessa har åtta beviljats stöd år 1970 eller senare.

Transportstöd utgår sedan år 1971 inom det allmänna stödområdet. Stödet som varierar mellan 15–35 % av erlagd frakt för stödberättigade transporter syftar till att minska kostnaderna för frakter från orter och tillverkare inom det allmänna stödområdet. Stödet har stor betydelse för industrins konkurrenskraft. Under år 1971, som är det enda år för vilket fullständiga uppgifter föreligger, har företag inom Vindelälvsområdet fått drygt 1,4 milj. kr. i transportstöd som framgår av tabell 8. Uppskattningsvis har stödet haft ungefär samma omfattning under år 1972.

Tabell 8. Beviljat transportstöd år 1971

Kommun Kommunblock	Fraktbidrag kr.
Arjeplog	20 816
Arvidsjaur	325 691
Sorsele	41 615
Storuman	98 187
Malå-Norsjö	239 533
Lycksele	109 571
Vindeln	199 684
Vännäs	408 469
Summa	1 443 566

Stiftelsen Norrlandsfonden inrättades år 1961 och har till uppgift att främja näringslivets utveckling i Norrland, främst i Norrbottens län. Fonden skall ta initiativ till och stödja forsknings- och

utvecklingsarbete samt medverka till utveckling och differentiering av industriell produktions- och serviceverksamhet. Ur Norrlandsfonden har fr. o. m. budgetåret 1967/68 stöd utgått till företag i Vindelälvsområdet med totalt närmare 7 milj. kr.

Företagareföreningarna bedriver teknisk och kommersiell rådgivning samt låneverksamhet. Föreningarna i Norrbottens och Västerbottens län har större personella resurser än övriga föreningar i landet. Västerbottens företagareförening har ett avdelningskontor i Lycksele. Föreningarnas rådgivande och kreditstödande verksamhet har haft stor omfattning. Under åren 1967–1971 har drygt 6,7 milj. kr. i direktlån beviljats företag i Vindelälvsområdet.

I Vindelälvsområdet liksom i landet i övrigt finns behov av skyddade verkstäder för dem som av skilda anledningar inte alls eller inte under vissa perioder kan ta arbete i öppna marknaden. Verkstäderna drivs i stort sett som industrier på den öppna marknaden. Ett relativt stort antal skyddade verkstäder finns f. n. i Vindelälvsområdet. Det sammanlagda antalet platser utgör som framgår av följande sammanställning 230.

Kommun	Platsantal
Arvidsjaur	38
Sorsele	40
Storuman	30
Malå-Norsjö	40
Lycksele	82
Summa	230

Beredskapsarbeten bedrivs i stor omfattning i Vindelälvsområdet. För näringsliv och befolkning väsentliga investeringar har, som har nämnts, kommit till stånd genom sådana arbeten. Vägnätet, såväl det allmänna som skogsvägnätet, har rustats upp och byggts ut. Skogsförbättringar, naturvårdande insatser, husbyggen, vatten- och avloppsarbeten m. m. har också utförts. Som framgår av tabell 9 har arbeten för en total kostnad av 575 milj. kr. kommit till stånd under budgetåren 1967/68–1971/72. Statsbidrag till beredskapsarbetena har utgått med 436 milj. kr. I genomsnitt ca 1 000 personer har varje månad haft sysselsättning i sådana arbeten.

Tabell 9. Beredskapsarbeten budgetåren 1967/68–1971/72

Arbetets art	Dagsverken 1 000-tal	Kostnad milj. kr.	Bidrag milj. kr.
Vägar	618,9	268,9	252,6
Skogs- och naturvårdsarbeten	439,7	75,7	59,7
Andra arbeten	434,9	230,6	124,4
Summa	1 493,5	575,2	436,7

4.6.4 Beslutade eller planerade åtgärder

Utöver nyss redovisade, redan vidtagna åtgärder för att främja en positiv utveckling i Vindelälvsområdet har en rad åtgärder beslutats, planerats eller föreslagits av skilda myndigheter, utredningar, kommuner m. fl.

Vindelälvsområdet har i jämförelse med övriga delar av landet synnerligen rika m a l m t i l l g å n g a r. Under de senaste åren har ett stort antal lovande fyndigheter kommit fram. Trots att en stor del av SGU:s resurser redan är lokaliserade till Vindelälvsområdet är kännedomen om de geologiska förhållandena i stora delar av området ännu bristfällig. Enligt SGU är det nödvändigt att prospekteringsarbetena intensifieras framför allt mot bakgrund av att de återstående tillgångarna i Adakfältets gruvor inte längre kommer att vara brytvärda inom en relativt snar framtid. I prop. 1973:1 (bil. 15 s. 48–49) har chefen för industridepartementet anfört att det är angeläget att insatser görs för att finna brytvärda ersättningsmalmer. I sammanhanget kan nämnas att den av riksdagen år 1971 (prop. 1971:29, InU 1971:15, rskr 1971:196) beslutade omlokaliseringen av SGU:s verksamhet inte kommer att påverka sysselsättningen vid verkets filial i Malå.

En viss fortsatt utbyggnad av v a t t e n k r a f t e n kan förutses. Det tidigare nämnda kraftverksbygget vid Rebnis beräknas vara färdigt under år 1974. I årets statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 15 s. 125) har föreslagits att även ett andra kraftverk, Juktans kraftstation, skall anläggas i Vindelälvsområdet som ersättning för den uteblivna utbyggnaden av Vindelälven. Enligt förslaget skall anläggningen i motsats till tidigare preliminära plan utformas som en pumpkraftstation. Anläggningsarbetena ger då mer än dubbelt så stor sysselsättning som enligt den preliminära planen eller arbete åt ca 360 man under fem år. Stationen kommer inte att ge normal förräntning utan särskilda avskrivningsmedel kommer att behövas. Arbetena beräknas starta under år 1973. Genom den föreslagna utbyggnaden vid Juktan kommer dessutom sysselsättningen att tryggas vid Vattenfalls verkstad i Storuman som f. n. sysselsätter 12–15 personer.

På k o m m u n i k a t i o n s o m r å d e t pågår ett omfattande planeringsarbete inom ramen för den regionala trafikplaneringen. Detta arbete syftar till att med utgångspunkt i nuvarande och väntad bebyggelsestruktur, näringslivsförhållanden m. m. och med hänsyn till troliga förändringar av efterfrågan på transporttjänster ge underlag för bedömningar av och anvisningar om hur olika regioners behov av person- och godstransporter lämpligen kan tillgodoses.

I Norrbottens län, som utgör ett av försökslänerna för den regionala trafikplaneringen, befinner sig planeringsarbetet i slutskedet. I Västerbottens län har det inledande kartläggnings- och analysarbetet avslutats.

I fråga om investeringar i det allmänna vägnätet kan erinras att statens vägverk fortlöpande upprättar s. k. behovsplaner eller behovsinventeringar för en tid av 12–15 år. Totalt upptar vägverkets behovsinvente-

ringar åtgärder på det allmänna vägnätet i Vindelälvsområdet omfattande 740 km till en kostnad av ca 260 milj. kr. för åren 1973–1985.

I de flerårsplaner för byggande av riksvägar och länsvägar under åren 1973–1977 i Västerbottens och Norrbottens län som har fastställts av statens vägverk i december 1972 har bl. a. upptagits ombyggnad av 19 km av väg 363 på delen Björksele–Vindelgransele, som ingår i ”Forsarnas väg”, till en beräknad kostnad av 8,5 milj. kr. Utbyggnaden är planerad att ske under åren 1975–1977.

Inom ramen för den regionalpolitiska stödverksamheten görs fortlöpande insatser för att bygga ut industrin. Algot Nord AB planerar att etablera tillverkning i bl. a. Lycksele och Norsjö. Antalet sysselsatta vid dessa anläggningar, som väntas stå färdiga under år 1974, beräknas vid utgången av år 1977 vara 200 på vardera orten. Vid full utbyggnad kommer detta företag att i Västerbotten sysselsätta 1 000 personer. Genom sekundäreffekter kommer ytterligare arbetstillfällen att skapas. Etableringarna ökar framför allt kvinnornas möjligheter att få arbete. Vid rekryteringen av arbetskraft skall särskild uppmärksamhet ägnas den äldre arbetskraften. Vidare skall bl. a. fackliga representanter delta vid utformningen av anläggningarna.

I Storuman uppförs f. n. en spånplatteindustri som beräknas ge sysselsättning för ca 30 personer. Härtill kommer att etableringen väntas ge positiva effekter för skogsnäringen i området.

En ytterligare utbyggnad av industrin i området kan väntas. F. n. behandlas ett antal ansökningar om lokaliseringsstöd. De kommer huvudsakligen från befintliga företag i området som planerar att utvidga sin verksamhet.

Som framgår av den lämnade redogörelsen (3.2) har riksdagen nyligen (prop. 1972:111 bil. 1, InU 1972:28, rskr 1972:347) beslutat att ett industricentrum skall förläggas till Lycksele. Av den lämnade redogörelsen (4.4) har vidare framgått att glesbygdsutredningen föreslagit intensifierade insatser från företagarföreningarna för att utveckla redan existerande företag.

Av den totala volymen beredskapsarbeten i Vindelälvsområdet utgör vägarbeten och därtill hörande småarbeten en betydande del. Utbyggnaderna av mellanriksvägarna över Umbukta och Graddis som under några år har utförts som beredskapsarbeten beräknas vara avslutade inom de närmaste åren. Antalet sysselsatta i beredskapsarbeten kan för den närmaste tiden väntas uppgå till ungefär samma antal som under de senaste åren. Arbetenas omfattning påverkas av utvecklingen på arbetsmarknaden.

Den försöksverksamhet med intensifierad kommunal sysselsättningsplanering som har pågått under det senaste året och på försök har drivits i vissa glesbygdskommuner utgör ett komplement till de i det föregående redovisade åtgärderna. Sorsele kommun ingår f. n. i denna försöksverksamhet. Länsarbetsnämnden och kommunen har gjort en inventering av tillgången på arbetskraft och arbetsobjekt. Enligt länsarbetsnämndens bedömning kan ett relativt stort antal projekt påbör-

jas under år 1973. De förslag till arbetsobjekt som har kommit in rör insatser främst inom jord- och skogsbruk, naturvård, turism och småindustriell verksamhet. Antalet förslag som har lämnats av enskilda är ca 1 500, vilket innebär ett förslag per hushåll.

Med hänsyn till de högre krav som naturvårdsmyndigheterna ställer på rening av avloppsvatten som släpps ut i Vindelälven har Vännäs, Vindelns, Lycksele och Sorsele kommuner i skrivelse den 15 september 1971 till Kungl. Maj:t hemställt om förhöjt statligt bidrag till byggande och drift av avloppsreningsanläggningar i tätorterna utmed Vindelälven. I skrivelsen framhålls att det efter Vindelälvens ådal finns flera samhällen och tätortskoncentrationer som enligt miljöskyddskungörelsen är skyldiga att vidta särskilda reningsanordningar för utsläpp i älven. I allmänhet rör det sig om små tätortsbildningar med svagt ekonomiskt underlag vilket innebär att det inte finns någon möjlighet att finansiera anläggningarna med avgifter av rimlig storlek. Skyldigheten skulle sålunda innebära stora ekonomiska uppoffringar för kommunerna i förhållande till deras ekonomiska bärkraft. En avsevärt högre bidragsandel till anläggningskostnaderna än som normalt utgår är nödvändig. Även ett betydande bidrag till finansiering av de höga driftkostnaderna bör kunna övervägas.

I yttrande över skrivelsen tillstyrker naturvårdsverket att högre statsbidrag än vad gällande bidragskungörelse medger lämnas till anläggningskostnaderna. Däremot anser verket det principiellt tveksamt om statsbidrag skall utgå till driftkostnader. Enligt verket är det lämpligt att den normala bidragsnivån, som enligt gällande författning är lägst 30 och högst 50 % beroende på reningsgrad, höjs med 25 procentenheter.

4.6.5 Kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden

Kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden har i sitt betänkande (Ds Jo 1972:4) Vindelälvsområdet. Förslag till utvecklingsprogram för rekreationslivet funnit att det från rikssynpunkt finns två primära rekreationsområden inom Vindelälvsområdet, nämligen ett område som omfattar nedre Vindelådalen utmed den forsrika älvsträckan mellan Holmfors och Sandsele med Sorsele och Vindelns samhällen som basorter och ett område som omfattar Tärna-Graddisfjällen innefattande Vindelälvens och Laisälvens källflöden med Tärnaby-Hemavan och Arjeplog som basorter på den svenska sidan och Mo i Rana och Bodö på den norska.

En väsentlig punkt i kommitténs förslag gäller förbättringar av vägnätet. Bl. a. föreslås att väg 363, "Forsarnas väg", som går längs Vindelälven upprustas på sträckan mellan Ruskele och Holmfors. Vidare föreslås att en fjällväg byggs mellan Ammarnäs och Tärnaby.

Programmet innebär bl. a. att antalet turistbäddar i Vindelådalen ökas från ca 250 till ca 1 000 bäddar och i Tärna-Graddisfjällen med ca 2 500 till drygt 6 000. Tillskottet utgörs av bäddar i stugbyar, campingstugor och vandrarhem. Utbyggnaden bör koncentreras till befintliga turistorter.

För att göra området attraktivt föreslås vidare bl. a. insatser inom fiskevårdsområdet, inrättande av ett strömakvarium i Vindeln och en utbyggnad av fjällvandningslederna i Tärna-Graddisfjällen.

Utvecklingsprogrammet innehåller förslag om investeringar på ca 150 milj. kr. fördelade på en tioårsperiod. Knappt 50 milj. kr. avser Vindelälvsområdet nedanför fjällvärlden och drygt 100 milj. kr. Tärna-Graddisfjällen. Av förslaget utgör ca 65 % eller ca 95 milj. kr. investeringar i infrastruktur och bevarandeåtgärder. Kommittén förutsätter att investeringarna i stor utsträckning kommer att genomföras med staten som huvudman.

Eftersom kommunerna i Vindelälvsområdet har små ekonomiska resurser för fysisk planering föreslås ett statligt stöd till sådan planering med 1,5 milj. kr.

Kommittén föreslår att en särskild samarbetskommitté bildas för Tärna-Graddis fjällområde för att samordna aktuella planeringsprojekt. Uppbyggnads- och driftbolag med kommunal aktiemajoritet anses utgöra lämpliga organ för en uppbyggnad av flertalet i programmet föreslagna åtgärder. Andra åtgärder förutsätts åvila olika statliga organ. Kommittén anser att resp. huvudman i princip bör finansiera verksamheten.

Enligt kommitténs mening behövs en samordning av marknadsföringen i Västerbottens och Norrbottens län. Ett turistutvecklingsorgan som är gemensamt för de båda nordligaste länen bör därför bildas. Bl. a. med hänvisning till att marknadsföringen torde kunna ses som en investering i infrastruktur som har samband med övriga statliga investeringar i området, föreslås att staten anvisar totalt 1 milj. kr. under en treårsperiod i form av driftbidrag. Landstinget i Norrbotten och Västerbotten förutsätts var för sig bidra med ett belopp av motsvarande storleksordning.

I en promemoria som har fogats till kommittéförslaget har ledamoten Holmberg föreslagit att särskilda anslag för information om Vindelälven anvisas under en treårsperiod. Beloppet föreslås till 1 milj. kr.

I särskilt yttrande framhåller ledamoten av kommittén Per Henrik Omma att kommittén inte har tagit ställning till innebörden av att samernas rätt till renskötsel är lagligt skyddad och att ersättningsfrågorna därför inte har blivit behandlade. Kommitténs redovisning av kostnader är av denna anledning missvisande.

4.6.6 Remissyttrandena

Kommitténs förslag har i huvudsak tillstyrkts av remissinstanserna. Svenska turisttrafikförbundet uttrycker visserligen tvekan inför förslagen men anser att programmet bör genomföras av sysselsättningsmässiga, lokaliseringspolitiska och sociala skäl. RESO menar att en utbyggnad av turistanläggningar i Vindelälvsområdet bör ske, men i mer begränsad form.

I vissa remissyttranden diskuteras i vilken utsträckning turister kommer att söka sig till Vindelälvsområdet. Riksrevisionsverket m. fl. remiss-

instanser anser att inte hela projektet bör genomföras omedelbart, med tanke på den konkurrens som Vindelälvsregionen kommer att möta från Åreregionen och andra norrländska turistområden. Verket efterlyser beräkningar av korseffekter mellan olika turistområden.

Förbättrade k o m m u n i k a t i o n e r anses av flera remissinstanser vara en förutsättning för att en turistsatsning i Vindelälvsområdet skall lyckas. *Statens järnvägar* framhåller att konkreta förslag till kollektiva trafikanordningar ännu inte är möjliga att presentera. SJ är dock berett att på de för SJ:s verksamhet gällande grunderna pröva de förslag till kollektiva förbindelser med området som kan komma att läggas fram. *Svenska kommunförbundet* önskar en kompletterande utredning, som visar olika kommunikationsföretags intresse att lösa transportfrågorna för området. *Luftfartsverket* finner det realistiskt att i ett första skede utnyttja Bodö flygplats för charterturister. Denna uppfattning delas inte av *länsstyrelsen i Västerbottens län*, som anser att avstånden därifrån till turistorterna är för långa. Länsstyrelsen pekar på möjligheterna att utnyttja Gunnarns flygfält som ligger ca 20 mil närmare turistområdets tyngdpunkt.

Remissinstanserna ställer sig i allmänhet positiva till förslagen om vägbyggnader. *Överbefälhavaren* anser dock att de föreslagna vägbyggnaderna är olämpliga eftersom försvaret negativa konsekvenser uppstår vid utbyggnad av mellanriksvägar i övre Norrland. Den föreslagna fjällvägen mellan Tärnaby och Ammarnäs tillstyrks av flera remissinstanser. *Svenska naturskyddsföreningen* och *Svenska turistföreningen* anser emellertid att vägen från naturvårdssynpunkt är diskutabel. De föreslagna förbättringarna av väg 363 tillstyrks av bl. a. *domänverket* som framhåller att de föreslagna vägförbättringarna synes vara en förutsättning för både ökat friluftsliv och för transporter. Motsvarande synpunkter framförs av *skogsstyrelsen* och *Västerbottens läns landsting* som dessutom framhåller att väg 363 har stor betydelse framför allt från allmän näringslivssynpunkt.

Fiskeristyrelsen anser att utredningen har en överdrivet optimistisk tro på möjligheterna att erbjuda goda fisketillfällen. Enligt styrelsen bör i första hand de naturliga fiskeresurserna inom regionen utnyttjas och förbättras. Styrelsen pekar också på att frågan om upplåtelse av fisket inte har berörts av kommittén. *Statens naturvårdsverk* uttrycker tveksamhet inför den föreslagna fiskodlingsverksamheten i Vindelån, eftersom syftet att bevara älvens naturliga status motverkas vid inplantering av främmande fiskarter.

Utredningens förslag om upprustning och utökning av vandringslederna i fjällen godtas i allmänhet utan erinran. Förslaget att ökningen av antalet turistbäddar bör ske i form av stugby-, vandrarhems- och campingplatsbäddar tillstyrks av remissinstanserna. Likaså understryks att utbyggnaden bör koncentreras till redan befintliga turistorter. *Svenska landstingsförbundet* påpekar att anläggningarna bör lokaliseras så att den lokala befolkningens servicebehov kan tillgodoses. Enligt *LRF* har behovet av koncentration av fritidsstuge-

bebyggelse överdrivits. *RESO* tillråder en försiktig utbyggnad av logi- kapaciteten.

Flera remissinstanser har understrukt behovet av att de föreslagna åtgärdernas inverkan på *re n s k ö t s e l n* utreds. Framför allt har frågan om ersättning till samerna tagits upp.

Ett antal remissinstanser anser att de *o r g a n i s a t o r i s k a p r o - b l e m e n* inte är tillfredsställande lösta. *Statskontoret* önskar en gemensam organisation för planerings- och samordningsfrågor liksom för det löpande uppföljningsarbetet i de båda områdena.

Kommitténs förslag rörande *m a r k n a d s f ö r i n g e n* av Vindelälvs- området med bl. a. en samordning av de båda länens marknadsföringsin- satser tillstyrks av flera remissinstanser. *Länstyrelsen i Norrbottens län* uttrycker tveksamhet inför förslaget och uttalar sig mot en enda bokningscentral. *LRF* pekar på att en samordnad förmedling av enskilda och allmänna fritidsstugor är angelägen. *Fiskeristyrelsen, statens natur- värdsverk* och *Svenska naturskyddsföreningen* stöder ledamoten Holm- bergs reservation om ett speciellt anslag för information om Vindelälven.

I fråga om *f i n a n s i e r i n g e n* av projekten anser *riksrevisionsver- ket* att översiktliga driftkalkyler bör redovisas innan beslut fattas och att eventuella underskott bör till inte ringa del täckas av intressenterna. Enligt *Svenska kommunförbundet* och *Svenska landstingsförbundet* m. fl. remissinstanser bör staten ta huvudansvaret för de driftunderskott som kan uppkomma vid en satsning på rekreativlivet inom området. Enligt *domänverket* m. fl. bör de statliga bidragen vara av den storleks- ordningen att ett utbyggnadsprogram inte blir beroende av de olika kommunernas investeringar.

Statligt stöd till berörda kommuner och länsorgan för *f o r t s a t t p l a n e r i n g s a r b e t e* tillstyrks av remissinstanserna.

4.7 Departementschefen

4.7.1 Allmänna utgångspunkter

Resultatet av det omfattande utredningsarbete rörande glesbygdsfrå- gorna som under senare år har utförts inom glesbygdsutredningen redovi- sades för riksdagen hösten 1972. Riksdagen tog därvid ställning till vissa allmänna riktlinjer för utformningen av glesbygdspolitiken (prop. 1972:111 bil. 1, InU 1972:28, rskr 1972:347). På grundval av riksdagens beslut har glesbygdsfrågorna därefter beretts vidare inom resp. departe- ment. Sälunda har i årets statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 12 s. 56) föreslagits att ekonomiskt stöd i olika former skall kunna utgå för att upprätthålla tillfredsställande kommersiell service i glesbygder. Bidrag föreslås kunna utgå till kommun som subventionerar hemsändning av dagligvaror. Vidare föreslås att enskilda näringsidkare under vissa förut- sättningar skall kunna få ekonomiskt stöd i form av lån till investeringar. I samband med att sådant stöd utgår skall staten kunna lämna kredit- garanti för lån till anskaffning av varulager. För ändamålet föreslås två nya anslag under tionde huvudtiteln på sammanlagt 2,6 milj. kr.

I fråga om den sociala omvårdnaden har i statsverkspropositionen (prop. 1973:1 bil. 7 s. 66) förordats att medel ställs till förfogande för särskilda insatser för vård och annan social service i glesbygder. Frågor om vissa åtgärder på utbildningsområdet kommer inom den närmaste tiden att anmälas av chefen för utbildningsdepartementet. Trafikförsörjningen i glesbygder behandlas f. n. av trafikplaneringsutredningen (K 1970:41) och i den regionala trafikplanering som bedrivs i länen. Frågor som har betydelse för trafikförsörjningen i glesbygder har behandlats också av bussbidragsutredningen. Förslag i denna fråga kommer inom kort att anmälas av chefen för kommunikationsdepartementet.

I det följande behandlar jag de glesbygdsfrågor som faller inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, dvs. huvudsakligen de sysselsättningsfrågor som har tagits upp i betänkandet (Ds In 1972:8) Sysselsättning i glesbygder. Först vill jag emellertid utveckla min syn på vissa frågor av principiell betydelse för utformningen av glesbygdspolitik som berördes vid riksdagsbehandlingen förra hösten.

I anslutning till förslaget till plan för utveckling av den regionala strukturen uttalas i prop. 1972:111 att glesbygdsutredningens definition av regional och lokal service samt utredningens normer för acceptabla restider för att nå sådan service i huvudsak bör läggas till grund för den fortsatta samhällsplaneringen. Regionala centra och kommuncentra har f. n. en tillfredsställande regional och lokal service. För vissa regionala centra och kommuncentra kan det emellertid bli nödvändigt med särskilda insatser för att upprätthålla en sådan servicenivå. I vissa större kommuner i glesbygderna kan kommundelscentra behöva anges. Valet av sådana centra förutsätter en fortsatt planering i samverkan mellan kommuner och länsstyrelser.

Riksdagen gjorde inte några erinringar mot dessa uttalanden. Vid riksdagsbehandlingen (InU 1972:28 s. 37, rskr 1972:347) betonades vikten av att förslag till olika former av service i glesbygder utformas på ett sådant sätt att de innebär en rejäl garanti för att orter i glesbygder kommer att fortleva. Utan ett serviceåtagande från det allmänna kan enligt riksdagsuttalandet de mindre orter det här gäller, som ofta är belägna i avfolkningsbygder, knappast räkna med att överleva, eftersom de blir föga attraktiva lokaliseringsplatser för företagen. Det framhålls som viktigt att orter av detta slag, som dessutom utgör stödjepunkter för mycket stora omland, får en ordentlig garanti för upprätthållande av en rimlig servicenivå.

Genomförs åtgärder av det slag som jag har redovisat i det föregående kommer förutsättningarna att upprätthålla en tillfredsställande service för glesbygdsbefolkningen att förbättras avsevärt. Sådana åtgärder kommer att verksamt bidra till att skapa garantier för en rimlig servicenivå.

Åtgärder för att tillförsäkra glesbygdsbefolkningen en tillfredsställande service måste utformas i intimt samarbete mellan stat och kommun. Till väsentlig del ligger sådana åtgärder inom ramen för den kommunala verksamheten. Statligt ekonomiskt stöd har till främsta syfte att göra det möjligt för kommunerna att vidta behövliga åtgärder. I första hand är det

en kommunal uppgift att planera verksamheten och välja mellan olika alternativ. Denna planering bör ske i samverkan med länsstyrelserna som det åligger att samordna planeringen kommuner emellan.

Enligt min mening behövs en intensifierad kommunal planering i fråga om serviceförsörjningen som inbegriper främst planer för lokal trafikförsörjning, social och kommersiell service och utbildning. Planeringen bör ge anvisning om vilka serviceanläggningar som i första hand skall stödjas. Detta är nödvändigt bl. a. som underlag för statliga beslut i olika stödfrågor. Vid planeringen bör avvägningar göras mellan å ena sidan behovet av att elementära servicefunktioner finns representerade i form av stationär service och å andra sidan möjligheterna att tillgodose befolkningens krav på en tillfredsställande service genom insatser på kommunikationsområdet eller genom en mobil service.

Genom länsstyrelsernas medverkan i denna kommunala planering blir det möjligt att foga in verksamheten i den övergripande regionala utvecklingsplaneringen.

Jag är medveten om att det krävs viss tid innan kommunerna kan genomföra en mera fullständig planering av serviceförsörjningen. I ett inledningsskede får beslut om statliga stödåtgärder grundas på mera översiktliga bedömningar från fall till fall. Uppföljningen av hur serviceförsörjningen i glesbygderna utvecklas är en uppgift för länsstyrelserna som enligt huvudprincipen skall förfoga över eller vara mellanhand för det statliga glesbygdstödet.

4.7.2 Sysselsättning i glesbygder

För att man skall kunna lösa sysselsättningsfrågorna i glesbygder är det som glesbygdsutredningen har uttalat primärt att det befintliga näringslivet i glesbygderna stöds. Den industriella verksamheten där bedrivs ofta i små företagsenheter. Dessa småföretag har stor betydelse inte endast genom den sysselsättning de ger utan också genom att de utgör ett nödvändigt komplement till andra näringar. Till stor del är företagens produktion avsedd att tillgodose en lokal marknad. Det finns emellertid också glesbygdsföretag som avsätter sina produkter över hela landet och i utlandet.

De mindre företagen har vissa problem som är särskilt framträdande i glesbygderna. Jag tänker närmast på svårigheten att följa med i den tekniska utvecklingen och att marknadsföra produkterna. Glesbygdsutredningen föreslår att utökad rådgivning och service kostnadsfritt eller i det närmaste kostnadsfritt ställs till förfogande för glesbygdens småföretag. För ändamålet föreslås att var och en av företagareföreningarna i de fyra nordligaste länen får ett särskilt administrationsbidrag på 500 000 kr. och var och en av föreningarna i de tre övriga skogslänen 300 000 kr.

Jag delar utredningens uppfattning att småföretagen i glesbygden behöver rådgivning och service från företagareföreningarna. Sådan ges redan nu i stor omfattning. Under senare år har företagareföreningarna fått ökade resurser för företagservice. En generell förstärkning av

administrationsbidragen ger i och för sig inte några garantier för att det åsyftade resultatet kan nås. Ett särskilt stöd bör enligt min mening i stället inriktas på konkreta projekt. Företagareföreningarnas behov av medel för sådant ändamål bör prövas av Kungl. Maj:t från fall till fall. Jag beräknar medelsbehovet för ändamålet till 1 milj. kr.

Glesbygdsutredningen har tagit initiativ till intensifierad kommunal sysselsättningsplanering i sex kommuner (kommunblock). Genom försöken har olika modeller för en sådan planering prövats. Kommunerna har varit huvudmän för verksamheten. Planeringen har innefattat dels en inventering av behovet av ytterligare arbetstillfällen i de berörda kommunerna, dels en inventering av lokalt tillgängliga arbetsuppgifter. Tre av de kommuner som har genomfört dessa inventeringar har för budgetåren 1971/72 och 1972/73 av Kungl. Maj:t beviljats bidrag med totalt 4,5 milj. kr. för att praktiskt genomföra åtgärder som har föreslagits vid planeringen.

Erfarenheterna av försöksverksamheten under budgetåret 1971/72 har redovisats av berörda länsarbetsnämnder och kommuner. Det framgår att ca 500 personer har berörts av de vidtagna åtgärderna. De utförda arbetena har till stor del varit inriktade på att förbättra enskilda hushålls försörjningssituation, t. ex. genom upprustning av äldre byggnader för uthyrning till turister, mindre förbättringar på jordbruksfastigheter, uppsättning av stängsel för fårskötsel m. m. Även ett stort antal andra arbeten har utförts, såsom restaurering av fäbodrar, anläggande av vandringsleder o. d. Länsarbetsnämnderna och kommunerna har sammanfattningsvis framhållit att det har visat sig vara möjligt att genom åtgärder av detta slag öka sysselsättningen för den lokalt bundna arbetskraften. Man har vidare understrukit att administrationen av verksamheten har skett på ett smidigt sätt och till låga kostnader.

Erfarenheterna bestyrker glesbygdsutredningens uppfattning att en ingående objektinventering och sysselsättningsplanering på kommunal nivå kan förbättra möjligheterna att sysselsätta den lokalt bundna arbetskraften. Jag förordar att verksamheten vidgas. Smärre modifikationer i uppläggningsplaneringen bör dock göras.

Resultaten av inventeringarna av lokalt bunden arbetskraft i försöksområdena kan antas vara representativa för flertalet glesbygdskommuner i skogslänens inland. Sådana inventeringar bör därför framdeles kunna göras mer översiktliga än vad som har varit fallet under försöksverksamheten. Däremot bör inventeringen av arbetsobjekt kunna ske på samma sätt som under försöksverksamheten. Det är härvid angeläget att söka finna mindre projekt med spridning över hela kommunen.

Inventeringen av arbetsobjekt i försöksområdena har gett till resultat att ett stort antal intressanta objekt har förtecknats. Här finns ett material som ger utrymme för betydande kommunala sysselsättningsinsatser under de närmaste åren. Ett starkt argument för att såväl planeringen som genomförandet av arbetena bör handhas av kommunerna är att det rör sig om många små objekt som vart och ett kostar endast några tusen kronor. Det har vidare visat sig att man med en kommunal

organisation har lyckats få aktiv medverkan från många kommunmedlemmar. Jag förordar att verksamheten även i fortsättningen skall handhas av kommunerna.

En ökning av de kommunala sysselsättningsinsatserna bör sålunda komma till stånd. För den fortsatta verksamheten bör gälla i huvudsak samma villkor som under försöksperioden. Det innebär att kommunerna skall vara huvudmän för verksamheten. Arbetsobjekten skall godkännas av länsstyrelsen. Arbeten som ingår i kommunernas normala verksamhet eller projekt som lämpar sig som beredskapsarbeten bör inte ingå i verksamheten. Arbetena skall reserveras för lokalt bundna arbetslösa personer som anvisas av arbetsförmedlingen. För jordbrukets del innebär det bl. a. att endast arbetsobjekt till vilka annat statligt stöd inte kan utgå kommer i fråga. Nu aktuellt stöd får inte motverka rationaliseringsverksamheten i näringen, vilket också bör beaktas vid bestämmande av stödets storlek.

Statsbidrag till de kommunala sysselsättningsinsatserna har hittills varit knutet endast till lönekostnaderna, vilka i sin helhet har täckts av bidraget. Till kostnader för material och administration har bidrag inte utgått. En ändring bör nu ske på så sätt att hela den godkända kostnaden får utgöra bidragsunderlag. Statsbidraget bör under dessa förhållanden fastställas till högst 75 %.

Jag beräknar behovet av medel för kommunala sysselsättningsinsatser till ca 9 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

F. n. bedrivs beredskapsarbeten på flera håll i glesbygderna i form av s. k. industriella beredskapsarbeten, dvs. av arbetsmarknadsverket drivna verkstäder. Enligt glesbygdsutredningen är sådana samhällsägda verkstäder ett nödvändigt inslag i sysselsättningspolitiken i glesbygderna. Utredningen föreslår därför att verkstäder av detta slag skall etableras i orter där det regionalpolitiska stödet inte har gett önskad effekt. Som utredningen har framhållit behöver emellertid frågan om drift- och ägandeformer för sådana verkstäder övervägas ytterligare. Jag är därför inte beredd att f. n. gå närmare in på denna fråga.

Under senare år har en verksamhet med hemarbete byggts upp i glesbygderna. Med bidrag från anslag till särskilda stödåtgärder i glesbygder har hemarbete i olika former under budgetåret 1971/72 beretts för ca 1 650 personer. Det är angeläget att verksamheten fortsätter. Företagareföreningarna, som handhar verksamheten bör uppmärksamma vissa problem i fråga om arbetsvillkor, ansvarsförhållanden m. m. som har visat sig uppkomma i hemarbetet. Föreningarna bör i dessa och liknande frågor hålla nära kontakt med arbetsmarknadsorganisationerna. Vidare är det nödvändigt att marknadsmässiga försäljningspriser tillämpas i fråga om de produkter som tillverkas i hemarbetsverksamheten.

4.7.3 Åtgärder i Vindelälvsområdet

Riksdagen uttalade år 1967 (ABU 1967:55) att någon utbyggnad av Vindelälven inte borde komma till stånd. Eftersom Vindelälvens bevaran-

de kunde betraktas som en riksangelägenhet borde bestående lokaliseringspolitiska åtgärder vidtas i Vindelälvsområdet. 1972 års riksdag (InU 1972:7, rskr 1972:188) har begärt en redovisning av vidtagna och framtida sysselsättningsåtgärder i området. I det följande hänför jag till Vindelälvsområdet följande kommuner och kommunblock, nämligen Arjeplog och Arvidsjaur i Norrbottens län samt Sorsele, Storuman, Malå-Norsjö, Lycksele, Vindeln och Vännäs i Västerbottens län. Av den redogörelse för utvecklingen i detta område som jag har lämnat i det föregående (4.6.2) framgår att det finns ett behov av sysselsättningsstödjande åtgärder i hela området.

Betydande insatser har gjorts för att främja sysselsättningen i Vindelälvsområdet. I det föregående har jag utförligt redovisat de åtgärder som har vidtagits efter år 1967 (4.6.3). Enligt redovisningen har ca 630 nya arbetsplatser tillkommit där inom industrin genom den regionalpolitiska stödverksamheten. Företag i området har beviljats lokaliseringsstöd med sammanlagt 56 milj. kr., varav 28 milj. kr. i bidrag. Transportstöd har utgått till industriföretag inom området med närmare 1,5 milj. kr. under år 1971 och med uppskattningsvis lika stort belopp under år 1972. Beredskapsarbeten har under perioden bedrivits till en total kostnad av 575 milj. kr. Till dessa arbeten har statsbidrag utgått med 437 milj. kr. I genomsnitt har 1 000 personer sysselsatts i sådana arbeten. Vidare har insatser gjorts med medel från Norrlandsfonden och företagareföreningarna. Dessutom har särskilt jordbruksstöd utgått. Det sammanlagda belopp som har tillförts näringslivet genom de olika stödåtgärderna är betydande.

I årets statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 15 s. 125) har föreslagits att en kraftverksstation skall byggas vid Juktan i Storumans kommun. Detta kraftverk, som inte beräknas kunna uppfylla vattenfallsverkets normala förräntningskrav, är ett av de ersättningsprojekt som aktualiserades när beslut fattades att inte bygga ut Vindelälven. Anläggningen beräknas ge sysselsättning åt 360 personer under fem år.

Jag vill också erinra om den nyligen beslutade industrietablering som Algot Nord AB gör i området med statligt regionalpolitiskt stöd. Bolaget planerar att uppföra anläggningar i Norsjö och Lycksele. Vid anläggningarna beräknas 400 personer komma att sysselsättas. I en spånplattfabrik i Storuman kommer att anställas ett 30-tal personer. Verksamheten i fabriken kommer därutöver att indirekt ge viss sysselsättning inom skogsbruket och transportnäringen. 1972 års riksdag har vidare beslutat att ett industricentrum skall förläggas till Lycksele. Jag har i det föregående föreslagit att utbyggnaden av industricenteranläggningen i ett första steg skall omfatta 150 arbetsplatser.

Sammanlagt kommer ca 600 nya permanenta arbetstillfällen att tillföras Vindelälvsområdet genom dessa industrietableringar. Härtill kommer de 360 arbetstillfällena under utbyggnaden av Juktans kraftstation.

I den tidigare lämnade redogörelsen har berörts också andra projekt av stor betydelse för Vindelälvsområdet. Särskilt intresse tilldrar sig den

fortsatta utbyggnaden av vägarna. Vägarna har stor betydelse för att områdets invånare skall kunna få tillgång till tätorternas service. Även för näringslivets utveckling är goda kommunikationer en förutsättning. Skogsbruket, som är en av områdets basnäringar, transporterar redan nu en stor del av sina produkter på landsväg. Om flottningen på Vindelälven som planerat läggs ner, kommer behovet av vägar som tål tunga transporter att öka betydligt. Också för turismen är det av stor betydelse att vägarna är i gott skick.

Kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden har presenterat ett omfattande program för utveckling av rekreativlivet i Vindelälvsområdet. Till stor del avser kommitténs förslag investeringar i vägar. Bl. a. ingår där som ett angeläget led i en utbyggnad av väg 363. Som jag har redovisat förut har stora insatser redan gjorts i fråga om vägbyggandet i området. Beredskapsarbetena sedan år 1967 avser väginvesteringar på totalt ca 270 milj. kr. Med hänsyn till utvecklingen av sysselsättningen i området förordar jag efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet att en utbyggnad av väg 363 samt av vissa andra vägar i Lycksele, Sorsele och Vindelns kommuner nu kommer till stånd. Medelsbehovet kan beräknas till ca 40 milj. kr. fördelade på en fyraårsperiod. Kostnaderna bör utgå från det under elfte huvudtiteln upptagna anslaget Särskilda stödåtgärder i glesbygder. För ändamålet beräknar jag ett belopp av 10 milj. kr. för nästa budgetår.

I kommitténs program ingår förslag att turistanläggningarna i området byggs ut, att en rad aktivitetsanläggningar inrättas och att marknadsföringen av området förstärks m. m. Kommitténs betänkande har remissbehandlats och ärendet bereds nu i jordbruksdepartementet. Jag kan i detta sammanhang tillägga att vissa av de projekt som finns i kommitténs förslag redan har påbörjats med hjälp av bidrag från anläggningsstödet till idrotten. Några projekt genomförs delvis som beredskapsarbeten. Programmet i övrigt kan få betydelse vid valet av framtida beredskapsarbetsprojekt i området. Ytterligare projekt som ingår i kommitténs förslag får prövas mot bakgrund av vad marknadsutvecklingen kan medge och de sysselsättningsbehov som föreligger.

Malmbrytningen spelar en betydelsefull roll i Vindelälvsområdet. Sveriges geologiska undersökning (SGU) har framhållit att det föreligger goda utsikter att finna ytterligare brytvärda malmer i området. Den tidpunkt närmar sig då brytningen i Adakgruvorna inte längre kan upprätthållas. Det är därför angeläget att vederbörande statliga verk i samarbete med SGU studerar möjligheterna att finna brytvärda ersättningsobjekt. I årets statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 15 s. 41) har för budgetåret 1973/74 föreslagits att 21,9 milj. kr. anvisas för prospektering. Enligt vad jag inhämtat av chefen för industridepartementet avser 10 milj. kr. av detta belopp arbeten inom Vindelälvsområdet.

Kommunala sysselsättningsinsatser planeras som jag tidigare har nämnt i Sorsele kommun. Det bör finnas goda möjligheter att på detta sätt skapa nya arbetstillfällen även i andra kommuner i Vindelälvsområdet. En vidgning av verksamheten till ytterligare kommuner i området kan ske

inom ramen för de ökade anslag till kommunala sysselsättningsinsatser som jag har förordat i det föregående.

Flera kommuner utmed Vindelälven har gjort en framställning om höjda bidrag för anläggning och drift av avloppsreningsanläggningar i anslutning till Vindelälven. Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet vill jag framhålla att kommuner utmed Vindelälven med hänsyn till angelägenheten av att byggnadsarbeten tidigareläggs bör få förhöjt statsbidrag för anläggning av avloppsreningsanläggningar. Bidrag bör kunna utgå med högst 75 % till reningsverk inom Vindelälvsområdet. Då det är angeläget att arbetena kommer igång så snart som möjligt bör förhöjt bidrag i princip dock inte kunna utgå till anläggningar som påbörjas efter den 1 juli 1975. För här avsedda bidrag bör i övrigt i huvudsak samma principer gälla som för de förhöjda statsbidrag till reningsverk som har utgått under budgetåren 1971/72 och 1972/73. Bidragen bör utgå från det under nionde huvudtiteln uppförda anslaget Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.

De åtgärder som har vidtagits, beslutats eller planerats i Vindelälvsområdet är som framgår mycket omfattande. Sammanräknade kommer de vid full utbyggnad att innebära ett tillskott av nära 1 300 nya permanenta arbetstillfällen sedan år 1967. Därtill kommer den sysselsättning som har kommit till stånd och även framdeles beräknas skapas genom beredskapsarbeten och den sysselsättning som utbyggnaden av Juktans kraftstation ger upphov till.

Genom de nu redovisade insatserna skapas flera arbetstillfällen än som skulle ha kommit till stånd genom en utbyggnad av Vindelälven. Strävandena att bereda sysselsättning för dem som bor i Vindelälvsområdet bör dock fortsätta.

5 Kostnads- och anslagsfrågor

5.1 Driftbudgeten

D 1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet

1971/72	Utgift	¹ 119 663 048
1972/73	Anslag	131 125 000
1973/74	Förslag	189 094 000

¹ Beloppet avser motsvarande anslag eller delar av anslag enligt riksstaten för ifrågavarande budgetår.

Från anslaget skall bestridas utgifterna för det i programbudgeten för arbetsmarknadsverket upptagna programmet Regionalpolitiska stödåtgärder med undantag av delprogrammet Lokaliseringslån (prop. 1973:1 bil. 13 s. 48). Delprogrammen Investeringsfonder och Lokaliseringsråd belastas endast av förvaltningskostnader.

	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknat		
			Basförslag	AMS	Departements- chefen
1. Lokaliseringsbidrag	68 409 000	65 001 000	65 001 000	65 001 000	90 000 000
2. Lokaliseringsutbildning	40 976 000	50 000 000	50 000 000	50 000 000	65 000 000
3. Sysselsättningsstöd	10 278 000	12 500 000	12 500 000	12 500 000	30 000 000
4. Infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital					1 000
5. Förvaltningskostnader	3 558 000	3 624 000	3 896 000	4 599 000	4 093 000
Summa	123 221 000	131 125 000	131 397 000	132 100 000	189 094 000

Av den av 1970 års riksdag fastställda medelsramen för regionalpolitiskt stöd om 1 200 milj. kr. under treårsperioden 1970/71–1972/73 har för beslut om lokaliseringsbidrag och avskrivningslån beräknats 200 milj. kr. Kungl. Maj:t har bemyndigats att härutöver ta i anspråk 3 milj. kr. som vid ingången av treårsperioden kvarstod outnyttjat av beslutsramen för lokaliseringsbidrag från föregående femårsperiod.

Under budgetåren 1970/71 och 1971/72 har beslut fattats om lokaliseringsbidrag med 142 milj. kr. Stödformen avskrivningslån har kommit till endast begränsad användning. För budgetåret 1972/73 kvarstod av den beräknade ramen för lokaliseringsbidrag (3 + 200 – 142) 61 milj. kr.

För treårsperioden har för utbildningsstöd beräknats ett medelsbehov på 100 milj. kr. Under budgetåren 1970/71 och 1971/72 fattades beslut om utbildningsstöd med sammanlagt 98,2 milj. kr. Utbildning beräknas ha kunnat beredas ca 18 400 personer under nämnda period.

Medelsbehovet för sysselsättningsstöd under treårsperioden har beräknats till 25 milj. kr. Sådant stöd har under åren 1971 och 1972 beviljats med sammanlagt 17,7 milj. kr.

Infriande av garantier för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital har hittills inte förekommit.

Arbetsmarknadsstyrelsen

I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 har AMS i avvaktan på statsmaktens beslut om fortsatta regionalpolitiska stödåtgärder tagit upp samma belopp som har anvisats för budgetåret 1972/73.

D 2. Särskilda stödåtgärder i glesbygder

1971/72	Utgift	6 743 548	Reservation	4 515 152
1972/73	Anslag	5 000 000		
1973/74	Förslag	25 000 000		

Från anslaget betalas kostnader för försöksverksamhet i form av stöd till hemarbete i vissa glesbygder och för andra stödåtgärder m. m. som kan aktualiseras för att förbättra levnadsförhållandena för befolkningen i glesbygderna. Verksamheten handhas av kommerskollegium och företagareföreningarna.

Kommerskollegium

I en redogörelse för försöksverksamheten med särskilda stödåtgärder i glesbygder framhåller kommerskollegium att glesbygdstödet under budgetåret 1971/72 gett ca 1 650 personer arbete (hel- eller deltid). Detta motsvarar enligt företagareföreningarnas beräkningar heltidsarbete för omkring 1 050 personer, vilket innebär en ökning med ca 100 heltidsarbeten jämfört med föregående budgetår. Kollegiet finner utvecklingen vara tillfredsställande särskilt mot bakgrund av att den svaga konjunkturen kunnat väntas leda till en viss nedgång i antalet sysselsatta.

Företagareföreningarna har under budgetåret 1971/72 beviljat bidrag till företag som bereder sysselsättning för hemarbetare i glesbygder med 3,3 milj. kr. Föreningarnas kostnader för att administrera verksamheten har uppgått till något mer än 900 000 kr.

Kollegiet upplyser att arbetstillfällena främst erhållits från företag tillhörande textil- och träindustrin men även från plast-, skinn- och elektronikföretag. Liksom tidigare har den övervägande delen av arbetstillfällena för hemarbetare skapats genom medverkan av företag inom det egna länet. Under budgetåret 1971/72 har stöd till produktutveckling lämnats av ett par företagareföreningar.

Kommerskollegium framhåller att försöksverksamheten är relativt ny och att den under de budgetår den pågått fortlöpande har ökat i omfattning. Kollegiet hemställer att för budgetåret 1973/74 anvisas oförändrat 5 milj. kr.

5.2 Kapitalbudgeten

V. Fonden för låneunderstöd

V:10 Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån

1971/72	Utgift	¹ 313 223 676	Reservation	72 235 459
1972/73	Anslag	250 000 000		
1973/74	Förslag	250 000 000		

¹ Beloppet avser anslaget Lokaliseringslån i riksstaten för ifrågavarande budgetår.

Från anslaget skall bestridas utgifterna för det i programbudgeten för arbetsmarknadsverket under programmet Regionalpolitiska stödåtgärder upptagna delprogrammet Lokaliseringslån (prop. 1973:1 bil. 13 s. 48).

Av ramen för regionalpolitiskt stöd om 1 200 milj. kr. under treårsperioden 1970/71–1972/73 har för lokaliseringslån beräknats 800 milj. kr. Kungl. Maj:t har vidare bemyndigats att ta i anspråk 84 milj. kr. som vid ingången av treårsperioden kvarstod outnyttjat av beslutsramen för lokaliseringslån under föregående femårsperiod.

Under budgetåren 1970/71 och 1971/72 har beslut fattats om lokaliseringslån med 600,3 milj. kr. För beslut om lokaliseringslån under innevarande budgetår kvarstod således av den beräknade ramen för lokaliseringslån (84 + 800 - 600,3) 283,7 milj. kr.

Arbetsmarknadsstyrelsen

I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 har AMS i avvaktan på statsmakternas beslut om fortsatta regionalpolitiska stödåtgärder tagit upp samma belopp som har anvisats för budgetåret 1972/73.

5.3 Departementschefen

5.3.1 Regionalpolitiskt stöd

Jag behandlar först frågan om ramar för det regionalpolitiska stödet. Den av riksdagen fastställda totala medelsramen för regionalpolitiskt stöd för budgetåren 1970/71–1972/73 utgör 1 200 milj. kr. Fram t. o. m. januari 1973 har bidrag beviljats med 308 milj. kr. och lån med 726 milj. kr. Det särskilda transportstödet har utgått med 40,2 milj. kr. Av beviljade bidrag avser 168 milj. kr. lokaliseringsbidrag, 118 milj. kr. lokaliseringsutbildning och 22 milj. kr. sysselsättningsstöd. Medel har inte behövt tas i anspråk för infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital.

Den för nuvarande treårsperiod fastställda totala medelsramen kommer inte att vara fullt tillräcklig för det föreliggande behovet, varför jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att på tilläggsstat III för innevarande

budgetår begära en utökning av ramen. Dessutom behöver ytterligare medel anvisas på anslaget Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån.

Erfarenheterna av flerårsramar är positiva. Tack vare det bemyndigande som Kungl. Maj:t har haft att inom de totala ramarna bevilja stöd med högre belopp än som har anvisats under anslagen har en tillfredsställande planering kunnat åstadkommas och risker för att enstaka större projekt spränger ramarna har undvikits. Jag förordar därför att flerårsramar fastställs också i fortsättningen. I likhet med vad som gällde den första stödperioden efter riksdagens beslut om en aktiv lokaliseringpolitik bör ramarna nu bestämmas för en femårsperiod.

Som jag har framhållit i prop. 1972:111 bör den framtida regionalpolitiken i huvudsak kunna genomföras med de medel som finns i dag. Beräkningen av de nya ramarnas storlek påverkas bl. a. av den utökade stödverksamhet som jag har föreslagit. Som jag tidigare har utvecklat bör sålunda viss företagsinriktad partihandel och uppdragsverksamhet vara stödberättigad. Jag har vidare föreslagit att Kungl. Maj:t får möjlighet att under speciella förutsättningar bevilja avskrivningslån till investeringar i maskiner, arbetsredskap och verktyg i det inre stödområdet. Ramarnas storlek påverkas vidare av mina förslag att sysselsättningsstöd skall kunna utgå även till företag med annan stödberättigad verksamhet än industriell verksamhet samt till företag som får tillstånd att utnyttja investeringsfondsmedel. Därtill kommer de av mig föreslagna höjningarna av stödbeloppens storlek.

Ytterligare påverkas totalramen av tillskott till Norrlandsfonden och de föreslagna nya regionalpolitiska stödåtgärderna till industricenteranläggningar.

Samtliga regionalpolitiska insatser som jag har behandlat i det föregående måste ses som integrerade delar av en framåtsyftande regionalpolitik. Jag finner det därför naturligt att en gemensam total ram beräknas för de olika stödformerna. Utifrån en bedömning av det nu förutsebara medelsbehovet för de aktuella åtgärderna förordar jag att en total ram på 2 500 milj. kr. fastställs för femårsperioden 1973/74–1977/78. I motsats till förhållandet under innevarande stödperiod ingår inte medel för transportstöd i den föreslagna ramen för den kommande stödperioden. Enligt vad jag har inhämtat kommer chefen för kommunikationsdepartementet att senare anmäla fråga om medel för transportstöd.

Vad jag nu har förordat innebär att statsmakterna under fem år satsar mer än dubbelt så mycket på regionalpolitiskt stöd som under innevarande treårsperiod.

Det är svårt att förutse vilken stimulans effekt för företagen som lokaliseringstödet kommer att få och vilka anspråk på stöd som företagen kommer att ställa. Mot bakgrunden av erfarenheterna av den pågående treårsperioden anser jag mig emellertid böra räkna med en beslutsram för lokaliseringstödet för budgetåren 1973/74–1977/78 på 2 000 milj. kr. Härav beräknar jag 450 milj. kr. för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån och 1 550 milj. kr. för lokaliseringslån.

För utbildningsstöd beräknar jag 325 milj. kr. och för sysselsättningsstöd 150 milj. kr. under femårsperioden. Skulle medelsbehovet för utbildnings- och sysselsättningsstöd komma att avvika från vad som nu förutses, blir det naturligt att i motsvarande mån anpassa de beräknade beslutsramarna för lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån.

Kungl. Maj:t bör få bevilja stöd inom dessa totalramar under femårsperioden oberoende av de anslag som anvisas för vart och ett av budgetåren. Vid ianspråktagandet av ramarna måste hänsyn sålunda tas till att stödbehovet växer trendmässigt. Vidare motiverar såväl utvecklingstakten som konjunkturvåxlingarna en variation i utnyttjandet av ramarna.

Jag övergår nu till att redogöra för anslagsbehovet för budgetåret 1973/74. Under förslagsanslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet beräknar jag sammanlagt 185 milj. kr., varav 90 milj. kr. för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, 65 milj. kr. för utbildningsstöd och 30 milj. kr. för sysselsättningsstöd. För infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital bör ett formellt belopp av 1 000 kr. tas upp.

Som jag tidigare har framhållit bör industricenteranläggningarna ägas och förvaltas av en stiftelse. Medel bör därför avsättas för att utgöra stiftelseförmögenhet. Jag förordar att 3 milj. kr. av anslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet för budgetåret 1973/74 får tas i anspråk härför. Dessutom behövs ett årligt anslag för att täcka stiftelsens förvaltningskostnader, som för det första året kan beräknas till 350 000 kr. Jag förordar att medel härför får tas från nämnda anslag.

I fråga om medelsbehovet under investeringsanslaget Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringsslån vill jag erinra om att reservationer finns på anslaget på grund av eftersläpningen i projektens färdigställande. Belastningen på anslaget minskar något med anledning av mitt förslag att avskrivningslån i stället för lån skall utgå vid maskinanskaffning i särskilda fall. Å andra sidan kan ökade medelsutbetalningar väntas på grund av den stegrade beslutsvolymen under de senaste budgetåren. Dessutom måste hänsyn tas till förslagen att ytterligare verksamhet skall vara stödberättigad. Som jag tidigare har redogjort för erfordras ett statligt annuitetslån på 1,5 milj. kr. för finansieringen av de föreslagna industricenteranläggningarna. Jag förordar att denna utgift får belasta förevarande anslag. Anslaget bör tas upp med 250 milj. kr. för nästa budgetår.

Som jag tidigare har framhållit bör statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital gälla även uppdragsverksamhet och verksamhet inom turistnäringen. I avvaktan på att ytterligare erfarenheter vinnas förordar jag att ramen fastställs för endast ett år i sänder och att den för nästa budgetår bestäms till 25 milj. kr.

5.3.2 Glesbygdssöd

Medel för glesbygdssatser disponeras från anslaget Särskilda stödåtgärder i glesbygder. Från anslaget bestrids f. n. kostnaderna för försöksverksamhet i form av stöd till hemarbete samt efter beslut av

Kungl. Maj:t andra stödåtgärder m. m. som kan aktualiseras för att förbättra levnadsförhållandena för befolkningen i glesbygder. Jag beräknar oförändrat 5 milj. kr. för dessa ändamål för budgetåret 1973/74.

Ytterligare medel bör som jag tidigare har utvecklat ställas till förfogande för att förbättra sysselsättningsmöjligheterna i glesbygder. Jag beräknar 1 milj. kr. för bidrag till företagareföreningar för genomförandet av speciella projekt i syfte att främja företagsamhet i glesbygder. De största satsningarna i sysselsättningsfrämjande syfte förordar jag dock skola ske i form av kommunala sysselsättningsinsatser. För budgetåret 1973/74 beräknar jag medelsbehovet för denna verksamhet till 9 milj. kr.

Som jag tidigare har framhållit bör väg 363 och vissa andra vägar byggas ut under en fyraårsperiod. Erforderliga medel härför – 40 milj. kr. – bör anvisas under förevarande anslag. För budgetåret 1973/74 beräknar jag 10 milj. kr. för ändamålet.

Totalt beräknar jag alltså för anslaget Särskilda åtgärder i glesbygder 25 (+20) milj. kr.

6 Hemställan

I enlighet med vad jag tidigare har anfört (2.6.3) har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1970:725) om lokaliseringssamråd.

Under återopandande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t dels föreslår riksdagen att antaga förslaget till

1. lag om ändring i lagen (1970:725) om lokaliseringssamråd, dels föreslår riksdagen att
2. godkänna de ändrade grunder för regionalpolitiskt stöd som jag förordat, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1973/74,
3. godkänna vad jag i övrigt har förordat i fråga om den regionalpolitiska stödverksamheten,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att – med tillämpning av de under 2. förordade ändrade grunderna för regionalpolitiskt stöd – efter utgången av budgetåret 1972/73 ta i anspråk outnyttjat utrymme av de ramar för beslut om regionalpolitiskt stöd som har fastställts för treårsperioden 1970/71 -1972/73,
5. bestämma att under budgetåren 1973/74–1977/78 härutöver får beviljas lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, lokaliseringslån, utbildningsstöd och sysselsättningsstöd med sammanlagt högst 2 500 000 000 kr. med den huvudsakliga fördelning som jag har angett i det föregående,
6. bemyndiga Kungl. Maj:t att från anslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet för budgetåret 1973/74 avsätta 3 000 000 kr. till en stiftelse med ändamål att äga och förvalta industricenteranläggningar samt att ta i anspråk erforderliga medel från nämnda anslag för att täcka stiftelsens förvaltningskostnader,
7. bemyndiga Kungl. Maj:t att från anslaget Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån ta i anspråk 1 500 000 kr. för lån till den under 6. nämnda stiftelsen enligt vad jag förordat,
8. fastställa en ram för statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital för budgetåret 1973/74 av högst 25 000 000 kr.,
9. godkänna de grunder för glesbygdssstöd som jag förordat, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1973/74,
10. godkänna vad jag har anfört i fråga om åtgärder i Vindelälvsområdet,
11. för budgetåret 1973/74 anvisa på driftbudgeten under elfte huvudtiteln
  - a) till *Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet* ett förslagsanslag av 189 094 000 kr.,
  - b) till *Särskilda stödåtgärder i glesbygder* ett reservationsanslag av 25 000 000 kr..

på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd
till *Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån* ett investeringsanslag av
250 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av
statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t
Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den
lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehåll

	sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
Utdrag av protokoll över inrikesärenden den 23 februari 1973 . . .	4
1 Inledning	4
2 Regionalpolitiskt stöd m. m.	7
2.1 Bakgrund	7
2.2 Regionalpolitiskt stöd utom stöd till turistanläggningar	8
2.2.1 Beslut vid 1972 års riksdag	8
2.2.2 Nuvarande ordning	9
2.2.3 Erfarenheter av stödverksamheten	12
2.3 Regionalpolitiskt stöd till turistanläggningar	14
2.3.1 Utredningsmaterial	14
2.3.2 Beslut vid 1972 års riksdag	15
2.3.3 Nuvarande ordning, stödets omfattning, fördelning och sysselsättningseffekter	16
2.3.4 Kommittén	18
2.3.5 Remissyttrandena	25
2.4 Lokaliseringssamråd	29
2.4.1 Beslut vid 1972 års riksdag	29
2.4.2 Nuvarande ordning	30
2.4.3 Erfarenheter från samrådsverksamheten	30
2.5 Uppföljnings- och bevakningsfrågor	32
2.5.1 Utredningsmaterial	32
2.5.2 Nuvarande ordning	33
2.5.3 1968 års lokaliseringsutrednings förslag till regional organisation	35
2.5.4 Remissyttrandena	37
2.6 Departementschefen	38
2.6.1 Regionalpolitiskt stöd utom stöd till turistanläggningar	38
2.6.2 Regionalpolitiskt stöd till turistanläggningar . . .	48
2.6.3 Lokaliseringssamråd	51
2.6.4 Uppföljnings- och bevakningsfrågor	54
3 Industricentra	58
3.1 Utredningsmaterial	58
3.2 Beslut vid 1972 års riksdag	58
3.3 Industricentrautredningen	59
3.3.1 Utformning av industricentra	59
3.3.2 Huvudmannskap och organisationsform för verksamheten	64
3.3.3 Investeringskostnader och finansieringsformer . .	67
3.4 Remissyttrandena	72
3.5 Departementschefen	77

4	Glesbygdsstöd och åtgärder i Vindelälvsområdet	83
4.1	Utredningsmaterial	83
4.2	Beslut vid 1972 års riksdag	83
4.3	Nuvarande ordning	85
4.4	Glesbygdsutredningen	86
4.5	Remissyttrandena	91
4.6	Åtgärder i Vindelälvsområdet	95
	4.6.1 Bakgrund	95
	4.6.2 Befolkningsutveckling m. m.	96
	4.6.3 Hittills vidtagna åtgärder för att främja utvecklingen i Vindelälvsområdet	98
	4.6.4 Beslutade och planerade åtgärder	103
	4.6.5 Kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden	105
	4.6.6 Remissyttrandena	106
4.7	Departementschefen	108
	4.7.1 Allmänna utgångspunkter	108
	4.7.2 Sysselsättning i glesbygder	110
	4.7.3 Åtgärder i Vindelälvsområdet	112
5	Kostnads- och anslagsfrågor	116
5.1	Driftbudgeten	116
5.2	Kapitalbudgeten	118
5.3	Departementschefen	118
	5.3.1 Regionalpolitiskt stöd	118
	5.3.2 Glesbygdsstöd	120
6	Hemställan	122

